

**T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM 6,7 VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİ ARASINDA YAŞANAN
ZORBALIĞIN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(TOKAT ÖRNEĞİ)**

**Hazırlayan
AYŞE ÜNALMIŞ**

**İlköğretim Ana Bilim Dalı
Sosyal Bilgiler Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Danışman
Yrd.Doç.Dr. Mehmet KARATAŞ**

TOKAT – 2010

**İLKÖĞRETİM 6,7 VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİ ARASINDA YAŞANAN
ZORBALIĞIN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(TOKAT ÖRNEĞİ)**

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 15/10/2010

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Doç. Dr. Eren YÜRÜDÜR

Üye : Yrd. Doç Dr. İsa TAK

Üye: Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ

İmzası

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 12.07.2010 tarih ve 2010/24 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

(15/10/2010)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Ayşe ÜNALMIŞ

İmzası

.....

TEŞEKKÜR

Araştırmamın bütün aşamalarında görüş, fikir ve değerlendirmeleri ile bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen, çok değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ' a, saygı ve minnet dolu teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışması sırasında ve öncesinde her türlü yardımını esirgemeyen çok değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. İsa TAK ve Doç. Dr. Eren YÜRÜDÜR'e teşekkür ederim.

Tez çalışması sırasında değerli fikirleri ile çalışmama destek olan ve yardımlarını esirgemeyen, çok kıymetli arkadaşım Sevda Gülşah YILDIRIM'a teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmam boyunca manevi desteğini sürekli hissettiğim değerli eşim Murat ÜNALMIŞ'a, anne, baba ve kardeşime sonsuz teşekkür ederim

ÖZET

Okulda yaşanan şiddetin bir boyutu olan zorbalık birçok toplumun olduğu gibi Türk toplumunun temel problemlerinden birisidir. Okulda şiddet söz konusu olduğunda şiddet davranışının en büyük bölümünü zorbalık türü davranışlar oluşturmaktadır. Bu çalışmada ilköğretim okullarında öğrenciler arasında yaşanan zorbalığın boyutları ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın amacı, Tokat ilinde İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin, zorba veya kurban olma sıklığını, zorbalığa uğranılan yerleri (mekan olarak), zorbalığın hangi zamanlarda ve kimler tarafından yapıldığını, öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler yaptıklarını, neler hissettiklerini, kimlere söylediklerini, onlarla kimlerin ilgilendiğini, zorbalığın türlerini, öğrencilerin zorbalık yapıldığını gördüklerinde neler yaptıklarını, zorbalığa yönelik duygularını, zorbalığa ilişkin yaygın bazı görüşlere katılma durumlarını incelemek ve mevcut durumu ortaya koymaktır. Bu amaçla Pişkin (2002) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Anketi” uygulanmıştır. Araştırmaya Tokat İli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı merkezde faaliyet gösteren 28 ilköğretim okulunda 2009–2010 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören rastgele seçilen 602 adet 6, 7, ve 8. sınıf öğrencileri katılmıştır. Elde edilen veriler 15.0 SPSS programında kodlanarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda zorbalıkla ilgili çeşitli değişkenlere ilişkin yüzde ve frekans dağılımları; öğrencilerin cinsiyetleri, zorbalık statüleri, sınıf seviyeleri, aile geliri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler kay kare testi ve tek yönlü anova testi ile incelenerek, ulaşılan bulgular ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Zorbalık, Şiddet, Okulda Zorbalık

ABSTRACT

As another dimension of violence that can happen at school, the bullying is a problem for Turkish society as it is for other communities. When it comes to the violence at school, the behaviours such as bullying comprise the biggest part of the violent acts. In this research, the size of the bullying among primary school students will be presented.

The aim of the research is to present the primary school students' frequency of being a bully or a victim, in Tokat province, the places where the students are exposed to bullying (as location), when and by whom the bullying act is carried out, what the students do when they are exposed to bullying, how they feel, who they inform about the incident, who takes care of them, the types of bullying, how the students feel about bullying, what they do when they witness a bullying act, if they agree with the common ideas about bullying or not. "Peer Pressure Survey", which is prepared by Pişkin (2002) has been used for this purpose. 602 students chosen randomly, studying at 6, 7 and 8 grades in 2009-2010 schooling year in 28 different primary schools connected with provincial directorate for national education in Tokat province city center has joined this survey. The data obtained has been analyzed being coded in 15.0 SPSS Program. As a result of the analysis, percentage and frequency dissociations about various variables, students' genders, bullying status, grades, the relationship between various variables and family income have been examined by means of chi square test and one way anova test. Finally, these results have been presented as is.

Keywords: Bullying, Violence, Bullying at school.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar	
LİSTESİ.....	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	2
1.2.ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİ.....	2
1.3.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
1.4.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	3
1.5. SAYILTILAR.....	3
1.6.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	4
1.7. TANIMLAR.....	4
2. LİTERATÜR TARAMASI.....	5
2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1.1.GENEL OLARAK ZORBALIK.....	5
2.1.2. Zorbalık türleri.....	7
2.1.3. ZORBALIK, ŞİDDET, SALDIRGANLIK ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	9
2.1.4. OKULDA ZORBALIK.....	12
2.1.5. ZORBALIKLA İLİŞKİLİ FARKLI DEĞİŞKENLER.....	15
2.1.5.1. Zorbalık Statüleri.....	15
2.1.5.1.1. Zorbaların özellikleri.....	15
2.1.5.1.2. Kurbanların özellikleri.....	18

2.1.5.1.3. Zorba-kurbanların özellikleri.....	20
2.1.5.2. Zorbalık Cinsiyet Arasındaki İlişki.....	21
2.1.5.3. Zorbalık Sosyo-Ekonomik Düzey Arasındaki İlişki.....	23
2.1.5.4. Zorbalık Yaş Arasındaki İlişki.....	24
2.1.6. OKULDA ZORBALIĞIN NEDENLERİ.....	25
2.1.7. OKULDA ZORBALIĞIN SONUÇLARI.....	33
2.1.8. OKUL İÇİ ZORBALIĞI ÖNLEMELİK İÇİN ÖNERİLER.....	35
2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	38
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	50
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	50
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	50
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	50
3.4. VERİ TOPLAMA ARACI.....	50
3.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	51
4. BULGULAR.....	52
4.1. Örneklemenin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	52
4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular.....	54
4.2.1. Zorbalık Eyleminin Ortaya Çıkmasında Rolü Olan Değişkenlere İlişkin Bulgular.....	54
4.2.2. Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Zorbalığın Ortaya Çıkmasında Rolü Olan Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular.....	71
4.2.3. Öğrencilerin Zorbalık Statüleri İle Zorbalığın Ortaya Çıkmasında Rolü Olan Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular.....	84

4.2.4. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Sınıf Seviyeleri İle Zorbalığın Ortaya Çıkmasında Rolü Olan Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular.....	96
4.2.5. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Aile Geliri İle Zorbalığın Ortaya Çıkmasında Rolü Olan Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular.....	101
5.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	112
5.1.SONUÇ.....	112
5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Yorum.....	112
5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Yorum.....	119
5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Yorum.....	121
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Yorum.....	122
5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Yorum.....	123
5.2.ÖNERİLER.....	125
KAYNAKÇA.....	126
EK.....	134

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1 Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı.....	52
Tablo 4.2 Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyesine göre dağılımı	53
Tablo 4.3 Araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelirine göre dağılımı.....	53
Tablo 4.4 Öğrencilerin zorbalık statülerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları	54
Tablo 4.5 Araştırma grubundaki öğrencilerin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları	55
Tablo 4.6 Kurban ve zorba-kurban öğrencilerin farklı zorbalık türlerine uğradıkları yerler / mekânlara ilişkin yüzde ve frekans dağılımları	56
Tablo 4.7 Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıkları zamanlara ilişkin yüzde frekans dağılımları.....	57
Tablo 4.8 Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler yaptıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	58
Tablo 4.9 Araştırma grubundaki öğrencilerin hangi öğrencilerin zorbalığına uğradıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları	59
Tablo 4.10 Araştırma grubundaki öğrencilerin hangi yaş gruplarının zorbalığına uğradıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları	60
Tablo 4.11 Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıklarını kimlere söylediklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	61
Tablo 4.12 Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında onlarla kimlerin ilgilendiğine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	62
Tablo 4.13 Araştırma grubundaki öğrencilerin yaptıkları zorbalık türleri ve sıklıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları	63

Tablo 4.14 Öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalık olgusunu ne derece büyük bir sorun olarak gördüklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	65
Tablo 4.15 Araştırma grubundaki öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalıklardan ne kadar rahatsızlık duyduklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	66
Tablo 4.16 Öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösterdiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	67
Tablo 4.17 Öğretmen ve yöneticilerin zorbalık olaylarını önlemede ne derece başarılı olduklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	68
Tablo 4.18 Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalık yüzünden okul sevgilerinin ne kadar azaldığına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları	69
Tablo 4.19 Öğrencilerin zorbalık yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları	70
Tablo 4.20 Öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar güvende hissettiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	71
Tablo 4.21 Öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar mutlu hissettiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	72
Tablo 4.22 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	73
Tablo 4.23 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” görüşüne katılımlarına ilişkin dağılım.....	73
Tablo 4.24 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	74
Tablo 4.25 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalık büyüme ve gelişmenin parçasıdır” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	75

Tablo 4.26 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları.....	75
Tablo 4.27 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır” görüşüne katılımlarına ilişkin dağılım.....	76
Tablo 4.28 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalık statülerine ilişkin “kay kare testi” sonuçları	77
Tablo 4.29 Cinsiyet ile öğrencilerin “okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsız” oldukları arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları.....	78
Tablo 4.30 Cinsiyet ile öğrencilerin “zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları ...	79
Tablo 4.31 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “ağlama” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu.....	80
Tablo 4.32 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “karşılık vermeme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu.....	80
Tablo 4.33 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “karşılık verme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu.....	81
Tablo 4.34 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonuçları.....	82

Tablo 4.35 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “rehber öğretmene söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi“ sonucu.....	82
Tablo 4.36 Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “müdüre söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü anova testi sonucu.....	83
Tablo 4.37 Öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbaların güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma” duygusu arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları.....	85
Tablo 4.38. Öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbalarla arkadaşlık yapmama” duygusu arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları	86
Tablo 4.39 Öğrencilerin zorbalık statülerine göre “zorbaları sevmeme” duygusu arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları	87
Tablo 4.40 Öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmeme” duygusu arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları	88
Tablo 4.41 Öğrencilerin zorbalık statüleri ile “okulda zorbalık yapıldığını gördüğünde neler yaptıkları” arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları	89
Tablo 4.42 Zorbalık statüsü ile “başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları	90
Tablo 4.43 Zorbalık statüsü ile “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları	91
Tablo 4.44 Zorbalık statüsü ile “zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar ” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları.....	92

Tablo 4.45 Zorbalık statüsü ile “zorbalık büyüme ve gelişmenin bir parçasıdır” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları	93
Tablo 4.46 Zorbalık statüsü ile “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları	94
Tablo 4.47 Zorbalık statüsü ile “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve ondan intikam almaktır” görüşü arasındaki ilişki.....	95
Tablo 4.48 Öğrencilerin sınıf seviyesine göre zorbalık statüsüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımları	96
Tablo 4.49 Sınıf seviyesi ile “büyük sınıfta okuyanlar” tarafından zorbalığa uğrayanlar arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları.....	97
Tablo 4.50 Sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “sınıf öğretmenine söyleme” davranışı arasındaki ilişki.....	98
Tablo 4.51 Sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “başka bir öğretmene söyleme” davranışı arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları.....	99
Tablo 4.52 Sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “arkadaşına söyleme ” davranışı arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları.....	100
Tablo 4.53 Öğrencilerin aile gelirine göre zorbalık statüsüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımları	101
Tablo 4.54 Öğrencilerin aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra “kendini kötü hissetme” arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları.....	103
Tablo 4.55 Öğrencilerin aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra “acıma” hissi arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları	104

Tablo 4.56 Öğrencilerin aile geliri ile “öğretmen ve yöneticilerin zorbalığı önlemede ne derece başarılı” olarak gördükleri arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları.....	105
Tablo 4.57 Öğrencilerin aile geliri ile “zorbalardan yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları.....	106
Tablo 4.58 Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu.....	107
Tablo 4.59 Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “sınıf öğretmenine söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu.....	108
Tablo 4.60 Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “başka birine söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu.....	108
Tablo 4.61 Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “ağlama” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu.....	109
Tablo 4.62 Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “durmalarını söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu.....	110
Tablo 4.63 Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “arkadaşlardan yardım isteme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu.....	110

Tablo 4.64 Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “bir yetişkinden yardım isteme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu.....	111
---	-----

1. GİRİŞ

Türkiye’de eğitimde zorbalık konusunun son zamanlarda eğitim gündeminin üst sıralarına tırmanmasının nedenlerinden birisi de öğrenciden öğrenciye zorbalıktır. Öğrenciden öğrenciye yönelen şiddet davranışları genel olarak zorbalık olarak adlandırılmaktadır. Zorbalık okul güvenliğini tehdit etmekte ve velileri endişeye sevk etmektedir. Günümüzde eğitim kurumlarında güncel bir sorun haline gelen ve gençler arasında yaralama ve ölümlerle sonuçlanan kavgaların artmasına yönelik şiddet olaylarıyla ilgili haberlerin medyada sıkça yer aldığı görülmektedir. Böylesine önemli bir konuda ülkemizde bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların istenilen düzeyde olmadığı bir gerçektir. Zorbalık çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki bireylerin çok sık yaşadıkları sorunlarından birisidir. Genel olarak zorbalık, bir birey veya grup tarafından, kendisini koruyamayacak durumda olan kişiye karşı yapılan, fiziksel veya psikolojik sonuçları olan ve süreklilik arz eden bir şiddet türüdür. Zorbalığın özünü baskı yapma oluşturur. Zorbalık anlaşmazlıkları baskı yaparak çözmeye çalışma eylemidir. Zorbalığın mutlaka fiziki bir müdahale ile gerçekleşmesi gerekmez. Bir kişinin anlamadığı bir başka kişiyi aşağılaması, onunla alay etmesi, küçümsemesi vb. baskıcı davranışlarının tümü zorbalık kapsamında yer alır .

Uzmanlar okul içi zorbalığın kaynağının aranması gereken üç yerden söz etmektedir. Bunlardan ilki aile, ikincisi çevre, üçüncüsü ise medyadır (Solak, 2007: 237). Ailenin çocuğu ihmal etmesi, aile içi çatışmaların artması, ebeveynlerin birbirinden ayrı yaşaması veya birinin ölmesi, ailenin yaşadığı çevre, aile yapısını etkileyen önemli değişkenlerdir. Özellikle ailede babanın olmayışı ve annenin çalışmak zorunda kalması çocuğun anti sosyal davranışlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yaşanılan toplumda düzensiz davranışların fazla olması, toplumda yaşanan

yoksulluk, çocuk ve aileye destek olacak kurumların bulunmaması veya yetersizliği de suç ve şiddetin çıkmasına neden olabilmektedir. Medya insanların şiddeti ve sapkınlığı nasıl gördüğünü etkilemektedir. Bu konuda vurgulanan en olumsuz etki televizyon başta olmak üzere tüm kitle iletişim araçlarının zorbalığı, normal bir şey gibi tanımlamaları ve göstermeleridir (Erçetin, 2006:10).

Okulda şiddet davranışlarının büyük kısmını zorbalık türü davranışlar oluşturmaktadır. Bu yüzden çalışmada Pişkin (2002) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Anketi” kullanılmıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Araştırmanın problemi İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri arasında yaşanan zorbalığın farklı değişkenler açısından incelenmesidir.

1.2. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİ

1.2.1. Zorbalık eyleminin ortaya çıkmasında rol oynayan değişkenler nelerdir?

1.2.2. Öğrencilerin cinsiyetleri ile zorbalığın ortaya çıkmasında rolü olan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

1.2.3. Öğrencilerin zorbalık statüleri ile zorbalığın ortaya çıkmasında rolü olan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

1.2.4. Öğrencilerin sınıf seviyeleri ile zorbalığın ortaya çıkmasında rolü olan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

1.2.5. Öğrencilerin aile geliri ile zorbalığın ortaya çıkmasında rolü olan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri arasında yaşanan zorbalığa neden olan değişkenleri çeşitli boyutlarıyla incelemektir.

1.4.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Okul zorbalığı, tüm dünyada yaygın olan ve küçümsenmemesi gereken bir sorundur. Araştırmalar ilköğretim okullarında zorbalığın ortaöğretim okullarına oranla daha yaygın olduğunu yansıtmaktadır (Totan, 2007: 192). Çocukları zorbalıktan koruyabilmenin ilk adımı, zorbalığın varlığını kabul etmektir. Okulda yaşanan zorbalık olaylarını engellemenin bir yolu ise güvenli okul ikliminin oluşturulmasıdır. Güvenli okul iklimlerinin oluşturulması için, eğitimcilerin zorbalık sorununu ciddiye alması gerekmektedir. Bu konudaki çalışmaların ülkemizde istenilen düzeyde olmadığından yola çıkılarak, bu çalışmada öncelikle okullarda gözlenen zorbalığın genel durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu genel durum içerisinde öğrencilerin, okulda hangi zorbalık türlerine, ne sıklıkla uğradıklarının belirlenmesi, zorbalığın okulun hangi mekânlarında gerçekleştiğinin belirlenmesi, öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler hissettikleri ya da neler yaptıklarının saptanması, hangi öğrencilerin zorbalığına uğradıklarının belirlenmesi, zorbalığa ne zaman uğradıkları, zorbalığa uğradıklarını kimlere söyledikleri, zorba öğrencilerin hangi zorbalık türlerini, ne sıklıkla yaptıkları gibi faktörlerin saptanması yer almaktadır. Bu araştırmanın zorbalık olaylarını azaltıcı ve önleyici önlemlerin alınmasına katkı sağlaması açısından faydalı olması beklenmektedir.

1.5. SAYILTILAR

1. Seçilen örneklemin evreni temsil edebilecek büyüklükte olduğu varsayılmıştır.
2. Anket sorularına katılımcılar tarafından doğru cevap verildiği varsayılmıştır.
3. Kullanılan istatistiksel tekniklerin amaca uygun olduğu varsayılmıştır.

1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma, 2009-2010 Öğretim Yılı Tokat Merkezde faaliyet gösteren 28 ilköğretim okulunda yer alan 602 adet 6, 7 ve 8. sınıf öğrencisi ile sınırlıdır.

1.7. TANIMLAR

Zorbalık: Zorbalık, bir birey veya grup tarafından, kendisini koruyamayacak durumda olan kişiye karşı yapılan, fiziksel veya psikolojik sonuçları olan ve süreklilik arz eden bir şiddet türüdür.

Zorbalık statüsü: Zorba, kurban, zorba kurban ya da nötr olma durumudur.

Zorba: Zorbalığa başvuran, zorbaca davranışı uygulayan kişidir.

Kurban: Zorbaca davranışa maruz kalan kişidir.

Zorba kurban: Hem zorbaca davranışı uygulayan, hem de bu davranışa maruz kalan kişidir.

Nötr: Ne zorbalık yapan, ne de zorbalığa uğrayan normal akranlar ya da akran gruplarıdır. Seyirciler olarak da adlandırılırlar.

Şiddet: Şiddet, bir kişiye güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmaktır (Uysal , 2003: 9).

2. LİTARATÜR TARAMASI

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. GENEL OLARAK ZORBALIK

Koç (2006: 5)'un Bosworth ve Espelage (1999)'den aktardığına göre, okul zorbalığını; bir ya da daha fazla öğrencinin, kendilerinden güçsüz ve kendisini koruyamayacak durumdaki öğrenci ya da öğrenci grubunu kasıtlı ve sürekli bir biçimde rahatsız etmeleri sonucunda; karşıdaki öğrenci ya da öğrenci grubunda fiziksel, psikolojik ve sosyal zararlara neden olabilecek davranış grubundan oluşan bir saldırganlık türü olarak tanımlamıştır.

Pişkin (2002:533) de Bosworth ve Espelage (1999)'e benzer bir tanımlama yapmıştır ve zorbalığı; “bir veya birden çok öğrencinin, kendilerinden daha güçsüz öğrencileri, kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türü” olarak tanımlamıştır.

Farrington zorbalığı, “ başkalarına korku endişe ve hasar verecek şekilde güçlü olan birisi tarafından güçsüz olana karşı yapılan fiziksel, psikolojik veya sözlü bir şekilde saldırı” olarak tanımlamaktadır (Akt: Erçetin, 2006: 4). Aşağılama, sataşma, itme, vurma, küfür tehdit, alay etme gibi eylemler zorbalık olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca daha az doğrudan bir şekilde yapılan dedikodu yapma, söylenti çıkarma ve uzak durma, dışlama gibi eylemler de zorbalık kapsamındadır (Erçetin, 2006: 120).

Zorbalık, “zorba olma durumu; zorbaca davranış, müstebitlik (Müstebit, hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan, zorba, despot)” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, 1998: 2515).

Zorbalık tanımı gereği de karşı koyacak gücü olmayanlara karşı fiziksel, psikolojik, sosyal veya sözel olarak gerçekleşen eylemleri kapsayan bir davranış biçimi olduğundan bu davranış sadece fiziksel olarak algılanmamalıdır.

Zorbalık kavramının literatürde yerini bulmasını sağlayan Olweus çalışmalarının başlangıç yıllarında okul zorbalığını, “bir grup tarafından yapılan şiddet” anlamına gelebilecek “mobbing” sözcüğü ile ifade etmiştir. Buna karşın İngiliz araştırmacılar tanımı daha da genişletmiş, grupsal şiddete bireysel şiddeti de eklemiştir. Olweus, yapmış olduğu ilk tanıma yapılan yoğun eleştiriler üzerine 1980’li yıllarda “mobbing” teriminin zorbalığı tam karşılamadığını fark etmiş, bu terimin yerine “bullying” terimini kullanmaya başlamış ve tanımın içeriğini de önemli oranda genişleterek grup şiddetinin yanına bireysel şiddeti de eklemiştir. Olweus son yaptığı çalışmalar sonrası okul zorbalığını, “bir ya da daha fazla öğrencinin bir başka öğrenciye sürekli olarak olumsuz eylemlerde bulunması” şeklinde tanımlamış ve tanımda geçen olumsuz eylemi, kasıtlı bir biçimde zarar verme ve rahatsız etme koşuluna bağlamıştır (Akt:Gökler, 2007: 3-4)

Pişkin (2002: 536), zorbalıkla ilgili tanımlarda bulunan ortak noktaları şu şekilde özetlemiştir:

- Zorbalık, bilinçli ve kasıtlı olarak yapılan ve kurbanı fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik zarar verme amacı güden söz ve eylemleri içerir.
- Zorbalığın belli bir süre tekrarlanma özelliği vardır.
- Kurban kendini koruyamayacak ve savunamayacak durumdadır.
- Zorbalar eylemlerini bireysel ya da grupla yapabildikleri gibi, kurbanlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilirler.
- Zorbalar, bu tür eylemlerinden dolayı genellikle kendilerine çıkar sağlayabilirler.

- Zorbalar, kurban ya da kurbanların acı çekmesinden genellikle haz duyarlar.
- Zorbaca davranışlar, doğası itibariyle ciddiye alınmalı ve gerekli önlemler alınmalıdır.

Gökler (2009: 515) Olweus (1999)'dan aktardığına göre bir eylemin zorbalık olarak tanımlanabilmesi için şu üç temel ölçütün olması gerekmektedir:

- Kasıtlı olarak zarar verme amacı güden saldırgan davranışlar olması,
- Süreklilik özelliği taşıması, yani zorbanın bu tür eylemleri bir kez değil devamlı bir biçimde yapması,
- Taraflar arasında eşit olmayan güç dengesinin olmaması

Araştırmacılar genel olarak zorbalığın belirleyici ölçütlerini Olweus (1999)' un ölçütleri olarak ele almışlardır. Yani süreklilik özelliği taşımayan, kasıtlı olmayan, taraflar arasında eşit güç dengesi olan bir eylemi zorbalık olarak nitelendirmemiz mümkün değildir.

2.1.2.Zorbalık Türleri

Totan (2007: 192)'in Olweus (2005)'den aktardığına göre zorbalık türleri doğrudan zorbalık (direct bullying) ve dolaylı zorbalık (indirect bullying) olarak sınıflanmaktadır. Doğrudan zorbalık fiziksel ve sözel saldırı davranışlarını içerirken, dolaylı zorbalık ise kasıtlı yalnız bırakma veya sosyal ortamlardan yalıtım gibi davranışları içermektedir.

Gökler (2009: 519) Pace (2001)'den aktardığına göre üç tür zorbalık vardır.

Bunlar:

1. Psikolojik ve duygusal zorbalık (Bir kişi hakkında bir dedikodu yayma, bir kişiyi konuşmalardan, faaliyetlerden, oyunlardan dışlama vb.)

2. Sözel zorbalık (isim takma, tehdit etme, gözdağı verme vb.)

3. Fiziksel zorbalık (itme, tekme atma, vurma vb.)

Sözel zorbalık ve fiziksel zorbalık, gözlenebilirliğinden dolayı doğrudan zorbalık içinde yer alırken, psikolojik ve duygusal zorbalık doğrudan gözlenemediğinden dolaylı zorbalık olarak tanımlanmaktadır. Dedikodu yaymak, istenileni yapmadığı takdirde arkadaşlığı bitirmekle tehdit etmek gibi doğrudan gözlenmeyen davranışları içeren dolaylı zorbalık ilişkisel saldırganlık terimiyle de ifade edilebilmektedir (Kapıcı, 2004: 2).

Araştırmalarda, genel olarak, okul zorbalığı konusu; fiziksel, sözel ve duygusal zorbalık olarak üç alt başlıkta ele alınıyor olmasına rağmen, zorbalığın başka türlerinin de olduğu belirtilmiştir. European Community European Social Fund (2001: 9)'dan uyarlanarak alınan zorbalık türleri şu şekildedir:

- Sözel zorbalık: Sürekli olarak kızdırma, isim takma, alay etme, tehditler ve dedikodu yayma.
- Fiziksel zorbalık: İtme, çimdik atma, yumruklama, tekme atma ve silah kullanma.
- Duygusal (dolaylı) zorbalık: Dışlama (sen benimle oynamıyorsun), alay konusu etme ya da utandırma.
- Başkasına ait bir şeyi alma zorbalığı: Birisini cebindeki para, şeker ya da değerli bir şeyleri vermeye zorlama.
- Saklama zorbalığı: Elbise, kitap, oyuncak ve para gibi değerli şeylerin kaybolması.
- İrkçî zorbalık: Bireyin etnik kökeni, elbisesi, beden yapısı, şivesi ile alay etme, ırkçî duvar yazıları yazma ya da hareketlerde bulunma.

- Davranış zorbalığı: Yumruk gösterme, yüz ekşitme, fiziksel rahatsızlığını göstermek için iki parmağını ağzına sokma, bazen birisine kötü bakmak için iki parmağını havaya kaldırmak.
- Bozucu zorbalık: Sınıftaki çalışmaların ve ev ödevlerinin üzerini karalamak ya da oynanan bir oyunu bozmak.
- Cinsel zorbalık: İstenmeyen fiziksel temas (cinsel tacizde bulunmak) ya da küfür niteliğindeki ifadeler ve hareketlerde bulunmak.

Bu zorbalık türlerine ek olarak teknolojik araçların kötüye kullanılması ile ortaya çıkan siber zorbalık da son zamanlarda yaygın bir zorbalık türü olarak ele alınmaktadır.

Fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, duygusal zorbalık ve cinsel zorbalık okulda zorbalık söz konusu olduğunda daha çok karşılaşılan zorbalık türleridir.

2.1.3. ZORBALIK, ŞİDDET, SALDIRGANLIK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Davranış bilimlerinde saldırganlık, kasıtlı olarak zarar verme ve acıtma amacıyla gerçekleştirilen davranışların ortaya çıkardığı durum olarak tanımlanmıştır. Kişinin sahip olduğu eşyalara zarar verme gibi her türlü yıkıcı davranış da saldırganlık olarak sınıflandırılmaktadır. Eğer davranış zarar verme niyetiyle yapılmışsa karşısındakini incitmemiş veya acı vermemiş bile olsa saldırganlık olarak nitelenir. Diğer taraftan şiddet davranışı diğerine zarar verme amacı olmadan, belirli bir amaca ulaşmak için yapıldığında araçsal saldırganlık söz konusudur (Bilgin, 2008: 44-45). Kazara karşısındakini inciten veya acı veren davranış saldırganlık değildir. Saldırganlık insanın kendini koruma içgüdüsünün sonucudur ve normal ölçüler içerisinde kalıp, olumlu etkinliklere kanalize edildiğinde yararlı iken; aşırı hal alıp kişiliğin bir parçası haline geldiğinde hem şahıs hem de çevresi için zararlı olabilmektedir (Peker, 1994: 97)

Şiddet ise, çoğu zaman saldırganlık kavramıyla eş anlamda kullanılan bir kavramdır. Olweus (1999) şiddeti, “Bir kimsenin fiziksel ya da bir nesne kullanarak diğer bireyi göreceli olarak ciddi sayılabilecek biçimde yaralaması ya da zarar vermesi” olarak tanımlamıştır. Şiddeti, fiziksel zarar ve ölümü kapsayacak şekilde kişiye ve başkalarına dönük tehdit ve fiziksel, sözel ve simgesel güç olarak tanımlamak da mümkündür (Doğan, 2002: 202). Ünsal (1996: 29) şiddeti insanları sindirmek, korkutmak için yaratılan olay ya da girişimler olarak tanımlanmaktadır. Karaman Kepenekçi ve Çınkır (2003: 239) Eliot (1997)’den aktardığına göre dört şiddet türünden söz edilebilir. Bunlar;

- a. Bedensel: İtme, tekme atma, yumruklama, saç-kulak çekme, bedensel kaba şaka, silah veya bıçak ile saldırma, ya da korkutma amaçlı kullanılan her tür fiziksel şiddet.
- b. Sözel: Ad takma, alay etme, söylenti yayma, çirkin talimatlar, tehdit etme, sözel kaba şaka, hakkında kötü şeyler yazma, incitici notlar bırakma.
- c. Duygusal: Gruptan dışlama, ayrımcılık, aşağılama, eşyalarına zarar verme, eşyalarını ya da parasını zorla alma, kasıtlı olarak arkadaşça davranmama.
- d. Cinsel: Sarkıntılık, elle taciz, cinsellik içeren sözler söyleme.

Yıkıcı, yok edici saldırganlığın bir biçimi olan şiddet; kişilere ya da nesnelere çeşitli boyutlarda zarar vermeyi içeren güçlü, kontrolsüz, aşırı, birdenbire, amansız toplu ya da bireysel görülebilen bir olgu olarak da tanımlanmaktadır (Yıldırım 1998: 25).

Zorbalık genel olarak, “bir ya da birden çok kişinin diğer bir kişiye bilinçli olarak zarar veren ve onda rahatsızlık uyandıran söz ve eylemleri” olarak tanımlanmaktadır. Gökler (2007: 28) Minton ve Minton (2004)’dan aktardığına göre,

zorbalığı diğer kişilerarası saldırganlık şekillerinden ayıran iki özellik vardır: Bunlar “kurbana yönelik saldırgan eylemlerin tekrarlı doğası” ve “kurbanın kendini savunmaya isteksiz veya kısmen ya da tamamen yetersiz oluşu”dur. Pişkin (2002: 537) bazı saldırganca eylemlerin zorbalık olarak nitelendirilebileceği ancak diğer bazı saldırganca eylemlerin zorbalık olarak nitelendirilemeyeceği belirtmiştir. Örneğin; bedensel olarak iki kişiden birinin diğerine fiziksel şiddet uygulaması veya birbirini ilk kez gören kişilerin birbirlerine laf atması saldırganlık olarak nitelendirildiği halde zorbalık olarak değerlendirilmeyebilir.

Olweus (1999) saldırganlığı, içine hem şiddeti hem de zorbaca eylemleri alan bir şemsiye kavram niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Şiddet ve zorbalık saldırganlığın iki ayrı alt boyutunu oluşturmaktadır. Zorbalıkla şiddet fiziksel olarak ortaya çıktıklarında birbirlerine benzemekle birlikte zorbalığın, kurbanla zorba arasındaki güç dengesizliğini gerektirmesi ve tekrarlı olması gibi ayırt edici özellikleri açısından zorbalık ve şiddet birbirlerinden tamamen ayrılmaktadır. Şiddet de bir saldırganlık türü olmasına karşın, tıpkı zorbalığın olduğu gibi, şiddetin de kendine özgü özellikleri nedeniyle zorbalıkla örtüşen ve ayrılan yönleri vardır. Zorbalığın fiziksel boyutta ortaya çıktığı durumlarda zorbaca eylemler aynı zamanda şiddet kabul edilmektedir. Ancak zorbalığın fiziksel olmayan boyutlarda ortaya çıktığı, geniş bir boyutu da vardır. Örneğin; bazı araştırmacılar dalga geçme, alay etme, kızdırma, isim takma, kötü söz söyleme, arkadaş grubuna almama, dışlama, yalnızlığa terk etme, iftira atma, söylenti çıkarma vb. gibi zorbalık türleri de bir tür saldırganlık olmasına karşın, şiddet unsurları içermediğinden şiddet olarak kabul etmemektedirler (Akt: Pişkin, 2002:537-538). Bazı araştırmalar fiziksel olmayan zorbalık türlerini şiddet olarak kabul etmezken; şiddet

sadece fiziksel müdahale anlamına da gelmemektedir. Bilindiği gibi şiddetin sözel, duygusal ve cinsel boyutları da bulunmaktadır.

Saldırganlık, şiddet ve zorbalık kavramlarının bazen birbirinin yerine kullanılması ciddi kavram yanlışlarına sebep olmakta, kavram kargaşası yaratmaktadır. Hem şiddet hem de zorbalık türlerinin fiziksel, sözel, duygusal ve cinsel olarak dörde ayrılması aslında bu kavramların ne kadar birbirinin içine girdiğini göstermektedir. Okulda yaşanan şiddet davranışlarına genel olarak zorbalık denilmektedir. Bu yüzden bu çalışmada şiddet kavramı zaman zaman zorbalık kavramının yerine kullanılmıştır.

2.1.4. OKULDA ZORBALIK

Okulda zorbalık kavramı okul binaları içinde sataşma ve alay etme, cinsel taciz, silah kullanımı gibi davranışları kapsamaktadır (Erçetin, 2006: 4). Furlong ve Marrison (2002) okulda zorbalık kavramını, okul iklimi üzerinde olumsuz sonuçlar üreten, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimlerini engelleyen saldırgan ve suç benzeri davranışları tanımlamayan bir anlamda kullanmaktadırlar. Genel olarak okuldaki zorbalık, öğrenci ile öğrenci ve öğrenci ile öğretmenler veya okul yöneticileri/okul personeli arasında yaşanan tehdit ve fiziksel saldırıyı içermektedir (Akt: Kızmaz, 2006: 48). Okullardaki saldırganlık ve zorbalık olaylarına hedef olan esas kitle öğrencilerdir. Borduin ve Schaeffer (1998) araştırmalarında; saldırgan davranışların önemli bir bölümünün akran gruplarıyla gerçekleştirildiği ve anti-sosyal davranış sergileyen akranlarla olan ilişkinin, suç ve şiddet davranışı kazanmanın güçlü bir göstergesi olduğu yönünde bulgular saptandığı bilinen bir gerçektir (Akt: Kızmaz, 2006: 56).

Kramer, öğrenciler tarafından gerçekleştirilen zorbalık veya suç davranışları arasında üçlü bir ayırım yapmaktadır. Bunlar:

- Başkasının malına göz dikme şeklinde işlenen ekonomik suçlar
- Uyuşturucu endüstrisine dayalı suçlar:
- Güçsüz olmaya dayalı bir kızgınlıkla ilintili olarak ortaya çıkan sosyal ilişkisel şiddet (Akt: Kızmaz, 1996: 48).

İlköğretim okullarında güçsüz olmaya dayalı kızgınlıkla ortaya çıkan şiddet türü davranışlara daha sık rastlanmakta iken uyuşturucu endüstrisine dayalı suçlara ise daha çok ortaöğretim okullarında rastlanmaktadır.

Kızmaz (2006: 58) okul ile şiddet davranışı arasındaki ilişkinin tartışılması konusunda okul ile ilintili ele alınabilecek değişkenlerden önemli olanları şu şekilde belirtmiştir:

- Düşük düzeydeki akademik başarı,
- Okula olan bağlılık düzeyinin düşüklüğü,
- Okul koşulları ve iklimi,
- Çeteye katılma

Aslında Kızmaz (2006)'ın ortaya koyduğu okul ile ilintili değişkenlerin biri diğerinin nedeniyken, diğerinin de sonucudur. Bir diğer ifadeyle değişkenler birbiriyle de ilintilidir. Düşük düzeydeki akademik başarı öğrencinin okula olan bağlılığını azaltmaktadır. Ergenlik döneminde, okula ilgisizlik, okula devamsızlıkla kendini gösterir. Okula devamsızlık yapan öğrencilerin akranlarıyla kurduğu ilişkiler zayıflamaktadır. Bu durum çocuğun suç işlemeye eğilimli gruplarla arkadaşlık kurmasına neden olabilmektedir.

Kızmaz (2006: 66) şiddet-okul ilişkisini konu edinen araştırma literatürüne bakıldığında şiddet olgusunun genelde; iki perspektiften çözümlendiğinin görüldüğünü belirtmektedir. Birinci yaklaşım okul- şiddet ilişkisini, sosyal kontrol teorisi (sosyal bağ) varsayımları etrafında analiz ederken, ikinci yaklaşım da okul ikliminin bireyler üzerindeki etkisini analiz ederek ortaya koymaya çalışmaktadır. Birinci yaklaşıma göre , bireylerin okula olan bağlılıklarının güçlendirilmesinin hedeflenmesi, şiddet ile mücadelede en etkili yollardan biridir. İkinci yaklaşım da; okuldaki öğretmen-öğrenci ilişkisi, eğitim programları, okuldaki sosyalleşme niteliği, okulun başarı düzeyi, gerekli araç- gereç açısından okulun donanım düzeyi, okul ortamının özellikleri ve güvenli bir okul tanımına uyup uymadığı gibi unsurlar üzerinden şiddet eğilimliğini saptamaya çalışmakta ve bu sorunun önlenmesinde, okul koşullarının iyileştirilmesi ve okul tabanlı çalışmaların veya stratejilerin geliştirilmesi gereksinimine vurgu yapmaktadır. Kızmaz (2005: 165), okul ve suç ilişkisini konu edinen araştırmaların büyük bir kısmının, Hirschi tarafından geliştirilen sosyal bağ teorisine dayandırıldığı üzerinde durmaktadır. Sosyal bağ teorisi, bireylerin; aile, okul, din ve arkadaş gibi geleneksel kurum veya unsurlara bağlılık düzeylerinin güçlü olması, suçlulukta engelleyici bir işlevi görmektedir, geleneksel kurumlara olan bağlılık düzeylerinin zayıflığı ölçüsünde de, bireylerin suç işleme olasılıkları artmaktadır. Hirschi, bireyin topluma olan bağlılığını dört unsur üzerinden değerlendirmektedir. 1. bağlılık, 2. taahhüt 3. katılma 4. inanç. Buna göre; (1) Yeterli düzeyde bağlılığın olmaması (özellikle ebeveyn ve okula), (2) Yetersiz düzeydeki taahhüt, özellikle eğitimsel ve mesleksel başarı, (3) İzcilik ve sportif oluşumlar gibi geleneksel aktivitelere yetersiz katılma ve (4) Ahlak ve hukuka olan inancın yetersizliği, suçlulukta etkili etmenlerdir.

Toplumsal bir kurum olan okul şiddetten ve zorbalıktan arınık değildir. Çocukların ailelerinden ayrılıp toplumda kendini ilk sınıdığı bir toplum organizasyonu olan okul çocuğun hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Çocuklar günlerinin büyük bir kısmını burada geçirmektedirler. İstenilen ise çocuğun hayatında bu kadar önemli bir yere sahip olan okulların şiddet ve zorbalıktan arınık olmasıdır.

2.1.5. ZORBALIKLA İLİŞKİLİ FARKLI DEĞİŞKENLER

2.1.5.1.Zorbalık Statüleri

Zorbalık statüleri zorba, kurban, zorba kurban ya da nötr olma durumudur. Zorbaların, kurbanların ve zorba kurbanların bazı kişilik özelliklerine yer verilecektir.

2.1.5.1.1.Zorbaların özellikleri

Zorba zorbalığa başvuran, zorbaca davranışı uygulayan kendi gücünü daha zayıf kişileri incitmek ya da onları korkutmak için kullanan kişidir. Olweus (2005), zorbalık türlerinde, saldırgan zorba (aggressive bully) ve endişeli-pasif zorba (anxious bully) tanımlarını kullanmıştır. Olweus, endişeli zorbanın daha çok kendileriyle ilgili yetersizlik duyguları karşılamak için saldırgan zorbaları izlediğini belirtir. Saldırgan zorbanın aktif, düşüncesizce davranan, otoriter, güçlü ve kolayca kızan yapıda olduğunu belirtmiştir. Saldırgan zorba, saldırıyı ilk başlatandır. Bu zorbalar, kurbanları için vicdan azabı duymaz veya empati kurmazlar, daha çok incitici sözler, hareketler ve bakışlar gibi direkt ve sözel saldırıyı kullanırlar. Endişeli saldırgan bir zorbanın yanında yer alır ve nadiren zorbalığı başlatır. Endişeli zorba, öz saygısı düşük, kendine güveni olmayan, rahatsız edici huyları olan, bağırıp çağıran kişilerdir(Akt: Hilooğlu, 2009:17-34).

Araştırmalar zorbalık yapan çocukların baskın karakter yapısında, çabuk öfkelenen, kurallara uymakta zorlanan ve şiddeti bir çözüm yolu olarak gören çocuklar

olduğunu göstermektedir (Alıkaşifoğlu, Ercan: 20). Olweus (1993) düzenli olarak zorbalık yapan öğrencilerin genellikle çok az kaygı duyduklarını ve özsaygı düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmektedir (Akt: Gökler, 2007: 5).

Yukarıda yer alan zorbaların kişisel özelliklerine ek olarak European Community European Social Fund (2001: 11)'un Besag (1995)'den uyarladığı zorbaların kişisel özellikleri şu şekildedir:

- Kolaylıkla şiddete başvururlar.
- Empati düzeyleri düşüktür.
- Evde az zaman geçirirler ve aile içi olumlu etkileşimleri düşük düzeydedir.
- Üst düzey iletişim becerilerine sahiptirler. Aynı zamanda kendilerine güvenli, alaycı ve dalgacıdırlar.
- Başları otorite ile derde düştüğünde kurtulmayı bilirler.
- Özellikle erkek zorbalar; kendi toplumsal beklentilerine uygun buldukları baskın ve güçlü erkeklere kolayca uyum sağlarlar ve akranlarınca da kabul gören maço imajı taşırlar.
- Kendilerini sert, başarılı ve becerikli görürler. Güce dayalı benlik algısına sahiptirler.
- Kendilerine güven düzeyleri yüksek, dışa dönük ve rahattırlar. Okulda almış oldukları notlara göre kendilerini daha akıllı bulurlar.
- Başetme becerileri yüksektir, bağımsız hareket edebilirler ve kendilerini tam olarak ifade edebilirler.
- Sıklıkla yalana başvururlar ve ahlaki değerler açısından olgunlaşmamışlardır.

- Etkileme arzusuna sahip oldukları için genellikle bozucu ve ayırıcıdır.
- Umursamazdırlar ve dikkat çekebilme istekleri baskındır.
- Kendi çıkarları için diğer öğrencileri kullanırlar.
- Başkalarına acı çektirmekten hoşlanırlar ve toplumsal olarak da atak olarak tanımlanırlar.
- Kurbanın cezayı hak ettiğine inanırlar.
- Genellikle güç ve kontrol sahibi olmak isterler.
- Yetişkinleri dinlemedikleri gibi, okulda ve evde kurallara uymazlar.
- Kurban olarak, kendilerinden küçük, kaygı düzeyi yüksek, arkadaşı olmayan ve diğer çocuklardan farklı çocukları seçerler.

Yapılan araştırmalarda zorba davranışlar gösteren öğrencilerin aile özellikleri ve aile geçmişi incelenmiş olmasına rağmen standart tablo çizilememiştir. Zorba davranışlar gösteren çocukların aileleri çocuk yaşta gösterilen öfkeli davranışlara fazla toleranslı davranan kişilerdir; ya da bizzat kendileri öfkeli insanlardır. Çocuklarını aşırı disiplin altında tutuyorlardır ya da çocuklarını reddetmişlerdir (Ural ve Özteke, 2007: 18). Buradan aşırı izin verici, reddedici ve otoriter tutuma sahip ailelerin çocuklarında zorbaca davranışlar görülebildiği sonucuna ulaşılabilir.

Bu bilgiler doğrultusunda zorbaların tipik özellikleri toparlanacak olursa, saldırgan yıkıcı, öfkeli ve tepkiseldirler. Şiddete karşı olumlu tutumlar beslerler. Kurbanlarına karşı empatileri yok denecek kadar düşüktür. Diğerlerinin haklarına ve duygularına karşı saygısız ve düşüncesizce davranırlar. Yetişkinlikte suç işleme ve yüksek yalnızlık düzeyine sahip olma olasılıkları yüksektir.

2.1.5.1.2. Kurbanların özellikleri

Kurban başka kişilerin davranışları nedeni ile acı çeken, zarar gören kişi olarak tanımlanabilir. Genel olarak, zorbaca davranışa maruz kalan kişidir. Araştırma bulguları, kurbanların pasif kurbanlar (passive victims) ve kışkırtıcı kurbanlar (provocative victims) olmak üzere temelde iki ana gruba ayrıldıklarını göstermektedir.

Pasif kurbanlar: Kendilerine güven düzeyleri düşük ve kaygı düzeyleri de oldukça yüksek olan ve genellikle de akranlarınca reddedilen öğrencilerdir. Genelde sessiz oldukları için zorba öğrencilere, ağlama veya kaçınma biçiminde tepki verme eğilimindedirler. Olweus (1994), pasif kurbanların genellikle kendilerini çok yalnız ve bir kenara itilmiş hissettiklerini ve sınıflarında tek bir arkadaş bile bulamadıklarını belirtmektedir. Benlik saygıları düşüktür, kendileri ve içinde buldukları durum hakkında olumsuz düşüncelere sahiptirler. Okulda genellikle dışlanmışlardır ve yalnız gezerler. Arkadaşlarına karşı gayet çekingendirler ve hiçbir şekilde şiddete başvurmazlar, bu yüzden bu kişilerin diğer çocuklar tarafından niçin zorbalığa uğradıkları anlaşılamaz. Bu çocukların şiddet hakkındaki görüş ve tutumları genellikle olumsuzdur (Akt: Çayırdağ, 2006: 13).

Kışkırtıcı kurbanlar: Kurbanların küçük bir bölümü de bilerek ve isteyerek diğer öğrencilerin düşmanlığını üzerlerine çekerler. Hem kaygılı hem de saldırgan tepki biçimlerine sahiptirler. Bu öğrenciler sık ve yoğun bir şekilde sorun çıkarırlar ve çevrelerindeki gerilimi yükseltecek şekilde davranırlar. Bunun sonucunda sınıf içerisinde bu öğrencilere karşı olumsuz tepki gelişir. Bu öğrenciler diğerlerine karşılık vermeyi kışkırtan şekilde saldırgan davranışlar sergileyebilirler. Kışkırtıcı kurbanlar zorbalığa uğradığında uygun olmayan şekilde karşılık veren, aşırı hareketli, huzursuz, dikkatsiz, sıkıntı yaratıcı özellikleri olan, kendinden güçsüz öğrencileri istismar etme

eğiliminde olan öğrencilerdir (Güvenir, tarihsiz: 43). Kışkırtıcı kurbanların kurban olarak seçilmesinde genellikle sınıf arkadaşları tarafından davranışlarının kışkırtıcı olarak algılanması yatar (Akt: Koç, 2006: 49-50).

Ural ve Özteke (2007: 20) mağdur öğrencilere ilişkin bazı olasılıklar üzerinde durmuştur. Bu olasılıkları; okul ya da sınıfa yeni gelme, görünüşte farklı, konuşma tarzı ya da geçmişleri ile diğer öğrencilerden ayrı olma, özgüven problemi olma, daha sinirli ve endişeli öğrenciler arasında yer alma olarak belirtmiştir. Bu özelliklerden birine, birkaçına ya da hepsine sahip olan öğrenciler kurban öğrenciler olabilmektedir. Fakat bütün bunlar yine de olasılıktır.

Okul zorbalılarının saldırganca davranışlarına maruz kalan kurban öğrenciler genellikle ciddi bir stres altındadırlar. Bu durumun bir sonucu olarak da kendilerinden beklenilmeyen bir takım davranışlar gösterebilirler. Bu çocuklar aynı zamanda şiddete ve şiddet araçlarına yönelik olumsuz tutumlara sahiptirler. Kurbanlar, diğer öğrencilere oranla daha duyarlı ve alıngandır. Zayıf iletişim ve sorun çözme becerilerine sahip olma gibi ortak bazı kişilik özelliklerine sahiptirler.

Kurbanlar, karşılaştıkları zorbalık türü olayları bir yetişkine söylemezler. Bu durumun önündeki en önemli engeller olarak da; (1) Güvendikleri birisinin de benzer bir davranışa maruz kalması endişesi, (2) Bazılarının, zorbalığa maruz kalmalarını zayıflığın bir işareti olarak algılamaları nedeniyle yaşadıkları mahcubiyet hissi ve (3) Bazı kurbanlar da yaşadıkları zorbalık olaylarını bir yetişkine söylediklerinde üzerlerindeki zorbalığın daha da artacağı korkusu biçiminde sıralamaktadırlar (Kılıç,2009: 28).

Kurbanların aile özelliklerine baktığımızda; bu ailelerin çocuklarını küçük yaşlardan itibaren kesinlikle aşırı temkinli ve hassas mizaçla yetiştirdikleri

görülmektedir. Bu mizaca sahip erkek öğrenciler kendilerini akran grubu içerisinde öne çıkarma ve girişken olmada zorluklar yaşamaktadırlar(Güvenir, tarihsiz: 42).

Bu bilgiler doğrultusunda kurbanların en belirgin özelliği, diğer arkadaşlarıyla karşılaştırıldığında, daha güvensiz ve endişeli oluşlarıdır. Utangaçtırlar, çatışmayı çözmek için şiddete başvurmazlar. Şiddete karşı olumsuz tutumları vardır. İletişim becerileri zayıftır. Zorbalığı haksettiklerine inanırlar. Tehdide karşı duyarlıdırlar.

2.1.5.1.3. Zorba-kurbanların özellikleri

Olweus (1995)'a göre zaman zaman mağdur zaman zaman da zorba konumunda olan çocuklara “zorba kurban” denilmektedir (Akt:Gökler, 2007: 55).

Smokowski ve Kopasz (2005) zorba-kurbanları kaygılı, saldırgan davranışları olan, öğrenciler arasında kavga başlatma eğiliminde olan, kimi zorbalığa kurban olarak dahil olurken kimisine de zorbayı kışkırtan olarak katılabilen, genellikle hiperaktivite ve dikkat problemleri olan, sınıftaki diğer öğrencileri de saldırganlığa teşvik eden, düşmanca davranışlar sergileyen alkol kullanma, silah taşıma eğilimi yüksek olan, kendilik değeri düşük, problem çözme becerileri zayıf bireyler olarak tanımlamıştır. Bazı araştırmacılar tarafından “*provokatif*” ya da “*saldırgan*” kurban diye de tanımlanan bir gruptur. Bu gruptaki bireyler, aktif, güçlü, kolayca provoke olan ve sıklıkla başkaları tarafından rahatsız edildiğinden şikayet eden kişilerdir. Stevenson ve Smith (1989), hem zorbalık yapan, hem de zorbalığa maruz kalan öğrencilerin; arkadaşları arasında en az popüleriteye sahip, kolay kışkırtılabilen ve başkalarını kışkırtan ve aynı zamanda da en az sevilen kişiler olduklarını belirtmektedir (Akt: Pişkin, 2002: 546).

Zorba/kurban grubunun diğer gruplara nazaran daha çok depresyon ve kaygı gibi duygusal sorunlar yaşadıklarını ve bu çocukların aşırı tepkisel davranışlar gösterdikleri söylenebilir. Benlik saygıları düşüktür. Arkadaşları tarafından çoğunlukla reddedilirler.

2.1.5.2 Zorbalık Cinsiyet Arasındaki İlişki

Türkiye’de ve dünyada çocuk suçlarının dağılımına bakıldığında erkek çocukların kızlardan daha fazla suç olaylarına karıştıkları görülmektedir. Bunun nedeni ailelerin çocuklara karşı olan tutum ve davranışları gösterilmektedir. Erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla fiziksel şiddete maruz kalmaları ve daha fazla ihmal edilmeleri onları şiddete yöneltmektedir. Ayrıca kız ve erkeklerin fizyolojik farklılıkları da onları farklı türde şiddete başvurmaya sevk etmektedir. Şöyle ki erkek çocuklar fizyolojik yönden kızlara göre daha kuvvetli olduğundan daha çok fiziksel şiddet içeren davranışlara yönelirken, kız çocuklar daha çok duygusal ve psikolojik yönde karşısındakine zarar verecek davranış şekillerini göstermektedirler (Erçetin , 2006: 19).

Araştırmalar incelendiğinde zorbaca davranışlar ve cinsiyet arasındaki ilişkiye ait farklı sonuçlar göze çarpmaktadır. Dölek (2002), zorbaca davranışta bulunan öğrencilerin, hem kızlar hem de erkeklerin erkekler tarafından zorbalığa uğrama yüzdelerinin (erkeklerde % 28,65, kızlarda % 16,96) en yüksek değere sahip olduklarını ifade etmiştir. Kız öğrencilerin hem cinslerine (% 13,36) zorbalık yaptıkları görülürken erkek öğrencilere karşı zorbaca davranmalarının (% 2,13) düşük olduğunu belirtmiştir. Yurtal ve Cenkseven (2005) ise, yaptıkları araştırmada okulda zorbaca davranışlarda bulunanların daha çok erkek öğrenciler (% 68,82) olduklarını; okulda zorbaca davranışlarda en az bulunanların ise, kız öğrenciler (% 15,01) olduklarını belirlemişlerdir. MEB Yaygın Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü’nün yaptığı araştırmada zorba grupta erkek öğrencilerin oranı kızlardan anlamlı bir biçimde yüksek bulunmuştur. Kurban grupta ise kız öğrencilerin oranı erkeklerden anlamlı bir biçimde daha yüksek bulunmuştur.

Alikaşifoğlu vd. (2007) tarafından yapılan araştırmada ise erkekler kızlara göre daha fazla oranda hem zorbalık yapma hem de zorbalığa uğradıkları bildirmişlerdir. Fleming (2002: 6) zorbalığa uğrama ile ilgili tek kesin bulgunun, kızların hem erkekler hem de kızlar tarafından, erkeklerin ise yalnızca erkekler tarafından kurban olarak seçilmeleri olduğunu belirtmiştir. Kızların kızlara uyguladığı zorbalık davranışları incelendiğinde, kızların birbirlerini erkeklerin erkeklere uyguladığından daha fazla oranda yalnız bırakma (sosyal izolasyon) şeklinde zorbalık davranışında bulduklarını saptanmıştır.

Türkiye’de Pişkin (2002) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada zorbalığa uğrama oranlarında kız ve erkek öğrenciler arasında bir fark gözlenmezken, zorbalık yaptıklarını belirten erkeklerin oranı, kızların yaklaşık iki katı bulunmuştur. Bu araştırmanın bulguları ile Whitney ve Smith’in (1993) İngiliz ilköğretim okulları üzerinde yaptığı araştırmanın bulguları arasında büyük bir benzerlik gözlenmektedir. Houndoumadi ve Pateraki (2001) tarafından Yunanistan’da yapılan bir araştırmada, zorbalık yapan erkek öğrencilerin, zorba kızlardan daha yüksek oranda kurbanların bunu hak ettiklerine inandıkları bulunmuştur. Araştırma bulgularında erkek ve kız öğrenciler arasında gözlenen bir diğer farklılık da, zorbaca davranışlara maruz kalan kızların kendilerine yapılanları ailelerine ya da en yakın arkadaşlarına anlatmayı tercih etmesine karşın, erkeklerin genellikle kimseye söylememeyi tercih ettikleri biçimindedir (Akt: Pişkin, 2002: 536).

Görüldüğü gibi zorbalık cinsiyet ilişkisi ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunda erkeklerin kızlardan daha çok zorbalık olaylarına karıştığına dair bulgular bulunmaktadır. Çalışmamızda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

2.1.5.3. Zorbalık Sosyo-Ekonomik Düzey Arasındaki İlişki

Sosyo ekonomik düzey suç üzerinde dolaylı ve doğrudan etkili olmaktadır. Ekonomik koşullar ailenin parçalanmasına ve ahlaki değerlerini yitirmesine neden olabilmektedir. Bu durum özellikle küçük suçlar işlemede etkili olabilmektedir (Yavuzer, 1998: 210). Sosyo ekonomik düzey ve suç arasındaki ilişki konusuna ketlenmiş fırsatlar kuramı şu şekilde yaklaşmıştır: Bu kuram şiddeti amaca giden kabul edilir yolların sınırlı olması durumunda başvurulan bir davranış biçimi olarak nitelendirmektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki insanlar otoriteye güvenmez ve otoritenin kendine güvendiğini düşünmez. Böylece saldırganlığı da kapsayacak davranışlarla sorununu çözmeye çalışır (Bilgin, 2008: 53).

Öğrencileri sosyo-ekonomik düzeylerine göre değerlendirildiğinde; tüm sosyal gruplardan zorba ve maruz öğrencilerin bulunduğu görülmektedir. Litaratürde okullardaki zorbalık olayları ile öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri arasında ilişkinin bulunduğunu gösteren bulgulara da, öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri arasında ilişkinin bulunmadığına dair bulgulara da rastlanmaktadır. Alikışifoglu ve ark. (2007) zorbalığa maruz çocukların diğerlerine göre daha alt sosyoekonomik düzeyden olduklarını tespit etmiştir. Pişkin (2003)'in araştırması, Türk ilköğretim öğrencileri arasında zorbalığın üst sosyo-ekonomik gruba mensup öğrenciler arasında daha yaygın olduğunu göstermektedir. Maruz hem de zorba olan öğrencilerin büyük bir bölümü ise, alt ve orta sosyo-ekonomik gruptan öğrencilerden oluşmaktadır. Glover ve arkadaşlarının (2000) çalışmalarının sonuçları ise ; oturlan semt, zengin ya da fakir olma, diğer bir ifadeyle ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile zorbalık davranışı arasında doğrudan bir ilişki bulunmadığını göstermektedir.

2.1.5.4. Zorbalık Yaş Arasındaki İlişki

Zorbalar genellikle kurbanlarını yaşlıları arasından seçerler. Her iki grup da genellikle aynı yasta ve aynı sınıfta olur. Bidwell (1997) zorbaların iyi tanıdıkları kişileri kendilerine kurban olarak seçtiklerini belirtmiştir. Diğer yandan Smith, Madsen ve Moody (1999) kurbanların yaşları arttıkça, zorbalığa uğrama yüzdelerinin azaldığını öne sürmüştür (Akt: Kartal, Bilgin, 2007: 210).

Zorbalık yapma ve yaş ilişkisini değerlendiren araştırmaların sonuçları çelişkilidir. Nansel ve ark.'ları büyük yaştaki çocukların küçük yaştaki çocuklara göre daha az sıklıkta zorbalık yaptıklarını saptamıştır. Diğer yandan, yaşla fiziksel saldırganlığın azaldığını ancak, sözel veya diğer yöntemlerle zorbalık yapma sıklığının arttığını bildiren çalışmalar da vardır (Akt: Alikışıfoğlu, Ercan: 21).

Olweus (1999)'un 713 ilköğretim okulunda çok geniş bir örneklem grubu üzerinde (2-9.Sınıflar) yaptığı araştırmada, zorbaca eylemlere uğrama sıklığında yaşla birlikte belirgin bir azalmanın olduğu, ancak zorbalık yapma sıklığında bu değişimin gözlenmediği bulunmuştur. Boulton ve Underwood'un (1992) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, Olweus (1999)'un bulgularını destekler nitelikte, kurban oranlarında yaşla birlikte bir azalma, buna karşın zorba oranlarında bir yükselme gözlemişlerdir. Yunanistan'da ilkokul öğrencileri üzerinde Pateraki (2001) tarafından yapılan çalışmada, yaş arttıkça zorba öğrencilerin oranında yükselme, ancak kurbanların oranında bir düşüş gözlenmiştir. Aynı çalışmada özellikle vurma, dövme, tekme atma biçimindeki doğrudan yapılan zorbalıklara daha çok küçük yaştaki öğrencilerin, buna karşın isim takılma, alay edilme, dalga geçilme türünden zorbalığa ise daha çok büyük sınıflardaki öğrencilerin uğradığı görülmüştür. Bu veriler Boulton ve Underwood'un yukarıda değinilen bulguları ile tutarlılık göstermektedir. İngiliz ortaokul ve lise

öğrencileri üzerinde yapılan başka bir karşılaştırmalı çalışmada diğer bulguların aksine yaş arttıkça kurban olma oranlarında önemli bir düşüşün olmadığı, ancak diğer bulguları destekler nitelikte zorba oranlarında bir yükselmenin olduğu saptanmıştır. Bulgular genel olarak zorbalık yapma sıklığının yaşla birlikte arttığını (Boulton ve Underwood, 1992; Pateraki, 2001), ancak kurban olma sıklığının azaldığını (Olweus, 1999; Boulton ve Underwood, 1992; Pateraki, 2001;) ortaya koymaktadır (Akt: Pişkin, 2002: 540). Yaşın artışına bağlı olarak kurban olma sıklığının azalmasını fiziksel olarak büyümeye bağlayabiliriz.

İlköğretim 2. kademe ve orta öğretim ergenlik dönemini kapsadığından şiddet olayı daha ciddi boyut kazanmaktadır. Çünkü tüm ergenlik dönemi içerisindeki evreler incelendiğinde 12-15 yaş dolaylarının olumsuz olarak tanımlandığı genel olarak uzmanlar tarafından kabul edilmektedir (Yavuzer, 2005: 102). Balcıoğlu (2000: 89) zorbalığın ergenlik döneminde artmasının nedenlerini toplumdaki gelir adaletsizliğinin ve yoksullaşma oranının artması, işsizlik olgusunun verdiği güvensizlik, kültürel yozlaşma ve yabancılaşma, kalabalık sınıflar ve rehberlik hizmetlerinin yetersizliği, geleceğe dair umutsuzluk ve ortaöğretim disiplin yönetmeliğinin katı, yasakçı kuralları ve tek tip öğrenci beklentisi olarak belirtmiştir.

Araştırmalar zorbalığın daha çok ergenlikte görülen, genellikle akranların birbirlerine karşı gerçekleştirdiği, sıklığı yaşla birlikte artış gösteren bir davranış olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.6. ZORBALIĞIN NEDENLERİ

Zorbalık üzerinde etkili olan faktörleri bilmek bu sorunların çözümünde etkili olacaktır. Araştırmacılar zorbalığın nedenlerine ilişkin birçok faktörden söz etmişlerdir. Bu faktörler genel olarak kişisel ve çevresel olarak iki başlık altında incelenmiştir.

Ögel ve arkadaşları (2004: 12) çocuk veya gencin zorbalık davranışını sergileme riskini arttıran bazı çevresel veya kişisel etkenleri şu şekilde sıralamaktadırlar;

- Evde ve/veya okulda sosyal olarak aşırı içine kapanık olmak.
- Yoğun bir izolasyon içinde olmak.
- Şiddete maruz kalmak.
- Başkaları tarafından çabucak kızdırılabilir olmak.
- Aşırı alınganlık.
- Kendine rahat verilmediği duygusunu sık yaşamak.
- Okul başarısının düşük olması.
- Öfke kontrolü yapamaması ve sık öfke patlamaları yaşamaması.
- Geçmişinde, şiddet içeren davranışlarının bulunması.
- Bireysel farklılıklara toleransının olmaması.
- Madde kullanmak.
- Fevri davranışlar sergilemek.
- Çok çabuk hayal kırıklığına uğramak ve bunu tolere edememek.

Evde ve/veya okulda sosyal olarak aşırı içine kapanık olmak, aşırı alınganlık, öfke kontrolü yapamaması ve sık öfke patlamaları yaşamaması, çok çabuk hayal kırıklığına uğramak ve bunu tolere edememek, fevri davranışlar sergilemek gibi faktörler kişisel olup; geçmişinde, şiddet içeren davranışlarının bulunması, okul başarısının düşük olması, madde kullanmak gibi faktörler çevreseldir. Görüldüğü gibi zorbalık davranışı üzerinde sadece kişisel faktörler ya da sadece çevresel faktörler değil, bu faktörlerin ikisi birden etkili olabilir.

Korkut (2004: 328) aile bağlarının zayıf olması, aile tarafından yeterli gözetim ve denetim yapılmaması; aile içinde şiddete tanık olunması, şiddete maruz kalınması ve

şiddetin pekiştirilmesi ile şiddet kullanmayı destekleyen veya hoş gören beklentilerin, tutumların, inanışların ve duyuların bulunması gibi ailedeki ilk öğrenme deneyimlerinin şiddetin temel nedenleri arasında sayılabileceğini belirtmiştir. Ayrıca boşanmış bir aileden gelme, ailede birinin ilaç ya da alkol kullanımı, az eğitilmiş anne babalar da çocuklarda şiddeti yordayan nedenlerden olduğu üzerinde durmuştur.

Korkut (2004)'un da belirttiği gibi çocuğun zorbalık eyleminde bulunmasının nedenlerinden biri çocuğun aile içinde şiddete tanık olması ya da şiddete maruz kalmasıdır. Bu konuyla ilgili Aktaş (2006: 151-153) ailenin çocuğa şiddet uygulamasının altında yatan nedenleri ortaya koymuştur. Aktaş (2006) ebeveynin içinde bulunduğu duygusal çalkantının, ebeveynin duygusal tonunun ve ebeveynlik rolüne bağlı stresin (kendini kontrol edemeyeceğine dair algılama ve suçlamanın yer değiştirmesi) saldırganlığın bastırılmamasında etkili olduğunu belirtmiştir. Ebeveyn içinde bulunduğu çalkantı ile eğer çocuğuyla iletişim kuramıyorsa şiddete başvurmaktadır. Bu durum ebeveynin şiddete yönelik saldırgan davranışlarını kontrol edememesinde içinde bulunduğu psikolojik çalkantının ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Anne babaların iletişimle ilgili bilişsel yetersizlikleri, çocuklarla ilgili empati yetersizlikleri, çocuğundan beklenti düzeyinin yüksekliği ve çocuklara yönelik genelleştirilmiş olumsuz duygulara sahip olmaları da anne babaların saldırganca davranışlar sergilemesine neden olmaktadır.

Totan (2008: 37)'in Oliver, Oaks ve Hovver (1914)'den aktardığına göre, zorbaların ailelerini açıklayan listede zorbaların ailelerine ilişkin altı özellik vardır. Bunlar;

- Birincil bakıcılar tarafından çocuğa ilgisiz davranılması.
- Davranışları için çocuklarına az kural veya sınır koyan aile yapısı.

- Ailenin çocuğunu toplumdan izole etmiş olması, çocuğun etkin sosyal yaşamda veya sosyal çevrede ailesiz olması.
- Ebeveynler arasında çatışma ve aile arasında uyum olmaması.
- Ailenin uygun olmayan disiplin yöntemlerini kullanarak hata yapması, yanlış cezalar vermesi, saldırganca davranışları çocuğuna aktarması ve cesaretlendirilmesi.
- Otorite figürü olarak ailenin çocuğunu aşırı kontrol altında tutması, cezalandırması evde aşırı ev kuralları ve standartların belirlenmesi ve bunların uygulanması

Yavuzer (2001: 132-133)'e göre de, çocuğun aile üyeleriyle olan ilişkileri diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırların, benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturmaktadır. Anne-baba çocuk ilişkisinin temelinde anne ve babanın tutumları vardır. Çocuklar arasında uyum bozukluğuna yol açan birçok olaya, yeterli ve uygun olmayan “anne-baba-çocuk” ilişkilerinin neden olduğu saptanmıştır.

Köknel (1996: 36)'e göre de zorbalığın en önemli kaynaklarından biri ailedir. Anne baba çocuğun istediklerini bağırp çağırarak, ağlayarak, vurup kırarak çevresindekilere kabul ettirmeye çalışmasını engellenmez ve denetlenmezse onu ödüllendirmiş ve pekiştirmiş olur. Bu durum çocuğun saldırgan davranışları benimsemesine ve kişilik özelliği haline getirmesine neden olur.

Zorbalık davranışı üzerinde aile özelliklerine ilişkin çalışmalarda ailenin çok önemli olduğu, çocukların akranları ile olan ilişkilerini model alma ve sosyal pekiştirme yoluyla belirledikleri, ailenin çocuk yetiştirme stili, aile içi şiddet ve aile anlaşmazlığının çocukta birçok davranış sorunlarına yol açtığı ve bu durumun çocukların zorbalık davranışı sergilemesinde önemli olduğu belirtilmiştir.

Sosyal çevre, çocuk ve gencin şiddeti öğrenmesinde ve uygulamasında etkili olan diğer bir etmendir. Çevre ailenin ve çocuğun yaşadığı çevre ve okul çevresi olarak iki grupta incelenmelidir. Özellikle ergenlik çağında çocuğun çevresinin kötü şartlara sahip olması çocuğu şiddete yöneltmektedir. Yapılan araştırmalar düşük sosyo-ekonomik ve kültürel düzey ile şiddet eylemleri arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermekte, gelir düzeyi, işsizlik, eğitimsizlik ve şiddete kaynaklık eden sosyal kültürel değerlerin varlığı ile bu özelliklere sahip kişilerden oluşan toplumsal grupların şiddete daha yatkın olduğunu göstermektedir. Okul çevresi ise çocuğun toplumda kendini ilk sınıdığı, işbirliği ve işbölümü esaslarına dayalı olarak ilişkinin yoğun olduğu bir toplum organizasyonudur. Çocuğun okuldaki başarısı veya başarısızlığı bütün yaşamını etkiler. Suç davranışı gösteren çocukların okulda başarısız arasında daha yaygın olması bilinen bir gerçektir (Erçetin, 2006: 10-11). Araştırmalar, diğer faktörlerin tümü sabit tutulsa bile, öğretmenin moralsiz olduğu, sık sık öğretmen değişikliğinin yaşandığı, standartların ve kuralların açık olmadığı, disiplin uygulamalarının tutarsız olduğu, oyun alanları ve teneffüslerde öğretmen gözetiminin yetersiz olduğu ve çocuklara birey olarak değer verilmeyen okullara devam eden öğrenciler arasında zorbalık türü davranışların daha yaygın olduğunu göstermektedir (Koç, 2006: 101).

Okul ve arkadaş ortamı zorbalığın nedenleri arasında dikkate alınması gereken en önemli etmenlerden biridir. Örneğin akademik başarı, akranlarından onay görme, kişisel yetkinlik ve bağımsızlık, kişiler arası ilişkiler ve yakınlık kurma ve bunları sürdürme kapasitesi gibi okulun ve arkadaş çevresinin beklentileri çocuk ve genç üzerinde baskıya ve çatışmaya neden olabilir. Okul ve arkadaş çevresindeki gözetim ve denetimin azalması durumunda bu yeni çatışma kaynakları zorbalık olasılığını artırır.

Carter ve Stewin (1999) okullarda zorbalığa etki eden faktörleri aşağıdaki şekilde sırlamaktadır:

- Medyanın şiddeti canlandırması gibi genel faktörler, cinsiyet rolleri ve öğrenme deneyimleri,
- Okul ve toplumun birbirinden ayrılması gibi toplumsal faktörler. yoksulluk ve işsizlik, "topluma aitlik" duygusunun eksikliği,
- Beklentiler, kurallar ve okul disiplin biçimleri gibi okul faktörleri,
- Aile içinde şiddet, istismar ve ihmal edilme gibi ailesel faktörler,
- Aile, öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişkiler gibi ilişki faktörleri,
- Sosyal problem-çözme becerisi, kalıtsal etkiler ve gelişimsel faktörler gibi kişilik faktörleri.

Carter ve Stewin'in belirttiği gibi okulda şiddete etki eden faktörlerden birisi de kitle iletişim araçlarıdır. Bu konuda önemli araştırmalar yapan Bandura basında yayınlanan saldırgan davranış örneklerinin çocuklar üzerinde, özellikle de sorunlu çocuklar yaptıkları etkiye dikkat çekmektedir (Polat, 2001: 12). Televizyon, en yıkıcı etkisini, çocuklar ve gençler üzerinde göstermektedir. Şiddet onların davranışlarına, sözlerine, oyunlarına yansımaktadır. Çocukların 3-4 yaşından başlayarak 12-13 yaşına kadar günde ortalama 1-2 saat çizgi film izledikleri, ayrıca çocukların ve gençlerin erişkinler için hazırlanan televizyon programlarını da seyrettikleri düşünüldüğünde, yoğun şiddet bombardımanı altında kaldıkları belirlenmiştir (Akarcalı, 1996: 556). Medya ve aracılığıyla sık sık şiddet içeren davranışlara tanık olan gençler, giderek şiddeti olağan bir durum olarak algılamakta, diğer bir deyişle şiddeti normalleştirmekte, sık sık sunulan bu örnekler aracılığıyla şiddete karşı duyarsızlaştırmaktadır (Bulut, 2008: 25). Ayrıca Gözütok (2008: 9) da çocuk yaşlardan başlayarak evde, okulda,

sokakta, oyunda, maçta, televizyonda, şiddet ile karşılaşan bireyler bunu bir sorun çözme ve birlikte yaşama biçimi olarak algıladıklarını belirtmektedir. Bu durum şiddetin üretilmesine, yaşamın her kesimine yerleşerek etkide bulunmasına sebep olmaktadır.

Yukarıda ortaya konulan zorbalığın nedenlerine European Community (2001: 13-14) zorbaların gösteri yapma ve sert görünmeyi istemeleri, başka insanları incitmenin doğru olduğunu düşünmeleri, kendilerinden hoşlanmadıkları ve bunu başka birisine yansıtmak istemeleri, uyumlu olmadıklarını hissetmelerini eklemiştir.

Bütün bunlardan zorbalığın ailede başlayan bir olgu olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda şiddet kullanmanın öğrenilen bir davranış olduğu göze çarpmaktadır. Ancak şu da bir geçektir ki, okullarda son zamanlarda hızla artan şiddet olaylarının altında başka etkenlerin de rolü unutulmamalıdır. Özellikle yazılı ve görsel basında çıkan şiddet içerikli haberler, televizyon dizileri ve medyanın şiddeti sunum biçimi saldırganlık ve şiddeti kanıksatan bir kültürün hakim olmasına neden olmaktadır. Kısaca, bu konuda medyaya da büyük bir sorumluluk düşmektedir. Medya şiddeti onaylamadığını hissettirmelidir. Bunun yanında özellikle şiddetin önlenmesinde başta aileler olmak üzere, topluma, emniyet güçlerine, sivil toplum örgütlerine ve Milli Eğitim Bakanlığı'na büyük görevler düşmektedir (Üstün vd, 2006: 41).

Canat (1999: 162) okullarda şiddete yol açan durumların genellikle davranış bozukluğu olan gençlerden kaynaklandığı üzerinde durmuş, davranış bozukluğunun ailesel, sosyo-kültürel, psikolojik, sosyal, biyolojik ve psiko-dinamik etmenlerden kaynaklandığını belirtmiştir. Semerci (2007: 171-172) davranış bozukluklarından biri olan dürtü kontrol bozukluğunun ergenlerin zorbalık sergilemelerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Dürtü kontrol bozukluğu ruhsal hastalıklardan biridir. Dürtü kontrol

bozukluklarından en sık karşılaşılanı saldırganlık duygularının kontrol edilemeyerek mala ve cana zarar veren kişilerde görülen bozukluktur. Herhangi bir nedenden, bazen de çok önemsiz bir nedenle başlayan vurup kırma, elindekileri fırlatma, duvara yumruk atma gibi davranışlar görülür. Bu duruma dürtü kontrol bozukluğu diyebilmek için bu durumun en az birkaç kez tekrarlanması gerekmektedir. Dürtü kontrol bozukluğu çocukluk döneminde sık şiddete maruz kalan ergenlerde daha sık görülür. Her yaşta dürtü kontrol bozukluğu çıkması ihtimali olmasına karşın, ergenlikte başlaması daha sıktır.

ABD Ulusal Araştırma Konseyi okulda şiddeti arttıran özellikleri belirlemiştir.

Bu özellikler:

- Okulda sınırlı bir alanı işgal eden öğrenci sayısının çokluğu.
- Okulların, öğrencileri karşı karşıya getirmekten kaçınma kapasitelerinin sınırlı olması.
- Öğrencilerde öfke, dargınlık ve reddetme duygularına katkı yapabilen, rutin davranışların neden olduğu bıkkınlık.
- Okul binasının kötü tasarlanmış olması (Özen vd., 2009, 10.02.2010 www.aktuelpsikoloji.com).

Görüldüğü gibi ABD Ulusal Araştırma Konseyi okulda şiddeti daha çok okulun fiziki koşullarının yetersizliğine bağlamıştır.

Suç ve zorbalığı açıklamaya çalışan bazı kuram ve teorilere baktığımızda; Glasser'ın kontrol kuramına göre zorbalığın kökeninde insanların temel gereksinimlerin karşılanmaması vardır. Bu ihtiyaçların karşılanmaması bireyi huzursuz eder ve öğrenmeye gelişmeye olan motivasyonunu azaltır. Glasser okulda yaşanan disiplin problemlerinin % 95'inin güç elde etmeye çalışan çocukların yanlış

davranışından kaynaklandığını ileri sürmektedir (Sezgin, Ozok, 2006: 42). Suçlu davranışları açıklamaya çalışan bazı önemli sosyolojik teoriler ise suçun öğrenildiğinden hareket ederler. Bu sosyolojik teorilerin en önemlilerinden biri, Edwin Sutherland'in "Ayrımcı Birleşimler Teorisi"dir. Bu teoriye göre suçlu davranış kalıtsal değildir, öğrenilir. Suçlu davranışı öğrenmek herhangi bir davranışı öğrenmekten farksızdır. Kişinin suçlu davranışı öğrenmesinde yasaları uyulması gerekmeyen kurallar olarak gören grupla etkileşimin sıklığı, devamlılığı ve önceliği önemlidir (İçli Günşen, 2009: 24).

Araştırmaların da ortaya koyduğu gibi zorbalığın nedenlerini aile, çevre ve medyada aramak gerekmektedir. Çocuklar sosyal öğrenme yoluyla aileden, çevreden ve medyadan şiddeti öğrenmekte ve uygulamaktadırlar. Zorbalığın önlenmesi için öncelikle zorbalığa etki eden faktörleri bilmek gerekmektedir. Kaynağı bilinmeyen sorunların çözümünün çok zor olduğu bilinen bir gerçektir.

2.1.7. OKULDA ZORBALIĞIN SONUÇLARI

Güvenir (tarihsiz: 51-55) zorbalıkla akran istismarı kavramını eşanlamlı olarak ele almıştır. Akran istismarının yol açtığı sonuçları ruhsal, akademik ve sosyal olmak üzere üç farklı boyutta incelemiştir. Akran istismarına uğrayanların en genel ruhsal tepkileri arasında; huzursuzluk, tekrarlayan çağrışımsız anılar, panik ve gerginlik hissi ve ve konsantre bozukluğu sayılmaktadır. Uzun süre akran istismarına uğramak önceden varolan ruhsal sorunun ya da çatışmanın artmasına da yol açabilmektedir. Okulda akran istismarının yol açtığı akademik sonuçlar ise okuldan korkma, okulu güvensiz bir yer olarak algılama, devamsızlık yapma, ders içi uyumsuzluk, konsantrasyon kaybıdır. Okulda akran istismarının yol açtığı sosyal sorunlar olarak düşük benlik algısı, azalmış kendine güven, olumsuz kendilik algısı, arkadaşları

tarafından ihmal edildiği duygusu, güvensizlik ve içine kapanıklık, utangaçlık sayılmaktadır.

Ural ve Özteke (2007:17) okulda zorbalığın uzun süreli etkilerini; okula ilginin azalması, depresyon, okuldan kaçma ya da okulu bırakma, disiplin problemleri, geri çekilme, kendine saygının azalması, kendini kişisel olarak suçlama, zorbalık yapma, intikam davranışları sergileme, kaçma, intihara teşebbüs ya da intihar etme olarak belirtmiştir.

Okuldaki zorbalık, sadece maruz kalan kurbanlarda değil, aynı zamanda zorbalarda da onarılamayacak duygusal, fiziksel ve ruhsal hasarlar oluşturmaktadır. Zorbalık uygulayan çocuklar aslında saldırgan davranışlar göstererek, çaresizlik duygularını, şiddete yönelerek kapatmaktadırlar. Ural ve Özteke (2007: 17) zorbaların diğer antisosyal ve suç unsurları taşıyan davranışlara yönelmeleri ve uyuşturucu kullanma, başka mekanlarda zararlı davranışlar sergileme, görevden kaçma, sorumluluk almama durumlarının daha fazla olduğunu belirtmiştir. Okullarda zorbalığın sıkça yaşanması en çok okul iklimini etkilemektedir. Bu tür problemlerin olduğu okullarda öğrenciler okulda kendilerini güvensiz, mutsuz hissetme eğilimindedirler. Bu okullarda zorbalık bir süre sonra normalleşebilir. Bu durum bir süre sonra karmaşık zorba davranışlara yol açabilir.

Okuldaki zorbalık, maruz kalanların kişilikleri üzerinde derin yaralar açmakta ve etkisi uzun süre devam etmektedir. Şiddete maruz kalma çocuğun gelişim dönemine göre farklı sonuçlar doğurmakta, çocukların gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum, öğrencilerin en temel haklarından olan, “güvenli ve huzurlu eğitim hakkı” ve “eşit muamele ve saygı hakkı”nın ihlal edilmesi anlamına gelmektedir

(Bulut, 2008: 25). Okulda kendini güvende hissetmeyen öğrencilerin okuldan soğumaları ;devamsızlık, okula gitmek istememe gibi sonuçlar doğuracaktır.

Şiddetin öğrenciler üzerindeki zararlarının, fiziksel, psikolojik ve gelişimsel olabileceği ve şiddetin, öğrencilerin akademik, fiziksel ve toplumsal gelişimlerini de yavaşlatıp, öğrencilerin kapasitelerini maksimum düzeyde ortaya koymalarını engelleyebileceği söylenebilir. Zorbalığın çocuklara hem stres, hem de zarar vermesinin yanı sıra, çocuklukta yaşanan zorbalığın olumsuz etkilerinin yetişkin yaşamında da devam edebildiği, zorbalıktan yalnızca kurbanların değil, zorbaların da olumsuz biçimde etkilendiği de belirtilebilir.

Okulda zorbalık, büyümenin gelişimsel bir evresi değildir. Okul zorbalığı, öğrencilerin akademik ve toplumsal açıdan gelişimlerini önemli ölçüde etkileyebilecek ciddi ve önemli bir sosyal sorundur. Okul zorbalığının, akademik başarı üzerindeki etkisi çok fazla ele alınmamış olmasına rağmen; okuldan kaçmanın, okulla ilgili etkinliklerden kaçınmanın, kendini okulun tümü ya da belli alanlarında güvende hissetmemenin öğrencilerin akademik gelişimlerini olumsuz etkileyebileceği söylenebilir. Zorbalığın çok sık ve yaygın olarak görüldüğü okullarda, öğrencilerin genel olarak okul yaşamından zevk almadıkları ve okuldan soğudukları görülmektedir.

2.1.8. OKUL İÇİ ZORBALIĞI ÖNLEMEK İÇİN ÖNERİLER

Kızmaz (2006: 62-63) okuldaki zorbalığın veya öğrenciler tarafından gerçekleştirilen zorbalık olaylarının önlenmesi veya engellenmesi çerçevesinde yapılması gerekenleri genel olarak; öğrencilerin okula olan bağlılıklarının artırılması, öğrenciler ile okul personeli veya öğretmenlerinin birlikte yürütecekleri sosyal sorumluluk projelerinin geliştirilmesi, problemlili öğrencilerin ailelerine rehberlik hizmetinin verilmesi ve medyanın, şiddet görüntüleri konusunda duyarlı bir yayıncılık

anlayışı içerisinde hareket etmesi şeklinde belirtmiştir. Okuldaki şiddet sorunu ile mücadele edebilmenin etkin yollarından birisi de okullarda şiddeti engellemeye yönelik bazı projelerin geliştirilmesidir. Kızmaz (2006) şiddet davranışlarının önde gelen nedenleri arasında özellikle öfkeyi kontrol edememe, çatışmaya ilişkin problemleri çözebilme becerisine sahip olamama ve empati duygusunun zayıflığı gibi unsurların etkili olduğundan okullarda şiddet davranışlarını engelleme/azaltma veya önlemek için, öfke denetimi veya yönetimi, dürtü denetimi, problem ve çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesi gibi bazı programların uygulanmasının önemli katkılar sağlayacağını da belirtmiştir.

Totan (2007: 194) yerli ve yabancı literatürün zorbalığı önleme ile ilgili bilgilerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Zorbalığı önleyebilmek için okulda çalışan tüm personelin ve öğrencilerin zorbalığın ne olduğunu bilmesi gerekmektedir.
- Öğretim yılı başında hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma planlarında içerisine zorbalığı tanıtıcı ve önleyici etkinlikler eklenmesi gerekmektedir.
- Eğitimciler zorbalık türlerinin eğitim düzeylerine ve yasa göre farklılık gösterdiğini dikkate almalıdır.
- Zorbalık önleme programlarının etkili olabilmesi için zorba ve kurban öğrencilerin gelişimsel profillerinin çıkarılması ve çevreyle olan ilişkilerinin bilinmesi gerekmektedir.
- Okul çalışanlarının katıldığı toplantılarda zorbalığı önleme de kullanılacak yöntemlerle ilgili kararlar alınmalı ve belirgin kurallar ortaya konmalıdır.

- Zorbalığı önleyici çalışmalarda okulun bulunduğu bölgenin kültürel özelliği dikkate alınmalıdır.
- Okullarda zorbalığın yaygınlığı ve riskli grupları, sınıfları belirleyebilmek için çeşitli tanıma tekniklerinden (test, anket vb.) yararlanabilir.
- Öğretim yılı başında öğrencilerin okulu tanınması için oryantasyon çalışmaları yapılmalıdır.
- Okullar internet sitelerinde öğrencilerine zorbalık hakkında bilgiler vermelidir.
- Okulun güven haritası çıkarılmalıdır. Bu haritaya göre zorbalığın yoğunlaştığı yerlerde önlemler alınmalıdır.

Ülkemizde zorbalığı önlemeye yönelik çalışmalardan biri Akran Arabuluculuğu Programı'dır. Okullardaki arabuluculuk programları arabulucu olarak yetişkinlerden ya da öğrencilerden yararlanır. Öğrenciler aracılığıyla gerçekleştirilen arabuluculuk sürecine akran arabuluculuğu denir. Arabulucuları seçerken bu öğrencilerin tüm öğrenci evrenini aynı oranda temsil edebilmesi ölçütüne dikkat edilmelidir. Arabulucular seçildikten sonra bir dizi temel yetenek aşamalı olarak öğretilir. Bunlar etkin dinleme, karar verme, kişiler arası ilişkileri geliştirme gibi becerilerdir. Arabuluculuk yeteneklerinin herhangi bir kültür ve duruma uygulanabilir olması temel ilkelerdir. Arabulucunun iki tip görevi vardır. Bu görevlerin birincisi çatışma yaşayan tarafların probleminde yardımcı olmak, ikincisi de taraflara oyluşım tekniklerini öğretmektir (Bilgin, 2008: 78-80).

Görüldüğü gibi okul içi zorbalığı önlemeye yönelik öneriler genelde güvenli bir okul oluşturulması gerektiği yönündedir. Güvenli okullar oluşturmak ve sürdürmek okul

yöneticilerinin ve çalışanlarının önemli görevlerindedir. Eğer okul yönetimi, güvenli okulu yaratmak, okuldaki şiddeti ve zorbalığı önlemenin kendilerinin asli görevleri olduğunu bilip, okuldaki şiddet, zorbalık ve istismara karşı kendilerini adarlarsa güvenli okulu yaratmak ve sürdürmek daha kolay olabilir. Okul yöneticileri ve okul personeli öncelikli olarak okulda diğer öğrencilerin tehdit, istismar edilmelerinin, tehlikeli ve zorba davranışlar sergilemenin kurallara aykırı olduğunu öğrencilere ve tüm personele bildirmelidirler. Okul yöneticileri ve öğretmenler okulda şiddetle veya zorbalıkla yüz yüze kalan ve yardım isteyen öğrenciye yardım sağlamalı, okuldaki şiddetin önlenmesine yönelik hazırlanan şiddet önleme politikaları doğrultusunda çocukları gözlemelidirler.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, okul zorbalığı ile ilgili olarak ülkemizde ve yurtdışında yapılan ve ulaşılabilen bazı araştırma ve çalışmalara yer verilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığının 21.07.2009 tarih 4047 sayılı yazısına göre son 5 yılda okullarda şiddet vaka sayısı 8062, olaylara karışan öğrenci sayısı 10,168'dir. Kayıt altına alınan şiddet türleri; fiziksel zarar veren şiddet, zorbalık, tehdit, sataşma, cinsel taciz, eşyaya zarar verme, çalma ve gasp, ateşli silah ve delici aletle yaralama veya ölümlü olay şeklinde belirtilmiştir. Şiddetin kaynağı ve nedenlerine ilişkin araştırma ve incelemeler tüm il/ilçelerde mevcut Rehberlik ve Araştırma Merkezleri tarafından yapılmaktadır. Elde edilen sonuçlar ile merkezde yapılan değerlendirmelere sonunda Eğitim Ortamlarda Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı çok sektörlü işbirliği ile hazırlanarak hayata geçirilmiştir. Bu plan çerçevesinde:

- Ülke genelinde mevcut durumun analizi.

- Standart veri toplama araçlarının hazırlanması.
- Ülke genelinde yürütülen, çalışmalarda ortak anlayış ve çalışma etiği oluşturulması.
- Merkezi ve yerel kapasite harekete geçirilerek kaynak oluşturulması.
- Bilimsel araştırmaların ve ilgili literatürün izlenmesi.
- Dünyada yürütülen çalışmalardan elde edilen bilgi ve deneyimlerin değerlendirilmesi.
- Koruma, önleme ve müdahale model ve programlarının oluşturulması.
- İzleme, değerlendirme ve yönlendirme hizmet modellerinin oluşturulması.
- Sektörel işbirliği ve anlayış oluşturulması

temel yaklaşım ve stratejileri doğrultusunda koordineli olarak bakanlık ve ilgili kurum ve kuruluşların yerine getirmekle yükümlü olduğu eylem basamakları belirlenmiştir.

Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığının 21.07.2009 tarih 4047 sayılı yazısına göre acil psiko-sosyal müdahale programı tampon destek olarak ülke genelinde yürütülmektedir. Diğer taraftan “Şiddetin Önlenmesi İçin Çocuk Hakları Konusunda Bilinç Oluşturulması Projesi” ilköğretim okullarında görevli yönetici, öğretmen ve velileri “Çocuk Hakları ve Çocuk Suçluluğu”nun nedenleri konusunda bilgilendirilerek, veliler aracılığıyla öğrencilere ulaşmak amacıyla 21.02.2007 tarihinde Bakanlık İlköğretim Genel Müdürlüğü ile Ankara Barosu arasında

protokol imzalanmış ve uygulamaya koyulmuştur. Ayrıca okullarda, ailede şiddetin önlenmesine yönelik görsel ve basılı materyaller hazırlanmıştır.

Ülkemizde okulda zorbalığı önlemeye yönelik Milli Eğitim Bakanlığınca çeşitli genelgeler yayınlanmaktadır. Bunlardan biri B.08.0.ÖRG.0.20.02.02/1324 sayılı 24/03/2006 tarihli Okullarda Şiddetin Önlenmesi konulu genelgedir. Genelgede merkezi düzeyde yapılacak çalışmalar doğrultusunda; okulda şiddet, saldırganlık, zorbalık ve diğer risk faktörlerini önleme ve müdahale hizmetleriyle ilgili görev ve sorumlulukların İl Millî Eğitim Müdürlükleri, Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlükleri, Okul / Kurum Müdürlükleri, rehber öğretmen / psikolojik danışman, öğretmenler tarafından yerine getirilmesi istenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2006 yılında “Okulda Şiddet” konulu bir sempozyum düzenlenmiştir.

Ögel ve arkadaşları (2004) tarafından İstanbul’da okullarda gözlenen suç ve şiddetin yaygınlığı konusunda 3483 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada son bir yıl içerisinde en az bir kez fiziksel kavgada bulunanların oranı grubun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Yine hayatı boyunca en az bir kez fiziksel kavgada bulunanların oranı grubun yaklaşık yarısıdır.

Ülkemizde bu konu ile ilgili en kapsamlı araştırmalardan birisi Dölek (2002) tarafından Marmara Üniversitesi’nde doktora tezi olarak yapılmıştır. İstanbul ilinde okullarda öğrencilerin zorbalık konusundaki algılarını tespit etmeye ve durum saptaması yapmaya yönelik olan çalışmasında Dölek (2002) şu bulgulara ulaşmıştır: Öğrencilerin % 51’i zorbalığa uğramakta, % 37’si ise zorbalık yapmaktadır. Ülkemizde en çok rastlanan zorbalık davranışı “alay etme” dir. Hem kızlar hem de erkeklerin erkekler tarafından zorbalığa uğrama oranları daha yüksekken, kızlar daha çok kendi

hemcinslerine zorbalık yapmakta erkeklere karşı zorbaca davranışlarda bulunmamaktadırlar. Çocuklar zorbalığa en çok kendi sınıf arkadaşları tarafından uğramaktadırlar (% 20). Çocuklara öğretmenlerinin zorbalığı durdurup durdurmadıkları sorulduğunda ise öğrencileri % 25'i öğretmenlerinin zorbalık davranışına müdahale ettiğini belirtmiştir.

Yapılan araştırmalarda ülkemizdeki çocukların yöneldikleri şiddet davranışları arasında darp ve karşılıklı darp biçimindeki öğrenci kavgalarının ilk sırada yer aldığı; bu durumun ilköğretim düzeyinde hafif düzeyde (saç çekme, itme, tokat atma şeklinde) iken orta öğretimde çok daha ağır düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır (Öğülmüş, 1995; Kapçı, 2004; Tor ve Sargın, 2005).

Zorbalık ile ilgili en geniş çalışma Olweus tarafından Norveç ve İsveç'te 150 bin 1-9. sınıf öğrencisi arasında yapılmıştır. Bu çalışmada öğrencilerin % 15'i son 3-5 ay içerisinde bir çok kez ya da daha sık kabadayılık/zorbalık yapma ve kabadayılığa/zorbalığa uğrama şeklinde kabadayılık/zorbalık davranışlarına karıştıklarını bildirmişlerdir. Öğrencilerin % 9'u kabadayılığa/zorbalığa uğradıklarını (bir çok kez ya da daha sık) ve % 7'si kabadayılık/zorbalık yaptıklarını bildirmişlerdir. Öğrencilerin % 2'si hem kabadayılık/zorbalık yaptıklarını hem de kabadayılığa/zorbalığa uğradıklarını bildirmişlerdir.

Okul zorbalığı konusunda ülkemizde Karaman- Kepenekçi ve Çinkır (2001) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, öğrencilerin sıkça karşılaştıkları zorbalığın bedensel zorbalık olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin % 44'ü itme, % 30'u saç kulak çekme, % 28'i bedene yönelik kaba şakalarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Yurtal ve Cenkseven (2006) ilköğretim okullarında en çok yaşanan zorbalık türünün itilmek (% 63), küfredilmek (% 57), sevmediği isimlerle çağrılmak (% 56),

alay edilmek (% 49), giysi ya da eşyalarına zarar verilmek (% 45) ve hakkında dedikodu yapılmak (% 44) gibi davranışlar olduğu sonucunu bulmuşlardır.

Uludağlı ve Uçanok (2006) 5. ve 6. sınıfa giden 701 öğrenci ile yaptığı araştırmada, akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/mağdur davranış türlerini incelemiştir. Hem zorba hem de mağdur çocukların akademik başarılarının daha düşük olduğunu ve arkadaşları tarafından reddedildiklerini bulmuşlardır.

Çetin (2004)'in "Öğrenci Ergenlerin Şiddete Yönelik Tutumları:Yaş ve Cinsiyete Göre Bir İnceleme" konulu araştırmasında elde edilen bulgulara göre erkek ergenler, kız ergenlere göre şiddete yönelik daha olumlu bir tutuma sahiptirler.

Kapıcı (2004)'nin araştırmasına göre sözel, cinsel ya da duygusal zorbalığa maruz kalma açısından alt ve orta sosyoekonomik düzeyden öğrenciler arasında anlamlı bir fark olmadığını, bedensel zorbalığa maruz kalma sıklığı açısından ise anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Orta sosyoekonomik düzeyden öğrenciler alt sosyoekonomik düzeyden öğrencilere göre daha fazla bedensel zorbalığa maruz kalmaktadırlar. 4. ve 5. sınıflara devam eden öğrenciler karşılaştırıldığında, sınıflar arasında zorbalık türlerine göre bir fark olmadığı görülmektedir. Cinsiyetin zorbalığa maruz kalmada bir fark yaratıp yaratmadığına bakıldığında, erkek çocukların sözel zorbalığa kızlardan daha fazla maruz kaldıkları görülmektedir.

Alper (2008)'in "İlköğretimde Zorbalık" konulu araştırmasına katılan öğrencilerin yarısından çoğu okullarında fiziksel zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmaya göre küçük sınıftaki öğrenciler büyük sınıflara göre daha sık fiziksel zorbalığa maruz kalmışlardır. Bu farklılıklar öğrencilerin cinsiyetlerinde de kendini göstermiştir. Buna göre erkek öğrenciler kızlara göre daha sık

olarak fiziksel zorbalığa maruz kalmışlardır. Fiziksel zorbalığın en sık görüldüğü yer sınıf olurken, öğrencilerin büyük çoğunluğu bu eylemlere maruz kaldıklarında durumu hiç kimseyle paylaşmamaktadırlar. Araştırmaya katılan öğrencilerin sözel zorbalığa maruz kalma oranları fiziksel zorbalığa maruz kalma oranlarından daha azdır. Sözel zorbalığı da erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha sık uygulamaktadır. Kız öğrenciler sözel zorbalığı genellikle bir grup ile birlikte uygulamaktadır. Sözel zorbalıkta yine en çok sınıfta meydana gelmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu bu durumu hiç kimseye söylememektedir. Bu tarz eyleme maruz kalanlar bu durumu en çok bir arkadaşlarıyla paylaşmaktadırlar. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun etkinlik, oyun vb. aktivitelerden dışlanmadıkları görülmüştür.

Alikaşifoğlu, Ercan (2007)'in araştırmasında İstanbul'da liseye devam etmekte olan ergenlerin % 9,2'si okulda son yarı yılda arkadaşlarına en az bir kez kabadayılık/zorbalık yaptıklarını, % 22'si kabadayılık/zorbalığa uğradıklarını ve % 9,4'ü ise hem zorbalık yaptıklarını hem de kabadayılığa/zorbalığa uğradıklarını bildirmişlerdir.

Pişkin (2002), okul zorbalığı konusunda yaptığı literatür çalışmasında, zorbalığın tanımı, ayırt edici özellikleri, sıklığı, türleri, yaş ve cinsiyetle olan ilişkisi, öğrenciler üzerindeki etkileri gibi yönleriyle okul zorbalığı kavramını incelemiştir. Bu incelemede saldırganlığın, içine hem şiddeti hem zorbalığı alan şemsiye bir kavram niteliği taşıdığı, zorbalığın, fiziksel boyutta ortaya çıktığı durumlarda aynı zamanda şiddet olarak kabul edilebileceği açıklanmaktadır. Araştırmalarda erkeklerin zorbalığa daha fazla hedef oldukları, zorbaca eylemlere uğramada yaşla birlikte belirgin bir azalma olurken, zorbalık yapma sıklığında bir değişme olmadığı ortaya konulmuştur.

Pişkin (2003), “Okullarda Yaygın Bir Sorun: Akran Zorbalığı” konusunda Ankara’daki ilköğretim okullarına devam eden 1154 öğrenci üzerinde yürütmüş olduğu betimsel çalışmada; haftada en az bir kez öğrencilerin % 35, 1’nin kurban, % 6, 2’sinin zorba ve % 30, 2’sinin de hem kurban hem de zorba olarak zorba olduğunu tespit etmiştir. Cinsiyete göre zorba, kurban olmalarını incelendiğinde; erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla bu tür bir olaylarda yer aldıkları görülmüştür. Zorbalığın meydana geldiği alanlar zorbalık türlerine göre incelendiğinde ise; fiziksel ve sözel zorbalığın en fazla sınıfta ve en az da spor salonunda; dolaylı zorbalığın da en fazla okulun oyun alanları ve bahçesinde ve en az da okul servislerinde meydana geldiği görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzey açısından ise; zorba öğrenci oranları üst sosyo-ekonomik gruptan gelen öğrenciler arasında, orta ve alt sosyo-ekonomik gruptan gelen öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Okulda zorbalığa maruz kaldıklarında, öğrencilerin bunu sırasıyla bir arkadaşlarına, öğretmenlerine, anne-babalarına söyledikleri ve de hiç kimseye söylemedikleri saptanmıştır. Okulda zorbalığa uğrandıklarında ise, öğrenciler en çok arkadaşlarından, sonra anne-babalarından ve en az öğretmenlerinden destek gördüklerini ifade etmektedirler. Öğrencilerin büyük bir kısmı, öğretmen ve yöneticilerin okulda zorbalık konusuna yeterli ilgiyi göstermediklerini belirtmişlerdir.

Gökler (2007) “İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” konusunda Ankara’nın üç merkez ilçesi olan Çankaya, Yenimahalle ve Keçiören’den seçilen orta sosyo-ekonomik düzeye mensup beş resmi ilköğretim okuluna devam eden toplam 576 sekizinci sınıf öğrencisi üzerinde yürüttüğü çalışmada öğrencilerin zorbalık taraflarına göre dağılımları incelendiğinde, öğrencilerin yaklaşık % 10’unun zorba, % 27’sinin kurban, % 21’inin zorba-kurban olduğu

belirlenmiştir. Öğrencilerin en fazla uğradıkları zorbalık türleri, “sözel ve fiziksel” zorbalıklar olarak saptanmıştır. En az uğradıkları zorbalık türü ise, “zorla para ve eşyalarının alınması” olarak bulunmuştur. Öğrencilerin farklı zorbalık türlerine uğradıkları yerler incelendiğinde, fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, zorla para istenmesi ve iftira-dedikodu türünden zorbalıklara en fazla sınıfta; gruptan dışlanma türünden zorbalıklara ise, en fazla oyun alanı ya da okul bahçesinde uğrandığı tespit edilmiştir. Araştırma grubundaki öğrencilerin, zorbalığa uğradıklarını kimlere söyledikleri incelendiğinde, en fazla sınıf öğretmenlerine, en az ise erkek ya da kız kardeşlerine söyledikleri belirlenmiştir. Öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösterdiğine ve okuldaki zorbalık olaylarını önlemede ne derece başarılı olduklarına ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin yarısından fazlasının “çok az” ilgi gösterildiğini ya da “hiç” ilgi gösterilmediğini düşündükleri belirlenmiştir. Yine araştırma bulgularına göre zorbalık erkekler arasında daha yaygındır.

Atik (2006) zorbalık statülerini zorbalığa katılan ve katılmayan olarak ayırdığı, ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerle yaptığı araştırmasında; zorbalığa katılmış kız öğrencilerin akademik başarısının ve aile kabul/dahil olma puanlarının düşük olduğunu yalnızlık ve psikolojik otonomi puanlarının ise yüksek olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte zorbalığa dahil olmuş erkek öğrencilerin ise dıştan denetim, yalnızlık ve benlik saygısı puanlarının yüksek, ailelerinin sıkı/gözetim puanlarının ise düşük olduğunu rapor etmiştir.

Hilooğlu (2009)’nun “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbaca Davranışlarını Yordamada Sosyal Beceri Ve Yaşam Doyumunun Rolü” konulu araştırmasında öğrencilerin, kurban, zorba, zorba-kurban ve zorbalığa karışmayan zorbalık grubunda olmada kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık olduğu

belirlenmiştir. Kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre aktif zorbalık gruplarında (zorba, kurban, zorba-kurban) erkeklere göre daha düşük oranda zorbalığa dahil oldukları; kız öğrencilerin, daha çok zorbalığa karışmayan grupta yer aldıkları görülmüştür. Zorbalığa karışan öğrencilerin olumsuz sosyal davranışları, zorbalığa karışmayan öğrencilerin de daha çok olumlu sosyal davranışlar ve sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca zorbalığa karışan öğrencilerin gerek genel olarak yaşamdan algıladıkları doyumun, gerekse de yaşamın farklı alanlarından (arkadaş, aile, okul, çevre ve benlik) algıladıkları doyumun zorbalığa karışmayan öğrencilere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Çayırdağ (2006)'ın "İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Kültürünü Algılayışları İle Zorbalık Eğilimleri Ve Zorbalıkla Başetme Düzeyleri Arasındaki" İlişkinin İncelenmesi" konulu araştırmasında ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin okul kültürünü algılayışları ile zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla baş etme düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Zorbalık eğilimi ile okul kültürünün tüm alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Zorbalıkla başetme düzeyi ve okul kültürünün gelişim ve başarı boyutlu algılanması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ve kurallara bağlılık ile zorbalıkla baş etme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Arıman (2007)'in "İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri İle Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu çalışmasında öğrencilerin zorbalık davranışlarıyla okul iklimi arasında ilişki olduğuna dair sonuçlara ulaşmıştır.

Özcebe, Üner ve Çetik (2006) ortaöğretim kurumlarında zorbalığın yaygınlığı ile ilgili araştırmalarında Ankara'da üç liseden 400 öğrenciyle yaptıkları araştırmalarında

son üç ayda öğrencilerin % 16,1'inin şiddete maruz kaldığını, % 8,8'inin şiddet uyguladığını, % 20,6'sının hem şiddete maruz kaldığını hem de şiddeti uyguladığını ve toplamda öğrencilerin % 45,5'ini şiddetle bir şekilde karşı karşıya geldiğini ifade etmektedirler. Yine bu bulgulardan başka, şiddete maruz kalan ergenlerin % 49,2'siyle şiddeti uygulayan ergenlerin % 42,0'si olayın okul içerisinde meydana geldiğini belirtirken şiddet nedeniyle erkek öğrencilerin % 14,9'unun okula devam sorunu yaşadıklarını belirtmektedirler.

Bilgiç (2007)'in “İlköğretim I. Kademe Görülen Zorba Davranışların Sınıf Değişkenleri Ve Atmosferi Algılamalarına Göre İncelenmesi” konulu çalışmasında ilköğretim sınıflarında görülen zorbalık olayları sınıf atmosferini oluşturan değişkenler açısından incelenmiştir. Bu amaçla ilköğretim öğrencileri arasında görülen zorbalık türleri ve yaygınlığı ortaya çıkarılmış ve sınıflarda zorbalığa karışmayan, kurban ve zorba öğrencileri sınıf atmosferi değişkenleri açısından incelenmiş, öğrencilerin sınıf atmosferi algılarına yönelik düşünceleri belirlenmiştir.

Gültekin (2003) 11–16 yaş arasındaki çocuklarda akran zorbalığına hedef olma oranının % 13,9 olduğunu, Arslan (2007) 15–17 yaş arasındaki çocuklarda akran zorbalığının görülme oranının % 17 olduğunu saptamıştır.

Koç (2006) Ankara il merkezindeki altı resmi genel lisenin 9, 10 ve 11. sınıflarında eğitim gören 1063 öğrenci üzerinde yürüttüğü “Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Yordanması” çalışmasında okulda zorbalığın meydana geldiği alanlar ve sıklığı incelendiğinde; öğrenciler zorbalığın en fazla okulun koridorlarında meydana geldiğini düşünmektedirler. Araştırmada elde edilen bulgular öğrencilerin zorba kişilik puanlarının en önemli açıklayıcısı olarak öfkeyi dışa vurma düzeyi değişkeninin ortaya çıktığı ve bunu cinsiyet, hatalı davranışın sıklığı, özsaygı ve öfkeyi içte tutma düzeyi

değişkenlerinin izlediği görülmektedir. Bu değişkenlerin tümü ile öğrencilerin zorba kişilik düzeyleri arasında ise anlamlı düzeyde bir ilişki bulunduğu gözlenmektedir.

Totan (2008) tarafından “Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba Ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi” çalışmasında ergenlerde sözel zorbalığın ve buna paralel olarak sözel kurbanlığın daha fazla yaygınlık gösterdiği, zorba oranının kızlarda ve erkeklerde benzerlik gösterdiği, kurban oranının kızlarda, zorba/kurban oranının ise erkeklerde daha yüksek olduğu, sınıf düzeyi yükseldikçe zorba olmanın artma kurban olmanın ise azalma eğiliminde olduğu, zorba/kurban statüsünde 9. ve 10. sınıf düzeylerinde benzerlik gözlenirken, 11. sınıf düzeyinde yaklaşık iki kat arttığı bulgularına ulaşmıştır.

Kartal ve Bilgin, (2007)’nin “İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulda Zorbalıktan Arındırma Programı” konulu çalışmasında öğretmenler zorbalığın sırasıyla bahçe, koridorlar, sınıf ve kantinde ortaya çıktığını ifade etmişlerdir.

Özkan ve Çiftçi Gökçersalan (2010) tarafından düşük-sosyo ekonomik düzeye sahip okullarda okuyan ilköğretim öğrencilerinin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklıkları, zorbalığı yapanların kim(ler) olduğu, zorbalığın yapıldığı yerler ve kurbanın zorbalığı anlattığı kişilerin belirlenmesi amacı ile yapılan araştırma öğrencilerin % 33.9’unun sözel zorbalığa, % 32.9’unun fiziksel zorbalığa, % 29.2’sinin duygusal zorbalığa ve % 16.9’unun ise cinsel zorbalığa maruz kaldığını ve cinsiyet değişkenine göre zorbalık türleri arasında anlamlı bir fark bulunduğunu göstermiştir. Bununla birlikte zorbalık yapan kişilerin daha çok erkekler olduğu, zorba davranışlara en sık sınıfta maruz kalındığı, zorbalıkla karşılaşıldığında daha çok zorba davranış yapan çocuktan uzaklaşıldığı ve bu durumda en çok öğretmenden yardım alındığı tespit

edilmiştir. Ayrıca düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip okullarda akran zorbalığının yaygın bir davranış olduğu ortaya çıkmıştır.

Oliver ve Candappa (2003)'nin İngiltere'de yaptığı araştırma, 5. sınıf düzeyindeki öğrencilerin % 51'inin zorbalık içinde yer aldığını, 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin ise % 28'nin zorbalığın içinde yer aldığını göstermektedir. Yine kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla zorbalığa daha fazla maruz kalmaktadır. 5. Sınıf düzeyinde daha çok isim takma gibi zorbalığın sözel boyutu yaygınken 8. sınıf düzeyinde ise fiziksel zorbalık daha yaygın olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal yalıtım, dedikodu, hakkında söylenti yayma gibi zorbalık türleri ise her iki sınıf düzeyinde de benzer oranda yaygınlık göstermektedir.

Okul zorbalığı ile ilgili araştırma bulguları ve değerlendirmelerden de anlaşılacağı gibi; yapılan araştırmalar daha çok zorbalığın türü ve sıklığıyla ilgilidir. Bu araştırmalar değerlendirildiğinde, hiçbir araştırmada okulda zorbalığın görülmediğine ilişkin bulguya rastlanmamaktadır.

3.MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren, örneklem, verilerin toplanması, verilerin analizi ile ilgili yapılan bütün çalışmalara yer verilmiştir.

3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, tarama modelinde bir çalışmadır. Çalışmada varolan durum, var olduğu haliyle betimlenmeye çalışılmıştır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini, Tokat İli Milli Eğitim Müdürlüğü merkezde faaliyet gösteren 28 ilköğretim okulunda 2009–2010 eğitim-öğretim yılında eğitim gören 6, 7, ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise, Tokat merkezde faaliyet gösteren 28 ilköğretim okulunda 2009–2010 eğitim-öğretim yılında eğitim gören rastgele seçilen 602 adet 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre Tokat Merkez'de 2008–2009 Eğitim Öğretim yılında ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıfta okuyan toplam 7395 öğrenci bulunmaktadır.

3.3 VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada öğrencilerin zorba ve kurban olma durumlarını belirlemek için Pişkin (2002) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Anketi” kullanılmıştır.

3.4 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada, öğrencilerin zorba ve kurban olma durumlarını belirlemek için Pişkin (2002) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Anketi” kullanılmıştır. Bu anket öğrencileri zorba, kurban, zorba-kurban ve nötr olmak üzere dört gruba ayırmaktadır. Ankette bazı soruları tüm gruplar yanıtlarken, bazı soruları sadece zorbalar ya da sadece kurbanlar vb. yanıtlamaktadır. Anket, zorba veya kurban olma sıklığını,

zorbalığa uğranan yerleri (mekan olarak), zorbalığın hangi zamanlarda ve kimler tarafından yapıldığını, çocukların zorbalığa uğradıklarında neler yaptıklarını, neler hissettiklerini, kimlere söylediklerini, onlarla kimlerin ilgilendiğini, zorbalığın türlerini, öğrencilerin zorbalığa yönelik duygularını, zorbalık yapıldığını gördüğünde neler yaptıklarını, zorbalığa ilişkin yaygın bazı görüşlere katılma durumlarını saptamayı amaçlayan 35 sorudan oluşmaktadır. Ankette yer alan sorulara farklı formatlarda yanıt verilmektedir. Soruların yanıtlanma şekli ise bazıları evet-hayır şeklinde yanıtlanırken, bazıları Likert tipi dereceleme ölçeği ya da çoktan seçmeli formatlarla yanıtlanmaktadır.

3.5 VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları sunulmuştur. Araştırmanın ikinci ve beşinci alt problemine ilişkin veriler kay kare testi ve tek yönlü anova testi ile incelenmiştir. Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin veriler kay kare testi ile incelenmiştir.

Tek yönlü varyans analizi ikiden çok bağımsız grup verilerinin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Kay-kare testi iki sınıflı (kategorik) değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmektedir. İki değişken arasında ilişkinin olması, bir değişkenin düzeylerindeki cevapların, diğer değişkenin düzeylerinde farklılaştığını göstermektedir (Büyüköztürk, 2002: 142).

Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgulara bu testlerle ulaşılabileceği öngörülmektedir.

4.BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın her bir alt problemi için elde edilen bulgular sunulmaktadır. Bulgular örneklemin demografik özelliklerine ilişkin bulgular ve alt problemlere ilişkin bulgular olmak üzere iki bölümde incelenecektir.

4.1 ÖRNEKLEMİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencileri belli başlı demografik özelliklerine göre betimlemek amacıyla cinsiyet, sınıf, aile gelir düzeyine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1 Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	<i>f</i>	%
Erkek	302	50,2
Kız	300	49,8
Toplam	602	100

Tabloya göre; cinsiyet dağılımı 302 erkek (% 50,2) ve 300 kız (% 49,8) şeklindedir. Cinsiyet dağılımı bakımından karşılaştırıldığında erkek öğrencilerin sayısının kız öğrencilere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyesine göre dağılımı Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyesine göre dağılımı

Sınıf seviyeleri	<i>f</i>	%
6.sınıf	193	32,07
7.sınıf	213	35,38
8.sınıf	196	32,55
Toplam	602	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyeleri dikkate alındığında öğrencilerin 193'ü 6.sınıf (% 32,07), 213'ü 7.sınıf (% 35,38), 196'sı 8.sınıf (% 32,55)'tir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir durumuna göre dağılımı Tablo 4.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.3. Araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelirine göre dağılımı

Aile gelir düzeyi	<i>f</i>	%
Asgari ücret 550 tl	114	18,94
551-870 tl	118	19,6
871-1600 tl	192	31,9
1601-2340 tl	118	19,6
2341 ve üzeri	60	9,96
Toplam	602	100

Tablo 4.3 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin 114'ünün aile gelirinin asgari ücret (% 18,94), 118'i 551-870 tl (% 19,6), 192'sinin 871-1600 tl (% 31,9), 118'inin 1601-2340 tl (% 19,6) ve 60'ının 2341 ve üzeri (% 9,96) olduğu görülmektedir.

4.2. ALT PROBLEMLERE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerine ilişkin olarak yapılan analizler yer almaktadır. Beş alt başlık olarak belirlenen bu bölümde, elde edilen bulgular tablolar halinde verilerek açıklanmıştır

4.2.1. Zorbalık Eyleminin Ortaya Çıkmasında Rol Oynayan Değişkenlere İlişkin Bulgular

Öncelikle araştırmanın birinci alt problemini oluşturan; öğrencilerin zorbalığa taraf gruplara dağılımlarına, kurban ve zorba-kurban öğrencilerin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklığına, farklı zorbalık türlerine uğranan yer / mekân ve zamana, kurban ve zorba-kurban öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler hissettiklerine, neler yaptıklarına, hangi öğrencilerin ve hangi yaş gruplarının zorbalığa uğradıklarına, zorbalığa uğradıklarını kimlere söylediklerine ve zorbalığa uğradıklarında kimlerin ilgilendiğine; zorba ve zorba kurban öğrencilerin yaptıkları zorbalık türleri ve sıklıkları, zorbalık yaptıktan sonra neler hissettiklerine ve zorbalara yönelik duygularına vb. ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Tablo 4.4’de öğrencilerin zorbalık statülerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.4. Öğrencilerin zorbalık statülerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

	<i>f</i>	%
Zorba	60	9,96
Kurban	151	25,08
Zorba-Kurban	201	33,38
Nötr	190	31,58
Toplam	602	100

Tablo 4.4’de yer alan araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalık taraflarına göre yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, toplam 602 öğrencinin % 9,96’sının zorba,

% 25,08'inin kurban, % 33,38'inin zorba-kurban ve % 31,58'inin nötr olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5'de, araştırma grubundaki kurban ve zorba-kurban öğrencilerin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları ve yorumlar sunulmaktadır.

Tablo 4.5. Araştırma grubundaki öğrencilerin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık türleri		Hergün	Haftada En az bir kez	Ayda En az bir kez	Bu dönem en az bir	Bu yıl en az bir kez	Toplam
a. Fiziksel	<i>f</i>	72	83	59	39	62	315
	%	22,9	26,3	18,7	12,4	19,7	89,48
b. Sözel	<i>f</i>	149	106	35	23	29	342
	%	43,6	31,0	10,2	6,7	8,5	97,15
c. Dışlama	<i>f</i>	24	32	42	37	125	260
	%	9,2	12,3	16,2	14,2	48,1	73,86
d. Zorla para ve eşyalarının alınması	<i>f</i>	15	25	30	42	130	242
	%	6,2	13,8	12,4	17,4	53,7	68,75
e. İftira, dedikodu vb	<i>f</i>	42	38	51	47	96	275
	%	15,3	13,8	18,5	17,1	34,9	78,12

Tablo 4.5 incelendiğinde, toplam 352 kurban ve zorba-kurban öğrencinin en fazla “isim takma, alay etme, dalga geçme” gibi *sözel zorbalık* türlerine uğradıkları (n=342, % 97,15), bunu “tekme, tokat, vurma, çarpma” gibi *fiziksel zorbalık* türlerinin izlediği (n=315, % 89,48), en az uğranan zorbalık türünün ise “zorla para ve eşyalarının alınması” gibi *eşyalarına zarar verme* (n=242, % 68,75) türünden zorbalıklar olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin farklı zorbalık türlerine uğrama sıklıkları incelendiğinde ise, “tekme, tokat, vurma, çarpma” gibi *fiziksel zorbalık* türlerinin (n=83, % 26,30) haftada en az bir kez, “isim takma, alay etme, dalga geçme” gibi sözel zorbalıkların

(n=149, % 43,6) “hemen hemen her gün” meydana gelme sıklığının en yüksek olduğu, “dışlanma, oyuna alınmama” gibi dışlanma türünden zorbalıkların “yılda en az bir kez (n=125, % 48,1)” meydana gelme sıklığının en yüksek olduğu saptanmıştır. “Zorla para ve eşyalarının alınması (n=130, % 53,7)” ile “iftira, dedikodu vb, yayma (n=96, %34,90)” türünden zorbalıkların ise “yılda en az bir kez” meydana gelme sıklığının en yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11 ve 4.12’de yer alan maddelere sadece zorba kurban ve kurban öğrenciler cevap vermişlerdir. Öğrenciler bu maddelere birden çok seçeneği işaretleyerek cevap vermişlerdir.

Tablo 4.6’da kurban ve zorba-kurban öğrencilerin farklı zorbalık türlerine uğradıkları yerler / mekânlara ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.6. Kurban ve zorba-kurban öğrencilerin farklı zorbalık türlerine uğradıkları yerler / mekânlara ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

		Sınıf	Koridor	Oyun alanı, bahçe	Spor salonu	Kantin	Lavabo tuvalet	Okul servisi	Başka bir yer
Fiziksel	<i>f</i>	136	68	84	8	20	16	4	57
	%	38,63	19,31	23,86	2,27	5,68	4,54	1,13	16,19
Sözel	<i>f</i>	190	73	95	17	20	32	7	77
	%	53,97	20,73	26,98	4,82	5,68	9,09	1,98	21,87
Gruptan dışlanma	<i>f</i>	51	11	56	8	3	2	5	67
	%	14,48	3,12	15,90	2,27	0,85	0,56	1,42	19,03
Zorla para istenmesi	<i>f</i>	58	13	24	5	10	5	7	60
	%	16,47	3,69	6,81	1,42	2,84	1,42	1,98	17,04
İftira atılması, dedikodu	<i>f</i>	99	25	15	9	11	11	8	37
	%	28,12	7,10	4,26	2,55	3,12	3,12	2,27	10,51

Tablo 4.6 incelendiğinde, fiziksel zorbalık (% 38,63), sözel zorbalık (% 53,97), iftira, dedikodu (% 28,12) türünden zorbalıklara en fazla sınıfta; gruptan dışlanma

(% 19,03) ve zorla para istenmesi (% 17,04) türünden zorbalıklara en fazla başka bir yerde uğrandığı belirlenmiştir.

Tablo 4.7’de araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıkları zamanlara ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.7. Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıkları zamanlara ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

ZORBALIĞA UĞRANAN ZAMAN	<i>f</i>	%
Ders başlamadan önce	81	23,01
Ders bittikten sonra	152	43,18
Ders sırasında	39	11,07
Teneffüste	276	78,40

Tablo 4.7’de yer alan, kurban ve zorba-kurban öğrencilerin zorbalığa uğradıkları zamanlara ilişkin dağılım incelendiğinde, en fazla “teneffüslerde (% 78,40)” gerçekleştiği, bunu “okulda ders bittikten sonra (% 43,18)” ve “okulda dersler başlamadan önce (% 23,01)” seçeneklerinin izlediği görülmektedir. En az gerçekleştiği zamanın ise “ders sırasında (% 11,07)” olduğu belirtilmiştir. Görüldüğü gibi öğrenciler en çok teneffüslerde zorbalığa uğrarken; en az ders sırasında zorbalığa uğramaktadır.

Tablo 4.8’de kurban ve zorba-kurban öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler yaptıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.8. Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler yaptıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Neler Yapıldı?	<i>f</i>	%
Bir yetiştikinden yardım isteme	103	29,26
Durmalarını söyleme	109	30,96
Karşılık verme	129	36,64
Arkadaşlardan yardım isteme	66	18,75
Karşılık vermeme görmezden gelme	138	39,20
Ağlama	69	19,60
Kaçarak Uzaklaşma	47	13,35

Tablo 4.8’de yer alan, kurban ve zorba-kurban öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler yaptıklarına ilişkin dağılım incelendiğinde, en fazla “karşılık vermeme, görmezden gelme (% 39,2)”, ikinci sırada “karşılık verme (% 36,64)”, en az ise “arkadaşlardan yardım isteme (% 18,75)” ve “kaçarak uzaklaşma (% 13,35)” türünden davranışlar sergiledikleri görülmektedir.

Zorba kurbanların “karşılık vermeme görmezden gelme” bulgusu, zorba-kurban davranışıyla uyumlu değildir. Çünkü tipik zorba-kurbanlar kolayca provoke olurlar ve bu yüzden kendine zorbalık yapıldığında karşılık vermeme, görmezden gelme davranışı değil karşılık verme davranışında bulunurlar. Bu durumu tüm zorbalık statüleri içinde en fazla zorba kurbanların davranışlarını kestirmenin zor olmasıyla açıklayabiliriz.

Kurbanların ve zorba kurbanların zorbalığa uğradığında “bir yetişkinden yardım isteme” oranının düşük olduğunu gormekteyiz. Kurbanların karşılaştıkları zorbalık türü olayları bir yetişkine söylememelerinde; güvendikleri birisinin de benzer bir davranışa maruz kalması endişesi, zorbalığa maruz kalmalarını zayıflığın bir işareti olarak algılamaları nedeniyle yaşadıkları mahcubiyet hissi ve zorbalık olaylarını bir yetişkine söylediklerinde üzerlerindeki zorbalığın daha da artacağı korkusunun etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4.9’da kurban ve zorba-kurban öğrencilerin, hangi öğrencilerin zorbalığına uğradıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır. “Hiç kimse” hangi öğrencilerin zorbalığına uğradığına dair cevap vermek istemeyenlerin işaretlediği seçenektir.

Tablo 4.9. Araştırma grubundaki öğrencilerin hangi öğrencilerin zorbalığına uğradıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık yapanların özellikleri	<i>f</i>	%
Bir erkek öğrenci	224	63,63
Kız ve erkeklerden oluşan bir grup beraberce	20	5,68
Bir grup erkek öğrenci beraberce	110	31,25
Bir grup kız öğrenci beraberce	49	13,92
Bir kız öğrenci	74	21,02
Hiç kimse	13	3,69

Tablo 4.9’da sunulan öğrencilerin hangi öğrencilerin zorbalığına uğradıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, en fazla “bir erkek öğrenci

(% 63,63)”, ikinci sırada “bir grup erkek öğrenci beraberce (% 31,25)”, en az ise “bir grup kız öğrenci beraberce (% 13,92)”ve “kız ve erkeklerden oluşan bir grup öğrenci beraberce (% 5,68) zorbalığına uğradıklarını belirttikleri görülmektedir. Çok düşük olmakla birlikte, kurban ya da zorba-kurban grubunda olup da, hiç kimse (% 3,69) yanıtını verenlere de rastlanmaktadır.

Zorbalık yapan öğrencilerin daha çok erkek öğrenciler olması bulgusu zorbalığa uğrayan öğrencilerin daha çok bir erkek öğrencinin zorbalığına maruz kalması bulgusunu desteklemektedir.

Tablo 4.10’da yer alan kurban ve zorba-kurban öğrencilerin hangi yaş gruplarının zorbalığına uğradıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.10. Araştırma grubundaki öğrencilerin hangi yaş gruplarının zorbalığına uğradıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Yapan Akran Grupları	<i>f</i>	%
Sınıf Arkadaşları	214	60,79
Daha büyük sınıfta okuyanlar	126	35,79
Aynı sınıf, farklı şubelerde okuyanlar	103	29,26
Daha küçük sınıfta okuyanlar	5	1,42

Tablo 4.10’da yer alan, kurban ve zorba-kurban öğrencilerin hangi yaş gruplarının zorbalığına uğradıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, en fazla “sınıf arkadaşlarının (% 60,79)”, ikinci sırada “daha büyük

sınıflarda okuyanların (% 35,79)", en az ise "daha küçük sınıfta okuyanların (% 1,42)" zorbalığına uğradıkları belirlenmiştir.

Tablo 4.11'de kurban ve zorba kurban öğrencilerin zorbalığa uğradıklarını kimlere söylediklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.11. Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıklarını kimlere söylediklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Kimlere Söylendi?	<i>f</i>	%
Sınıf rehber öğretmeni	124	35,22
Arkadaş	142	40,34
Anne-baba	96	27,27
Rehber öğretmen/psikolojik danışman	59	16,76
Başka bir öğretmen	56	15,9
Müdür yada müdür yardımcıları	77	21,87
Erkek ya da kız kardeş	32	9,09
Hiç kimse	100	28,4
Başka biri	17	4,82

Tablo 4.11'de sunulan kurban ve zorba-kurban öğrencilerin, zorbalığa uğradıklarını kimlere söylediklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, en fazla "arkadaşlarına (% 40,34)", ikinci sırada "sınıf rehber öğretmenlerine (% 35,22)", üçüncü sırada "hiç kimseye (% 28,4)" en az ise "başka birine (% 4,82)" söyledikleri görülmektedir. Görüldüğü gibi kurban ve zorba kurbanlar zorbalığa uğradığını en çok arkadaşlarına; en az başka birine söylemişlerdir.

Tablo 4.12'de kurban ve zorba-kurban öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında onlarla kimlerin ilgilendiğine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.12. Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında onlarla kimlerin ilgilendiğine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Kimler İlgilendi?	<i>f</i>	<i>%</i>
Sınıf rehber öğretmeni	135	38,35
Arkadaş	198	56,25
Anne-baba	123	34,94
Rehber öğretmen/psikolojik danışman	68	19,31
Müdür yada müdür yardımcıları	47	13,35
Hiç kimse	50	14,20
Başka	20	5,68

Tablo 4.12’de sunulan, kurban ve zorba kurban öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında onlarla kimlerin ilgilendiğine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, en fazla “arkadaşlarının (% 56,25)”, ikinci sırada ise “sınıf rehber öğretmenlerinin (% 38,35)”, üçüncü sırada “anne-babalarının (% 34,94)”, dördüncü sırada “rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanlarının (% 19,31)” ilgilendiği görülmektedir. En az ilgilenenlerin ise “başkalarının (% 5,68)” olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada ilk sırada arkadaşların yer alması, zorbalığa uğradıklarında en fazla “arkadaşlardan” yardım isteme davranışı ile tutarlı görülmektedir.

Tablo 4.13’de zorba ve zorba-kurban öğrencilerin yaptıkları zorbalık türleri ve sıklıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 4.13. Araştırma grubundaki öğrencilerin yaptıkları zorbalık türleri ve sıklıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık türleri		Her gün	Haftada En az bir kez	Ayda En az bir	Bu dönem en az bir	Bu yıl en az bir	Toplam
a. Fiziksel	<i>f</i>	37	60	34	42	54	227
	%	16,3	26,4	15	18,5	23,8	86,97
b. Sözel	<i>f</i>	65	54	28	24	52	223
	%	29,1	24,2	12,6	10,8	23,3	85,44
c. Dışlama	<i>f</i>	21	20	23	26	83	173
	%	12,1	11,6	13,3	15	48	66,28
d.Zorla para ve eşyalarının alınması	<i>f</i>	8	9	6	11	83	117
	%	6,8	7,7	5,1	9,4	70,9	44,82
e.İftira, dedikodu vb	<i>f</i>	16	6	7	15	69	113
	%	14,2	5,3	6,2	13,3	61,1	43,29

Tablo 4.13’de sunulan, zorba ve zorba-kurban öğrencilerin son bir yıl içinde yaptıkları zorbalık türleri ve sıklıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, “tekme, tokat, vurma, çarpma” türünden fiziksel zorbalıkların en yüksek olduğu (% 86,97), bunu “isim takma, alay etme, dalga geçme” türünden sözel zorbalıkların izlediği (% 85,44), en az yapıldığı belirtilen zorbalık türünün ise “iftira, dedikodu vb.” türünden zorbalıkların olduğu (% 37,08) görülmektedir.

Yapılan zorbalık türlerinin sıklık durumu incelendiğinde ise, “tekme, tokat, vurma, çarpma (% 26,4)” türünden fiziksel zorbalıkların en yüksek olduğu durum haftada en az bir kez ve “sözel zorbalık (% 29,1)” türünün en yüksek olduğu hemen hemen her gün, “zorla para ve eşyalarının alınması (% 70,9)”; “isim takma, alay etme, dalga geçme (% 27,1)”, “dışlanma, oyuna alınmama (% 48)” ve “iftira, dedikodu (% 61,1)” türünden zorbalıkların en yüksek olduğu sıklık durumunun ise “bu yıl en az bir kez” olduğu görülmektedir.

Zorbaların ve zorba kurbanların en fazla fiziksel zorbalık yaptığı ve sözel zorbalığın zorbalar ve zorba kurbanların yaklaşık % 30'u tarafından hemen hemen her gün yapıldığı bulgularına ulaşılmıştır.

Bu bulgular daha önce Tablo 4.5 de yer alan araştırma grubundaki öğrencilerin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklıklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımlarına ilişkin bulgular ile karşılaştırdığımızda ortaya çıkan durum şöyledir: Toplam 352 kurban ve zorba-kurban öğrencinin en fazla *sözel zorbalık* türlerine uğradıkları bunu *fiziksel zorbalık* türlerinin izlediği, en az uğradıkları zorbalık türünün ise *eşyalarına zarar verme* türünden zorbalıklar olduğu görülmektedir. Zorbaların ve zorba kurbanların en fazla yaptıkları zorbalık türlerine baktığımızda ise ilk sırada fiziksel zorbalık olduğu, bunu sözel zorbalığın takip ettiği görülmektedir. Yani kurban ve zorba kurbanlar en fazla sözel zorbalığa uğrarken, zorbalar ve zorba kurbanlar en fazla fiziksel zorbalık yapmaktadırlar. Tablo 4.5'de yer alan öğrencilerin farklı zorbalık türlerine uğrama sıklıkları incelendiğinde ise, *fiziksel zorbalık* türlerinin haftada en az bir kez, "isim takma, alay etme, dalga geçme" gibi sözel zorbalıkların "hemen hemen her gün" meydana gelme sıklığının en yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan zorbalık türlerinin sıklık durumu incelendiğinde ise, fiziksel zorbalıkların en yüksek olduğu durum haftada en az bir kez ve sözel zorbalık türünün en yüksek olduğu hemen hemen her gündür. Yani tablo 4.13'de ortaya konulan bulgular, tablo 4.5'de ortaya konulan bulguları desteklemektedir.

Tablo 4.14'de öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalık olgusunu ne derece büyük bir sorun olarak gördüklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.14. Öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalık olgusunu ne derece büyük bir sorun olarak gördüklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Okulunuzda zorbalık ne derece büyük bir sorundur?	<i>f</i>	%
Çok	203	33,75
Orta Düzeyde	221	36,7
Çok Az	99	16,45
Hiç	17	2,8
Bilmiyorum	62	10,3
Toplam	602	100

Tablo 4.14’de yer alan öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalık olgusunu ne derece “büyük bir sorun” olarak gördüklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, 203 öğrencinin (% 33,75) “çok büyük bir sorun” olarak gördüğü, 221 öğrencinin (% 36,7) “orta düzeyde bir sorun” olarak gördüğü saptanmıştır. “Hiç sorun olmadığını” düşünenlerin sayısı ise sadece 17 kişidir.

Bulgular öğrencilerin % 70,45’lik bir bölümünün “orta düzeyde” ya da “büyük bir sorun” olarak gördüğü ortaya koymaktadır. Bu bulgular, zorbalığın okullarda öğrenciler tarafından ciddi bir sorun olarak görüldüğüne dair bulgulardır ve zorbalığın okullarda ne derece ciddi boyutlara ulaştığını göstermektedir.

Tablo 4.15’de öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalıklardan ne kadar rahatsızlık duyduklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.15. Araştırma grubundaki öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalıklardan ne kadar rahatsızlık duyduklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsızsın?	<i>f</i>	%
Çok	307	51,2
Orta Düzeyde	132	21,9
Çok Az	80	13,2
Hiç	60	9,96
Bilmiyorum	23	3,74
Toplam	602	100

Tablo 4.15’de yer alan, araştırma grubundaki öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalıklardan ne kadar rahatsızlık duyduklarına ilişkin dağılım incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun “çok (% 51,2)” ve “orta düzeyde (% 21,9)” düzeyde rahatsızlık duydukları görülmektedir. Hiç rahatsızlık duymadıklarını belirtenlerin oranı ise % 9,96’dır.

Bu bulgular öğrencilerin % 73,1’inin “orta” ve “çok” düzeyde rahatsızlık duyduklarını ortaya koymuştur. Bu bulgu bir önceki bulguyu destekler niteliktedir. Çünkü bulgulara göre okuldaki zorbalığı ciddi sorun olarak gören öğrenciler bu durumdan rahatsızlık duymaktadır.

Tablo 4.16’da öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösterdiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.16. Öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösterdiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Öğretmen ve yöneticiler zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösteriyorlar?	<i>f</i>	%
Çok	196	32,7
Orta Düzeyde	181	30
Çok Az	106	17,6
Hiç	58	9,6
Bilmiyorum	61	10,1
Toplam	602	100

Tablo 4.16’da yer alan öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösterdiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, “çok” (% 32,7) ilgi gösterildiğini düşünenler ile “orta düzeyde” (% 30) ilgi gösterildiğini düşünenlerin grubun yarısından fazla bir bölümünü oluşturdukları görülmektedir. “Hiç” ilgi gösterilmediğini düşünenlerin oranı ise % 9,6’dır.

Öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösterdiğine ilişkin öğrencilerin % 62,7’si “çok” ve “orta düzeyde” ilgi gösterildiği görüşünde, % 27,2’si ise “çok az” ilgi gösterildiği ve “hiç” ilgi gösterilmediği görüşündedir. Bu oranlar bizi öğretmen ve yöneticilerin zorbalık olaylarını görmezden gelmeyip, ciddiye alarak ilgilendikleri sonucuna götürmektedir.

Tablo 4.17’de öğretmen ve yöneticilerin zorbalık olaylarını önlemede ne derece başarılı olduklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.17. Öğretmen ve yöneticilerin zorbalık olaylarını önlemede ne derece başarılı olduklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Öğretmen ve yöneticiler okulda zorbalık olaylarını önlemede ne derece başarılılar?	<i>f</i>	%
Çok	133	22,2
Orta Düzeyde	216	36
Çok Az	134	22,3
Hiç	68	11,2
Bilmiyorum	51	8,3
Toplam	602	100

Tablo 4.17’de yer alan öğretmen ve yöneticilerin zorbalık olaylarını önlemede ne derece başarılı olduklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, görüşlerin ağırlıklı olarak “orta düzeyde başarılılar (% 36)”da toplandığı görülmektedir. “Çok az başarılılar (% 22,3)” ve “çok başarılılar (% 22,2)” oranındadır. “Hiç başarılı değiller” diyenlerin oranı ise sadece % 11,2’dir.

Öğretmen ve yöneticilerin zorbalık olaylarını önlemede ne derece başarılı olduklarına baktığımızda ise öğrencilerin % 58,2’si “çok” ve “orta düzeyde” başarılı oldukları düşüncesinde oldukları bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu bir önceki bulguyu desteklemektedir. Öğretmen ve yöneticiler zorbalık olaylarını görmezden gelmeyip, ciddiye almışlar ve önleme çalışmalarında öğrencilerin görüşlerine göre başarılı olmuşlardır.

Tablo 4.18’de öğrencilerin zorbalı yüzünden okul sevgilerinin ne kadar azaldığına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.18. Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalar yüzünden okul sevgilerinin ne kadar azaldığına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalar yüzünden okul sevgin ne kadar azaldı?	<i>f</i>	%
Çok	145	24,2
Orta Düzeyde	134	22,3
Çok Az	148	24,7
Hiç	150	24,8
Bilmiyorum	25	4
Toplam	602	100

Tablo 4.18’de sunulan araştırma öğrencilerin zorbalar yüzünden okul sevgilerinin ne kadar azaldığına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, “çok az azaldığını” düşünenlerin oranı % 24,7 ve “hiç azalmadığını” düşünenlerin oranı % 24,8’dir. “Çok azaldığını” düşünenler, grubun % 24,2’lik bir bölümünü oluştururken, “orta düzeyde azaldığını” düşünenlerin oranı % 22,3’dür.

Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalar yüzünden okul sevgilerinin ne kadar azaldığına ilişkin görüşler incelendiğinde, görüşlerin yaklaşık yarısının “çok az azaldı” ve “hiç azalmadı” seçeneklerinde toplandığı görülmektedir. Öğretmen ve yöneticiler zorbalığı önlemede başarılı olduklarından öğrencilerin yaklaşık yarısı okul sevgilerinin çok az azaldığını belirtebilirler.

Tablo 4.19’da öğrencilerin zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.19. Öğrencilerin zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korkuyorsun	<i>f</i>	%
Çok	46	7,7
Orta Düzeyde	65	10,8
Çok Az	80	13,2
Hiç	393	65,5
Bilmiyorum	18	2,8
Toplam	602	100

Tablo 4.19’da sunulan öğrencilerin zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, yanıtların ağırlıklı olarak “hiç korkmuyorum (% 65,5)” ve “çok az korkuyorum (% 13,2)” seçeneklerinde toplandığı görülmektedir. “Çok” korktuğunu belirtenlerin oranı ise % 7,7’dir.

Zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına bakıldığında ise, öğrencilerin neredeyse % 80’i “hiç korkmadıklarını” ve “çok az korktuklarını” belirtmişlerdir. Bu bulgu öğrencilerin yarısının okul sevgilerinin azalmadığı ve çok az azaldığı bulgusunu destekler niteliktedir. Çünkü zorbalar yüzünden okul sevgilerinin çok az azaldığını ve hiç azalmadığını düşünen öğrenciler aynı zamanda okula gelmekten hiç korkmadıklarını ve çok az korktuklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.20’de öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar güvende hissettiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.20. Öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar güvende hissettiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Okulda kendini ne kadar güvende hissediyorsun	<i>f</i>	%
Çok	205	34,2
Orta Düzeyde	203	33,8
Çok Az	99	16,5
Hiç	70	11,5
Bilmiyorum	25	4
Toplam	602	100

Tablo 4.20’de sunulan öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar güvende hissettiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde, öğrencilerin görüşlerinin “çok (% 34,2)” ve “orta düzeyde (% 33,8)” güvende hissediyorum seçeneklerinde yoğunlaştığı görülmektedir. “Hiç” güvende hissetmeyenlerin oranı ise %11,5’dir.

Öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar güvende hissettiklerine ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, öğrencilerin % 68’inin “çok” ve “orta düzeyde” güvende hissettikleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgu okul sevgilerinin ne kadar azaldığına dair görüşleri ve okula gelmekten ne kadar korktuklarına dair görüşleri desteklemektedir. Çünkü okul ortamını güvenli bulan bir öğrencinin zorbalardan korkmaması ve okul sevgisinin azalmaması beklenen bir durumdur

Tablo 4.21’de öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar mutlu hissettiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.21. Öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar mutlu hissettiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Okulda ne kadar mutlusun?	<i>f</i>	%
Çok	222	37
Orta Düzeyde	244	40,7
Çok Az	66	11
Hiç	52	8,5
Bilmiyorum	18	2,8
Toplam	602	100

Tablo 4.21’de öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar mutlu hissettiklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde öğrencilerin görüşlerinin “çok (% 37)” ve “orta düzeyde (% 40,7)” mutlu hissediyorum seçeneklerinde yoğunlaştığı görülmektedir. “Hiç” mutlu hissetmeyenlerin oranı ise % 8,5’dir.

Öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar mutlu hissettiklerine ilişkin görüşler, öğrencilerin % 77,7’inin “çok” ve “orta düzeyde” mutlu hissettiklerini ortaya koymuştur. Önceki bulgularla ortaya konulan okul ortamını güvenli bulan, zorbalardan korkmayan ve okulu seven öğrencilerin kendilerini okulda “çok” ve “orta” düzeyde mutlu hissetmeleri beklenen bir durumdur.

4.2.2. Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Zorbalığın Ortaya Çıkmasında Rolü Olan Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin olarak; araştırma grubundaki öğrencilerin cinsiyetleri ile bazı görüşlere katılımları yüzde ve frekans ile; cinsiyetleri ile zorbalık statüleri, okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsız oldukları, zorbalardan yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına dair görüşleri arasındaki ilişki “kay-kare” testi ile; zorbalığa uğradığında “ağlama”, “karşılık vermeme”, “karşılık verme”; zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe”, “rehber öğretmene söyleme”, “müdüre

söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” ile incelenmiştir. Kay kare ve tek yönlü anova testi ile için anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiş ve bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık gösteren maddeler tablolastırılarak anlamlılık düzeyleri incelenmiştir.

Tablo 4.22’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.22. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir ” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Kız	112	37,5	187	62,5
Erkek	121	39,9	182	61,1
Toplam	233	38,66	369	61,34

Tablo 4.22’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre “başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde bu görüşe katılanların % 37,5’i kız, % 39,9’u erkektir. Kız öğrenciler zorbalığa yönelik olumsuz tutumları nedeniyle, zorbalığı haklı göstermeye yönelik bu görüşe daha az katılmış olabilirler.

Tablo 4.23’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.23. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılım

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Kız	152	50,5	147	49,5
Erkek	190	63,1	113	36,9
Toplam	342	56,8	260	43,2

Tablo 4.23’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde bu görüşe katılanların % 50,5’i kız, % 63,1’i erkektir. Kız öğrenciler zorbalığa yönelik olumsuz tutumları nedeniyle, zorbalığı haklı göstermeye yönelik bu görüşe daha az katılmış; erkek öğrenciler ise hem daha fazla zorba olduklarından hem de zorbalığa yönelik olumlu tutumları nedeniyle bu görüşe daha fazla katılmış olabilirler.

Tablo 4.24’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.24. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar ” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Kız	35	11,4	266	88,6
Erkek	42	14	259	86
Toplam	77	12,66	525	87,34

Tablo 4.24’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde bu görüşe katılanların % 11,4’ü kız, % 14’ü erkektir. Kız öğrenciler zorbalığa yönelik olumsuz tutumları nedeniyle, zorbalığı haklı göstermeye yönelik bu görüşe daha az katılmış olabilirler. Erkek öğrenciler ise hem daha fazla zorba olduklarından hem de zorbalığa yönelik olumlu tutumları nedeniyle bu görüşe daha fazla katılmış olabilirler.

Tablo 4.25’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalık büyüme ve gelişmenin parçasıdır ” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.25. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalık büyüme ve gelişmenin parçasıdır” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Kız	55	18,4	244	81,6
Erkek	75	24,6	228	75,4
Toplam	130	21,5	472	78,5

Tablo 4.25’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalık büyüme ve gelişmenin parçasıdır” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde bu görüşe katılanların % 18,4’ü kız, % 24,6’sı erkektir. Kız öğrenciler zorbalığa yönelik olumsuz tutumları nedeniyle, zorbalığı haklı göstermeye yönelik bu görüşe daha az katılmış olabilirler. Erkek öğrenciler ise hem daha fazla zorba olduklarından hem de zorbalığa yönelik olumlu tutumları nedeniyle bu görüşe daha fazla katılmış olabilirler.

Tablo 4.26’da öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.26. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Kız	49	16,4	251	83,6
Erkek	75	24,6	227	75,4
Toplam	124	20,5	478	79,5

Tablo 4.26’da öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde bu görüşe katılanların % 16,4’ü kız, % 24,6’ı erkektir. Kız öğrenciler zorbalığa yönelik olumsuz tutumları nedeniyle, zorbalığı haklı göstermeye

yönelik bu görüşe daha az katılmış olabilirler. Erkek öğrenciler ise hem daha fazla zorba olduklarından hem de zorbalığa yönelik olumlu tutumları nedeniyle bu görüşe daha fazla katılmış olabilirler.

Tablo 4.27’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve ondan intikam almaktır” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 4.27. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve ondan intikam almaktır” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Kız	34	11,1	265	88,9
Erkek	78	26	225	74
Toplam	112	18,61	490	81,39

Tablo 4.27’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde bu görüşe katılanların % 11,1’i kız, % 26’sı erkektir. Kız öğrenciler zorbalığa yönelik olumsuz tutumları nedeniyle, zorbalığı haklı göstermeye yönelik bu görüşe daha az katılmış olabilirler. Erkek öğrenciler ise hem daha fazla zorba olduklarından hem de zorbalığa yönelik olumlu tutumları nedeniyle bu görüşe daha fazla katılmış olabilirler.

Tablo 4.28 ’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalık statüleri sunulmaktadır.

Tablo 4.28. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalık statülerine ilişkin “kay kare testi” sonuçları

Cinsiyet		Zorba	Kurban	Zorba Kurban	Nötr	Toplam
Erkek	<i>f</i>	31	75	126	70	302
	%	10,3	24,8	41,7	23,2	50,2
Kız	<i>f</i>	29	76	75	120	300
	%	9,7	25,3	2	40	49,8
Toplam	<i>f</i>	60	151	201	190	602
	%	10	25,10	33,4	31,6	100

$$X^2=26,165 \quad sd= 3 \quad p=0,00 \quad p<0,05$$

Tablo 4.28’de öğrencilerin cinsiyetleri ile zorbalık statüleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 = 26,165$, $p < 0,05$]. Zorbalara ilişkin dağılıma baktığımızda; erkeklerin % 10,3’ü, kızların % 9,7’si zorbadır. Kurbanlara ilişkin dağılıma baktığımızda; erkeklerin % 24,8, kızların % 20,3’ü kurbandır. Zorba kurbanlara ilişkin dağılıma baktığımızda ise; erkeklerin % 41,7’si, kızların % 25’i zorba kurbandır. Erkeklerin % 23,2’si, kızların % 40’ı nötrdür.

Çalışma bulgularında kızların da neredeyse erkekler kadar zorba olmasına ulaşılmasını zorbalığın artık cinsiyet rollerinin ötesine geçecek kadar ciddi boyutlara ulaşmasıyla açıklayabiliriz.

Tablo 4.29’da cinsiyet ile öğrencilerin “okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsız” oldukları arasındaki ilişki sunulmaktadır.

Tablo 4.29. Cinsiyet ile öğrencilerin “okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsız” oldukları arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları

Okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsızsın?							
Cinsiyet		Çok	Orta	Çok	Hiç	Bilmiyorum	Toplam
			düzeyde	az			
Kız	<i>f</i>	169	67	22	26	14	298
	%	56,7	22,5	7,4	8,7	4,7	49,7
Erkek	<i>f</i>	138	65	58	33	8	304
	%	45,7	21,5	19,2	10,9	2,6	50,3
Toplam	<i>f</i>	307	132	80	59	24	602
	%	51,2	22	13,3	9,8	3,7	100

$X^2=21,802$ sd= 4 p=0,000 p<0,05

Tablo 4.29’da yer alan cinsiyet ile öğrencilerin “okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsız” oldukları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 = 21,802$, $p < 0,05$]. Kızların % 56,7’si, erkeklerin % 45,7’si okulda yaşanan zorbalıktan “çok” rahatsız olduklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Kızların yaklaşık % 80’i “çok” ve “orta düzeyde” rahatsız olurken, erkeklerin yaklaşık % 67’si “çok” ve “orta düzeyde” rahatsız olmaktadır. Kızların erkeklere göre okulda yaşanan zorbalıktan daha fazla rahatsızlık duymasını zorbalığa karşı olumsuz tutumları olmasıyla açıklayabiliriz.

Tablo 4.30’da cinsiyet ile öğrencilerin “zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişki sunulmaktadır.

Tablo 4.30. Cinsiyet ile öğrencilerin “zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonuçları

Zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korkuyorsun?							
Cinsiyet		Çok	Orta düzeyde	Çok az	Hiç	Bilmiyorum	Toplam
	<i>f</i>	19	42	48	179	10	298
Kız	%	6,4	14,1	16,1	60,1	3,4	49,7
	<i>f</i>	27	23	31	214	9	304
Erkek	%	8,9	7,6	10,3	70,9	2,3	50,3
	<i>f</i>	46	65	79	393	19	602
Toplam	%	7,7	10,8	13,2	65,5	2,8	100

X²=14,224 sd= 4 p=0,007 p<0,05

Tablo 4.30’da yer alan cinsiyet ile öğrencilerin “zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 = 14,224$, $p < 0,05$]. Kızların % 60,1’i, erkeklerin % 70,9’u zorbalar yüzünden okula gelmekten “hiç” korkmadıklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Kızların yaklaşık % 21’inin “çok” ve “orta düzeyde”, erkeklerin yaklaşık % 16’sının “çok” ve “orta düzeyde” okula gelmekten korkmaları bulgusu erkeklerin zorbalık olaylarından kızlara oranla daha az rahatsızlık duymaları bulgusuyla tutarlıdır.

Tablo 4.31, 4.32 ve 4.33’de ankette 5. maddede yer alan “Okulda zorbalığa uğradığında neler yaptın” sorusuna verilen cevaplara göre tek yönlü anova testi bulguları yer almaktadır.

Tablo 4.31’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “ağlama” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.31. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “ağlama” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	1,433	1	1,433	14,389	,000
Grup içinde	59,645	601	,100		
Toplam	61,078	602			

Tablo 4.31’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “ağlama” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=14,389$ $p<0,05$). Kızların % 16,3’ü zorbalığa uğradığında ağlarken, erkeklerin % 6,6’sı ağlamıştır. Toplumun erkeklere yüklediği “erkek adam ağlamaz” rolünden dolayı erkeklerde ağlama oranının düşük olması beklenen bir durumdur.

Tablo 4.32’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “karşılık vermeme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.32. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “karşılık vermeme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	1,066	1	1,066	6,067	,014
Grup içinde	105,247	601	,176		
Toplam	106,313	602			

Tablo 4.32’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “karşılık vermeme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=6,067$ $p<0,05$). Kızların % 18,7’si karşılık vermezken, erkeklerin % 27,2’si karşılık

vermemiştir. Bu bulgu araştırmaların ortaya koyduğu erkekler arasında zorbalığın daha yaygın olduğu sonucunu desteklememektedir. Zorbaların çoğunun erkek olduğu durumda erkeklerin % 27,2'sinden daha çoğu karşılık verirdi. Bu durumu erkek zorbaların zorbalık olaylarını şaka gibi algılayarak ciddiye almayıp tepki vermemeleriyle açıklayabiliriz.

Tablo 4.33'de oğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “karşılık verme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.33. Oğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “karşılık verme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	1,533	1	1,533	9,205	,003
Grup içinde	99,778	601	,167		
Toplam	101,311	602			

Tablo 4.33'de oğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığında “karşılık verme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=9,205$ $p<0,05$). Erkeklerin % 26,5'si zorbalığa uğradığında karşılık verirken, kızların % 16,4'ı karşılık vermemiştir. Bu bulgu oğrencilerin zorbalığa uğradığında karşılık vermeme bulgusuyla örtüşmemektedir. Fakat erkeklerin kızlara oranla daha fazlasının zorbalığa uğradığında karşılık verdiğini belirtmesi beklenen bir durumdur.

Tablo 4.34'de oğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonuçları sunulmuştur.

Tablo 4.34. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler Toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	3,774	1	3,774	28,446	, 000
Grup içinde	79,614	601	, 133		
Toplam	83,389	602			

Tablo 4.34’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=28,446$ $p<0,05$). Anlamlı farklılığa ilişkin erkek öğrencilerin % 24,5’inin zorbalığa uğradığını kimseye söylemediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu oran kızlarda yalnızca % 8,7’dir. Bu farklılıkta erkek öğrencilerin cinsiyet rolü olarak kendini müdafaa zorunluluğu ve bu nedenle kimseye söyleme gereğini daha az hissetmelerinin etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4.35’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “rehber öğretmene söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.35. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “rehber öğretmene söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Ortalamaların Karesi	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	,491	1	,491	5,590	, 018
Grup içinde	52,726	601	, 088		
Toplam	53,218	602			

Tablo 4.35’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “rehber öğretmene söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=5,590$ $p<0,05$). Bu ilişki öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe” davranışı arasındaki ilişkinin tam tersidir. Kız öğrencilerin % 12,7’i rehber öğretmene söylediğini belirtirken, erkek öğrencilerin yalnızca % 7’si rehber öğretmene söylediğini belirtmiştir. Oysa ki “kimseye söylememe” yüzdelerinde kızların oranları erkeklerin oranlarından düşüktür. Kızların zorbalığa uğradığını erkeklere göre daha fazla “rehber öğretmene” söylemeleri; kızların zorbalık konusunda daha bilinçli hareket ettiklerinin de göstergesidir. Çünkü okulda zorbalığı önleme konusunda eğitim almış rehber öğretmenlerin, bu konuda öğrencilere daha fazla yardımcı olabileceği söylenebilir.

Tablo 4.36’da öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “müdüre söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.36. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “müdüre söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Ortalamaların Karesi	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	1,570	1	1,570	14,365	,000
Grup içinde	65,581	601	,109		
Toplam	67,151	602			

Tablo 4.36’da öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “müdüre söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=14,365$ $p<0,05$). Kızların % 7,7’si zorbalığa uğradığını müdüre söylerken, erkeklerde bu oran % 17,9’a çıkmıştır. Tablo 4.35’deki bulgularla tablo 4.36’daki bulguları

karşılaştırdığımızda; kız öğrenciler zorbalığa uğradığını erkeklere oranla daha fazla “rehber öğretmene” söylerken, erkek öğrenciler zorbalığa uğradığını daha fazla “müdüre” söylemektedir.

4.2.3. Öğrencilerin Zorbalık Statüleri İle Zorbalığın Ortaya Çıkmasında Rolü Olan Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin olarak; araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalık statüleri ile zorbaların güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma duygusu, zorbalarla arkadaşlık yapmama duygusu, okulda zorbalık yapıldığını gördüğünde neler yaptıkları, başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir görüşü, bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler görüşü vb. arasındaki ilişki “kay kare testi” ile incelenmiştir. “Kay kare testi” için anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiş ve bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık gösteren maddeler tablolaştırılarak anlamlılık düzeyleri incelenmiştir.

Tablo 4.37, 4.38, 4.39, 4.40’da anketin 15. maddesinde yer alan “zorbalara ilişkin duyguların neler” sorusuna zorba, kurban, zorba kurban ve nötr öğrenciler birden çok seçeneği işaretleyerek cevap verebilmişlerdir. Verilen cevaplar kay kare testi ile incelenmiştir.

Tablo 4.37’de öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbaların güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma” duygusu arasındaki ilişki sunulmaktadır.

Tablo 4.37. Öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbalığın güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma” duygusu arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

Statüler		Zorbalığın güçlü olduğunu düşünme ve hoşlanma		TOPLAM
		Hayır	Evet	
Zorba	<i>f</i>	53	7	60
	%	8,3	11,7	9,96
Kurban	<i>f</i>	143	7	151
	%	94,7	4,6	25,08
Zorba kurban	<i>f</i>	177	24	201
	%	88,1	11,9	33,38
Nötr	<i>f</i>	183	8	190
	%	96,3	3,7	31,58
Toplam	<i>f</i>	556	46	602
	%	92,4	7,5	100

$$X^2=15,959 \quad d= 6 \quad p=0,01 \quad p<0,05$$

Tablo 4.37’de öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbalığın güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma” arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 = 15,959$, $p < 0,05$]. Zorbalığın güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma görüşüne katılım oranlarına baktığımızda; zorbalığın % 11,7’sinin, kurbanların % 4,6’sının, zorba-kurbanların % 11,9’unun, nötr öğrencilerin ise % 3,7’sinin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir.

Zorbalığın ve zorba kurbanların yaklaşık % 12’sinin zorbalığın güçlü olduğunu düşünüp onlardan hoşlandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Kendileri de zorbalık yapan bu grupların zorbalığın güçlü olduğunu düşünmesi beklenir. Kurban ve nötr grupta ise bu oran çok küçüktür.

Tablo 4.38’de öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbalarla arkadaşlık yapmama” duygusu arasındaki ilişki sunulmuştur.

Tablo 4.38. Öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbalarla arkadaşlık yapmama” duygusu arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi ” sonucu

Statüler		Onlarla Arkadaşlık Yapmama		TOPLAM
		Hayır	Evet	
Zorba	<i>f</i>	33	27	60
	%	500	45	9,96
Kurban	<i>f</i>	49	102	151
	%	32,5	67,5	25,08
Zorba kurban	<i>f</i>	84	117	201
	%	41,8	58,2	33,58
Nötr	<i>f</i>	57	133	190
	%	30	70	31,58
Toplam	<i>f</i>	379	223	602
	%	92,40	7,6	100

$$\chi^2=15,646 \quad d= 3 \quad p=0,001 \quad p<0,05$$

Tablo 4.38’de zorba, kurban, zorba-kurban ve nötr gruplarda olmakla, “zorbalarla arkadaşlık yapmama” arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =15,646$, $p<0,05$]. Zorbalarla arkadaşlık yapmama görüşüne katılım oranlarına baktığımızda; zorbaların % 45’inin, kurbanların % 67,5’inin, zorba-kurbanların % 58,2’sinin, nötr öğrencilerin ise % 70’inin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir.

Kurbanların % 67,5’i, nötr grupta olanların % 70’i zorbalarla arkadaşlık yapmadıkları görüşünü belirtirken zorbalarda bu oran % 45’e düşmektedir. Kurbanların zorbalıktan asıl etkilenen grup olması nedeniyle zorbalarla arkadaşlık yapmaması beklenen durumdur.

Tablo 4.39’da öğrencilerin zorbalık statülerine göre “zorbaları sevmeme” duygusu arasındaki ilişki sunulmuştur.

Tablo 4.39. Öğrencilerin zorbalık statülerine göre “zorbaları sevmeme” duygusu arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

		Zorbaları sevmeme		
Statüler		Hayır	Evet	TOPLAM
Zorba	<i>f</i>	30	30	60
	%	50	50	9,96
Kurban	<i>f</i>	48	103	151
	%	31,8	68,2	25,08
Zorba kurban	<i>f</i>	74	127	201
	%	36,8	63,2	33,58
Nötr	<i>f</i>	50	140	190
	%	26,3	73,7	31,58
Toplam	<i>f</i>	202	400	602
	%	33,6	66,4	100

$$X^2=12,914 \quad d= 3 \quad p=0,00 \quad p<0,05$$

Tablo 4.39’da yer alan zorbalık statüleri ile “zorbaları sevmeme” duygusu arasındaki ilişkiye baktığımızda anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =12,914$, $p<0,05$]. Zorbaları sevmeme görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbaların % 50’sinin, kurbanların % 68,2’sinin, zorba-kurbanların % 63,2’sinin, nötr öğrencilerin ise % 73,7’sinin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir.

Zorbalarla arkadaşlık yapmama bulgularına benzer şekilde zorbaları sevmeme bulgularında da kurbanların ve nötr grupta olanların çok büyük kısmının zorbaları sevmemesine ulaşılmıştır.

Tablo 4.40’da öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmeme” duygusu arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur

Tablo 4.40.Öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmeme” duygusu arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

Statüler		Zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmeme		TOPLAM
		Hayır	Evet	
Zorba	<i>f</i>	42	18	60
	%	70	30	9,96
Kurban	<i>f</i>	131	20	151
	%	86,8	13,2	25,08
Zorba kurban	<i>f</i>	165	35	201
	%	82,5	17,5	33,58
Nötr	<i>f</i>	179	11	190
	%	94,2	5,8	31,58
Toplam	<i>f</i>	517	84	602
	%	86	14	100

$$X^2=25,537 \quad d= 3 \quad p=0,00 \quad p<0,05$$

Tablo 4.40’da yer alan zorbalık statüleri ile “zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmeme” arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =25,537$, $p<0,05$]. Zorbalar hakkında hiçbir şey hissetmeme görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbaların % 30’unun, kurbanların % 13,2’sinin, zorba-kurbanların % 17,5’inin, nötr öğrencilerin ise % 5,80 ’inin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Zorbaların %30’unun zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmemesi zorba davranışlarına uygundur.

Tablo 4.41’de öğrencilerin zorbalık statüleri ile “okulda zorbalık yapıldığını gördüğünde neler yaptıkları” arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.41. Öğrencilerin zorbalık statüleri ile “okulda zorbalık yapıldığını gördüğünde neler yaptıkları” arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi ” sonucu

Okulda bir öğrenciye zorbalık yapıldığını gördüğünde neler yaptın?								
		Müdahale Ettim Ben de Karıştım	Durmaları nı Söyledim	Diğer Öğrenciler Tarafından Karışmaya Zorlandım	Karışmadım Ancak Olanları Seyretmek Hoşuma Gitti	Karışmamaya Çalıştım	Bir Yetişkine Haber Vererek Durmalarını İstedim	Toplam
Zorba	<i>f</i>	12	15	4	11	11	7	60
	%	20	25	6,7	18,3	18,3	11,7	9,96
Kurban	<i>f</i>	18	52	2	1	35	43	151
	%	11,9	34,4	1,3	0,7	23,2	28,5	25,08
Zorba- Kurban	<i>f</i>	40	54	10	17	43	36	201
	%	20	27	5	8,5	21,5	18	33,58
Nötr	<i>f</i>	9	49	0	6	53	72	190
	%	4,8	25,9	0	3,2	28	38,1	31,58
Toplam	<i>f</i>	79	170	16	35	142	158	602
	%	13,2	28,30	2,70	5,8	23,7	26,3	100

X²=86,767 d= 15 p=0,00 p<0,05

Tablo 4.41’de öğrencilerin zorbalık statüleri ile “okulda zorbalık yapıldığını gördüğünde neler yaptıkları” arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 = 86,767$, $p < 0,05$]. Zorbalık yapıldığını gördüğünde zorbalıların % 25’i zorbalara durmalarını söylemiş, % 20’si sıkça müdahale etmiş, % 18,3’ü karışmamış ancak onları seyretmek hoşlarına gitmiştir. Kurbanların % 34,4’ü zorbalara durmalarını söylemiş, % 28,5’i bir yetişkine haber vererek durmalarını istemiş, % 23,2’si karışmamaya çalışmıştır. Zorba kurbanların ise % 27’si zorbalara durmalarını söylemiş, % 21,5’i karışmamaya çalışmış, % 20’si sıkça müdahale etmiştir. Nötr olanların % 38,1’i bir yetişkine haber vererek durmalarını istemiş, % 28’i karışmamaya çalışmış, % 25,9’u zorbalara durmalarını söylemiştir.

“Sıkça müdahale etme, olaya karışma” türünden bir davranışın en fazla zorbalarda ve zorba kurbanlarda, “bir yetişkine haber vererek durdurmasını isteme”

davranışının kurban ve nötr grupta, “karışmamaya çalışma” davranışının ise, zorba-kurban grubunda ve nötr grupta en yüksek olduğu belirlenmiştir. “Karışmamama ancak seyretmenin hoşuna gitmesi” davranışının beklendiği gibi zorba grubunda en yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.42, 4.43, 4.44, 4.45’de ankette yer alan 17, 18, 21, 24 ve 25. sorulara verilen cevaplar kay kare testi ile incelenmiştir.

Tablo 4.42’de zorbalık statüsü ile “başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.42. Zorbalık statüsü ile “başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

Statüler		Kızdırmak bazen eğlencelidir		TOPLAM
		Hayır	Evet	
Zorba	<i>f</i>	21	39	60
	%	35	65	9,96
Kurban	<i>f</i>	103	48	151
	%	68,2	31,8	25,08
Zorba kurban	<i>f</i>	100	101	201
	%	49,9	50,1	33,38
Nötr	<i>f</i>	144	45	190
	%	76,2	23,8	31,58
Toplam	<i>f</i>	368	232	602
	%	61,3	38,7	100

$$X^2=48,980 \quad sd= 3 \quad p=0,00 \quad p<0,05$$

Tablo 4.42’de yer alan zorbalık statüleri ile “başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir” görüşü arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2=198,611$, $p<0,05$]. Başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbaların % 65’inin, kurbanların % 31,8’inin, zorba-kurbanların

% 50,1'sinin, nötr öğrencilerin ise % 23,8'inin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Bu görüşe en fazla zorbalardan katılımı zorbalığı haklı göstermeye yönelik olabilir.

Tablo 4.43'de zorbalık statüsü ile “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.43. Zorbalık statüsü ile “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

Statüler		Bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler		TOPLAM
		Hayır	Evet	
Zorba	<i>f</i>	18	42	60
	%	30	70	9,96
Kurban	<i>f</i>	78	73	151
	%	51,7	48,3	25,08
Zorba kurban	<i>f</i>	56	145	201
	%	27,5	72	33,38
Nötr	<i>f</i>	107	83	190
	%	56,60	43,4	31,58
Toplam	<i>f</i>	259	343	602
	%	43	56,8	100

$$X^2=44,163 \text{ sd}= 6 \quad p=0,00 \text{ p}<0,05$$

Tablo 4.43'de yer alan zorbalık statüleri ile “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” görüşü arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =44,163$, $p<0,05$]. Bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbalardan % 70'inin, kurbanların % 48,3'ünün, zorba-kurbanların % 72'sinin, nötr öğrencilerin ise % 43,4'ünün bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Bu görüşe en fazla zorbalardan katılımı zorbalığı haklı göstermeye yönelik olabilir.

Tablo 4.44’de zorbalık statüsü ile “zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.44. Zorbalık statüsü ile “zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

		Zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar		
Statüler		Hayır	Evet	TOPLAM
Zorba	<i>f</i>	44	16	60
	%	73	26,7	9,96
Kurban	<i>f</i>	140	11	151
	%	92,7	7,3	25,08
Zorba kurban	<i>f</i>	163	38	201
	%	81,5	18,5	33,38
Nötr	<i>f</i>	177	13	190
	%	93,7	6,3	31,58
Toplam	<i>f</i>	524	78	602
	%	87,3	12,7	100

$$\chi^2=27,555 \text{ sd}= 3 \quad p=0,00 \text{ p}<0,05$$

Tablo 4.44’de yer alan zorbalık statüleri ile “zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar” görüşü arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2=27,555$, $p<0,05$]. Zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbaların % 26,7’sinin, kurbanların % 7,3’ünün, zorba-kurbanların % 18,5’inin, nötr öğrencilerin ise % 6,3’ünün bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Bu görüşe en fazla zorbaların katılması zorbalığı haklı göstermeye yönelik olabilir.

Tablo 4.45’de zorbalık statüsü ile “zorbalık büyüme ve gelişmenin bir parçasıdır” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.45. Zorbalık statüsü ile “zorbalık büyüme ve gelişmenin bir parçasıdır” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare” testi sonucu

Statüler		Zorbalık büyüme ve gelişmenin bir parçasıdır,		TOPLAM
		Hayır	Evet	
Zorba	<i>f</i>	38	23	60
	%	63,3	36,7	9,96
Kurban	<i>f</i>	131	21	151
	%	86,8	13,2	25,08
Zorba kurban	<i>f</i>	145	56	201
	%	72	28	33,38
Nötr	<i>f</i>	159	31	190
	%	83,6	16,4	31,58
Toplam	<i>f</i>	471	131	602
	%	78,5	21,5	100

$$X^2=22,191 \text{ sd}= 3 \quad p=0,00 \quad p<0,05$$

Tablo 4.45’de yer alan zorbalık statüleri ile “zorbalık büyüme ve gelişmenin bir parçasıdır” görüşü arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =22,191$, $p<0,05$]. Zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbaların % 36,7’sinin, kurbanların % 13,2’sinin, zorba-kurbanların % 28’inin, nötr öğrencilerin ise % 16,4’ünün bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Bu görüşe en fazla zorbaların katılması zorbalığı haklı göstermeye yönelik olabilir.

Tablo 4.46’de zorbalık statüsü ile “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.46. Zorbalık statüsü ile “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

Statüler		Zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur,		TOPLAM
		Hayır	Evet	
Zorba	<i>f</i>	42	18	60
	%	70	30	9,96
Kurban	<i>f</i>	133	18	151
	%	88,1	11,9	25,08
Zorba kurban	<i>f</i>	140	61	201
	%	70	30	33,38
Nötr	<i>f</i>	162	28	190
	%	85,7	14,3	31,58
Toplam	<i>f</i>	477	123	602
	%	79,5	20,5	100

$$X^2=25,696 \quad sd= 3 \quad p=0,00 \quad p<0,05$$

Tablo 4.46’de yer alan zorbalık statüleri ile “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinler anlatmak ispiyonculuktur” görüşü arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 = 25,696$, $p < 0,05$]. Zorbalık yapıldığında bunu yetişkinler anlatmak ispiyonculuktur görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbaların % 30’unun, kurbanların % 11,9’unun, zorba-kurbanların % 30’unun, nötr öğrencilerin ise % 14,3’ünün bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir.

Tablo 4.47’de zorbalık statüsü ile “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.47. Zorbalık statüsü ile “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve ondan intikam almaktır” görüşü arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

Statüler		Bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve ondan intikam almaktır		TOPLAM
		Hayır	Evet	
Zorba	<i>f</i>	46	14	60
	%	76,7	23,3	9,96
Kurban	<i>f</i>	129	22	151
	%	85,4	14,6	25,08
Zorba kurban	<i>f</i>	150	51	201
	%	75,4	24,6	33,38
Nötr	<i>f</i>	163	27	190
	%	86,2	13,8	31,58
Toplam	<i>f</i>	488	114	602
	%	81,5	18,5	100

$$X^2=10,232 \quad sd= 3 \quad p=0,017 \quad p<0,05$$

Tablo 4.47’de yer alan zorbalık statüleri ile “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır” görüşü arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =10,232$, $p<0,05$]. Bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbaların % 23,3’ünün, kurbanların % 14,6’sının, zorba-kurbanların % 24,6’sının, nötr öğrencilerin ise % 13,80’inin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir.

4.2.4. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Sınıf Seviyeleri İle Zorbalığın Ortaya Çıkmasında Rolü Olan Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin olarak araştırma grubundaki öğrencilerin sınıf seviyesine göre zorbalık statüsüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımları ile; sınıf seviyeleri ile zorbalığın ortaya çıkmasında rolü olan çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler kay kare testi ile incelenmiştir. Kay kare testi için anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiş ve bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık gösteren maddeler tablolaştırılarak anlamlılık düzeyleri incelenmiştir.

Tablo 4.48. Öğrencilerin sınıf seviyesine göre zorbalık statüsüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

ZORBALIK STATÜSÜ										
	Zorba		Kurban		Zorba Kurban		Nötr		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
6.sınıf	11	18,33	44	29,13	69	34,32	69	36,31	193	32,07
7.sınıf	25	41,66	63	41,72	78	38,8	47	24,73	213	35,38
8.sınıf	24	40	44	29,13	54	26,86	74	38,94	196	32,55
Toplam	60	9,96	151	25,08	201	33,38	190	31,58	602	100

Tablo 4.48'e göre öğrencilerin % 9,96'sı zorba, % 25,08'i kurban, % 33,38'i zorba kurban, % 31,56'sı nötrdür. Zorbaların % 18,33'ü 6. sınıf, % 41,66'sı 7. sınıf, % 40'ı 8. sınıf; kurbanların % 29,13'ü 6. sınıf, % 41,72'si 7. sınıf, % 29,13'ü 8. sınıf; zorba kurbanların % 34,32'si 6. sınıf, % 38,8'i 7. sınıf, % 26,86'ı 8. sınıf; nötrlerin % 36,31'i 6. sınıf, % 24,73'ü 7. sınıf, % 38,94'ü 8. sınıftır.

Bu oranlar bize 7. sınıf öğrencilerinin zorbalığa 6. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerine göre daha fazla karıştıklarını göstermektedir. 7. sınıf öğrencilerin ergenliğe geçiş yaşı

olan 13-14 yaşlarını kapsamaktadır. Ergenliğe geçiş aşamasında olan öğrencilerin bu bunalımı zorba davranışlar sergileyerek aşmaya çalışmalarını öngörebilmekteyiz.

Tablo 4.49’da 7. maddede yer alan “Sana zorbalık yapanlar kimler” sorusuna kurban ve zorba kurban öğrenciler birden çok seçeneği işaretleyerek cevap vermiş, verilen cevaplara göre “kay kare testi” uygulanmıştır.

Tablo 4.49’de sınıf seviyesi ile “büyük sınıfta okuyanlar” tarafından zorbalığa uğrayanlar arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.49. Sınıf seviyesi ile “büyük sınıfta okuyanlar” tarafından zorbalığa uğrayanlar arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

		Büyük sınıfta okuyanlar		
Sınıf seviyesi		Hayır	Evet	TOPLAM
6.sınıf	<i>f</i>	135	58	193
	%	69,9	30,1	32,07
7.sınıf	<i>f</i>	155	58	213
	%	72,8	27,2	35,38
8.sınıf	<i>f</i>	186	10	196
	%	94,9	5,1	32,55
Toplam	<i>f</i>	476	126	602
	%	79,1	20,9	100

$$X^2=44,482 \text{ sd}= 2 \quad p=0,00 \quad p<0,05$$

Tablo 4.49’da yer alan sınıf seviyesi ile “büyük sınıfta okuyanlar” tarafından zorbalığa uğrayanlar arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =44,482$, $p<0,05$). Büyük sınıflar tarafından zorbalığa uğramaya katılım oranlarına bakıldığında; 6. sınıfların % 30,1’inin, 7. sınıfların % 27,2’sinin, 8. sınıfların % 5,1’inin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir.

Sınıf seviyesi arttıkça büyük sınıfta okuyanlar tarafından zorbalığa uğrama oranında düşme olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, öğrencilerin yaşları arttıkça kendinden yaşca daha büyük olan öğrencilerin zorbalığına daha az maruz kaldığını göstermektedir.

Tablo 4.50, 4.51, 4.52’de ankette 9.madde olan “Okulda zorbalığa uğradığında kimlere söyledin” sorusuna verilen cevaplara yönelik “kay kare testi” uygulanmıştır.

Tablo 4.50’de sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “sınıf öğretmenine söyleme” davranışı arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.50. Sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “sınıf öğretmenine söyleme ” davranışı arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

		Sınıf öğretmenine söyleme		
Sınıf seviyesi		Hayır	Evet	TOPLAM
6.sınıf	<i>f</i>	142	51	193
	%	73,6	26,4	32,07
7.sınıf	<i>f</i>	161	52	213
	%	75,6	24,4	35,38
8.sınıf	<i>f</i>	175	21	196
	%	89,3	10,7	32,55
Toplam	<i>f</i>	478	124	602
	%	79,4	20,6	100

$$X^2=17,609 \text{ sd}= 2 \quad p=0,00 \text{ } p<0,05$$

Tablo 4.50’de yer alan sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “sınıf öğretmenine söyleme” davranışı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =17,609$, $p<0,05$]. Sınıf öğretmenine söyleme davranışına katılım oranlarına bakıldığında; 6. sınıfların % 26,4’ünün, 7. sınıfların % 24,4’ünün, 8. sınıfların % 10,7’sinin bu davranışta bulduklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Sınıf seviyesi arttıkça zorbalığa uğradığını sınıf öğretmenine söyleme davranışında azalma olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.51’de sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “başka bir öğretmenine söyleme” davranışı arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.51. Sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “başka bir öğretmenine söyleme” davranışı arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

Sınıf seviyesi		Başka bir öğretmenine söyleme		TOPLAM
		Hayır	Evet	
6.sınıf	<i>f</i>	167	26	193
	%	86,5	13,5	32,07
7.sınıf	<i>f</i>	192	21	213
	%	90,1	9,9	35,38
8.sınıf	<i>f</i>	187	9	196
	%	95,4	4,6	32,55
Toplam	<i>f</i>	546	56	602
	%	90,7	9,3	100

$$\chi^2=9,209 \text{ sd}= 2 \quad p=0,010 \text{ p}<0,05$$

Tablo 4.51’de yer alan sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “başka bir öğretmenine söyleme” davranışı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =9,209$, $p<0,05$]. Başka bir öğretmenine söyleme davranışına katılım oranlarına bakıldığında; 6. sınıfların % 13,5’inin, 7. sınıfların % 9,90’ının, 8. sınıfları % 4,6’sının, bu davranışta bulduklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Sınıf seviyesi arttıkça zorbalığa uğradığını başka bir öğretmenine söyleme davranışında azalma olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.52’de sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “arkadaşına söyleme” davranışı arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.52. Sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “arkadaşına söyleme” davranışı arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

Sınıf seviyesi	Arkadaşına söyleme		TOPLAM	
	Hayır	Evet		
6.sınıf	<i>f</i>	152	41	193
	%	78,8	21,2	32,07
7.sınıf	<i>f</i>	149	64	213
	%	70	30	35,38
8.sınıf	<i>f</i>	159	37	196
	%	81,1	34,6	32,55
Toplam	<i>f</i>	460	142	602
	%	76,4	23,6	100

$$\chi^2=7,931 \text{ sd}= 2 \quad p=0,019 \text{ p}<0,05$$

Tablo 4.52’de yer alan sınıf seviyesi ile zorbalığa uğradığını “arkadaşına söyleme” davranışı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =7,931$, $p<0,05$). Arkadaşına söyleme davranışına katılım oranlarına bakıldığında; 6. sınıfların % 21,2’sinin, 7. sınıfların % 30’unun, 8. sınıfların % 34,6’sının bu davranışta bulduklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Sınıf seviyesi arttıkça zorbalığa uğradığını arkadaşına söyleme davranışında artma görülmüştür. Bu durumu yaş ilerledikçe arkadaşlık ilişkilerinin güçlenmesine bağlayabiliriz.

4.2.5. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Aile Geliri İle Zorbalığın Ortaya Çıkmasında Rolü Olan Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin olarak; öğrencilerin aile gelirine göre zorbalık statüsüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımları ile ; aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra “kendini kötü hissetme” ve “acıma” hissi, “öğretmen ve yöneticilerin zorbalığı önlemede ne derece başarılı” olarak gördükleri, “zorbalı yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişkiler kay kare testi ile; zorbalığa uğradığını “başka birine söyleme”, “kimseye söylememe”, “sınıf öğretmenine söyleme” davranışı; zorbalığa uğradığında “ağlama”, “durmalarını söyleme” “arkadaşlardan yardım isteme”, “bir yetiştikenden yardım isteme” davranışı tek yönlü anova testi ile incelenmiştir.

Tablo 4.53’de öğrencilerin aile gelirine göre zorbalık statüsüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımları sunulmuştur.

Tablo 4.53. Öğrencilerin aile gelirine göre zorbalık statüsüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımları

ZORBALIK STATÜSÜ										
Ailenin geliri	Zorba		Kurban		Zorba kurban		Nötr		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Asgarî ücret 550 tl	9	15	32	21,33	49	24,37	24	12,63	114	18,94
551 tl-870 tl	16	26,66	25	16,66	60	29,85	17	8,94	118	19,6
871 tl-1,600 tl	14	23,33	59	39,33	57	28,35	61	32,1	192	31,9
1,601 tl- 2,340 tl	20	33,33	19	12,66	22	10,94	57	30	118	19,6
2,341 tl-üzere	1	1,66	15	10	13	6,46	31	16,33	60	9,96
Toplam	60	9,96	150	25,08	202	33,38	190	31,58	602	100

Tablo 4.53'e göre zorbaların aile geliri asgari ücret olan öğrencilerin %15'i zorba, % 21,33'ü kurban, % 24,37'si zorba kurban, % 12,63 ü nötrdür. Aile geliri 551-870 tl olan öğrencilerin % 26,66'sı zorba, % 16,66 'sı kurban, % 29,85'i zorba kurban, % 8,94'ü nötrdür. Aile geliri 871-1600 tl olan öğrencilerin % 23,33'ü zorba, % 39,33'ü kurban, % 28,35'i zorba kurban, % 32,1'i nötrdür. Aile geliri 1601-2340 tl olan öğrencilerin % 33,33'ü zorba, % 12,66'sı kurban, % 10,94'ü zorba kurban, % 30'u nötr; aile geliri 2341 tl ve üzeri olan öğrencilerin % 1,66'sı zorba, % 10'u kurban, % 6,46'sı zorba kurban, % 16,33'ü nötrdür.

Öğrenciler aile gelir düzeyine göre değerlendirildiğinde; tüm sosyal gruplardan zorba ve kurbanların bulunduğu görülmektedir.

Tablo 4.54'da öğrencilerin aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra "kendini kötü hissetme" arasındaki ilişkiye yönelik "kay kare" testi sunulmuştur.

Tablo 4.54. Öğrencilerin aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra “kendini kötü hissetme” arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

		Kendini kötü hissetme		
Aile geliri		Hayır	Evet	TOPLAM
Asgari ücret 550 tl	<i>f</i>	91	23	114
	%	79,8	20,2	18,94
551-870 tl	<i>f</i>	83	35	118
	%	70,3	29,7	19,6
871-1600 tl	<i>f</i>	165	27	192
	%	86,4	13,6	31,9
1601-2340 tl	<i>f</i>	106	12	118
	%	89,8	10,2	19,6
2341 tl- üzeri	<i>f</i>	56	4	60
	%	93,3	6,7	9,96
Toplam	<i>f</i>	502	100	602
	%	83,4	16,6	100

$$\chi^2=24,578 \text{ sd}= 4 \quad p=0,00 \quad p<0,05$$

Tablo 4.54’de yer alan öğrencilerin aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra “kendini kötü hissetme” davranışı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2=24,578$, $p<0,05$]. Kendini kötü hissetme davranışına katılım oranlarına bakıldığında; aile geliri asgari ücret olanların % 20,2’sinin, 551-870 tl olanların % 29,7’sinin, 871-1600 tl olanların % 13,6’sının, 1601-2340 tl olanların %10,2’sinin, 2341 tl –üzeri olanların % 6,7’sinin bu davranışta bulduklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Aile geliri yüksek olanlar zorbalık yaptıktan sonra kendini çok az kötü hissederlerken, aile geliri daha düşük olanlar daha fazla kötü hissetmektedirler.

Tablo 4.55’de öğrencilerin aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra “acıma” hissi arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sunulmuştur.

Tablo 4.55. Öğrencilerin aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra “acıma” hissi arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

Aile geliri		Acıma		TOPLAM
		Hayır	Evet	
Asgari ücret 550 tl	<i>f</i>	98	16	114
	%	86	14	18,94
551-870 tl	<i>f</i>	88	30	118
	%	74,6	25,4	19,6
871-1600 tl	<i>f</i>	169	23	192
	%	88,5	11,5	31,9
1601-2340 tl	<i>f</i>	106	12	118
	%	90,6	9,4	19,6
2341 tl- üzeri	<i>f</i>	55	5	60
	%	91,7	8,3	9,96
Toplam	<i>f</i>	516	86	602
	%	86	14	100

$$X^2=17,422 \quad sd= 4 \quad p=0,02 \quad p<0,05$$

Tablo 4.55’de yer alan öğrencilerin aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra “acıma” hissi arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =17,422$, $p<0,05$]. Acıma hissine katılım oranlarına bakıldığında; aile geliri asgari ücret olanların % 14’ünün, 551-870 tl olanların % 25,4’ünün, 871-1600 tl olanların %11,5’inin, 1601-2340 tl olanların % 9,4’ünün, 2341 tl –üzeri olanların % 8,3’ünün acıdıklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Öğrencilerin aile geliri arttıkça zorbalık yaptıktan sonra acıma hissi duyma oranlarında azalma meydana gelmiştir. Başka bir ifadeyle aile geliri yüksek olanlar zorbalık yaptıktan sonra acıma hissi çok az duyarlarken, aile geliri daha düşük olanlar daha fazla acı duymaktadırlar.

Tablo 4.56’da öğrencilerin aile geliri ile öğrencilerin “öğretmen ve yöneticilerin zorbalığı önlemede ne derece başarılı” olarak gördükleri arasındaki ilişki sunulmuştur.

Tablo 4.56. Öğrencilerin aile geliri ile “öğretmen ve yöneticilerin zorbalığı önlemede ne derece başarılı” olarak gördükleri arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sonucu

Öğretmen ve yöneticiler zorbalığı önlemede ne derece başarılı?

Aile geliri		Çok	Orta düzeyde	Çok az	Hiç	Bilmiyorum	Toplam
Asgari ücret 550 tl	<i>f</i>	36	43	19	6	10	114
	%	31,6	37,7	16,7	5,3	8,8	18,94
551-870 tl	<i>f</i>	31	35	27	17	8	118
	%	26,3	29,7	22,9	14,4	6,8	19,6
871-1600 tl	<i>f</i>	35	80	46	18	10	192
	%	18,5	42,3	24,3	9,5	5,3	31,9
1601-2340 tl	<i>f</i>	19	33	28	19	19	118
	%	16,1	28	23,7	16,1	16,1	19,6
2341 tl- üzeri	<i>f</i>	12	25	13	7	3	60
	%	20	41,7	21,7	11,7	5	9,96
Toplam	<i>f</i>	133	216	133	67	50	602
	%	22,2	36,1	22,2	11,2	8,3	100

$$X^2=36,420 \quad sd= 16 \quad p=0,003 \quad p<0,05$$

Tablo 4.56’da yer alan öğrencilerin aile geliri ile “öğretmen ve yöneticilerin zorbalığı önlemede ne derece başarılı” olarak gördükleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2 =36,420$, $p<0,05$]. Aile geliri asgari ücret olanların % 37,70’inin, 551-870 tl olanların % 29,7’sinin, 871-1600 tl olanların % 42,3’ünün, 1601-2340 tl olanların % 28’inin, 2341 tl –üzeri olanların % 41,7’sinin öğretmen ve yöneticilerin zorbalığı önlemede “orta düzeyde” başarılı olduklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Tablo 4.57’de öğrencilerin aile geliri ile “okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare testi” sunulmuştur.

Tablo 4.57. Öğrencilerin aile geliri ile “zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişkiye yönelik “kay kare” testi sonucu

Zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korkuyorsun?

Aile geliri		Çok	Orta düzeyde	Çok az	Hiç	Bilmiyorum	Toplam
Asgari ücret 550 tl	<i>f</i>	15	12	18	86	3	114
	%	13,2	10,5	15,8	57,9	2,6	18,94
551-870 tl	<i>f</i>	8	18	18	69	6	118
	%	6,8	15,3	15,3	58,5	4,2	19,6
871-1600 tl	<i>f</i>	9	14	29	128	8	192
	%	4,8	7,9	15,3	67,7	4,2	31,9
1601-2340 tl	<i>f</i>	8	9	9	91	1	118
	%	6,8	7,6	7,6	77,1	0,8	19,6
2341 tl- üzeri	<i>f</i>	6	12	6	38	0	60
	%	10	18,3	8,3	63,3	0	9,96
Toplam	<i>f</i>	46	66	80	392	18	602
	%	7,7	10,9	13,2	65,4	2,80	100

$$X^2=30,511 \quad sd= 16 \quad p=0,016 \quad p<0,05$$

Tablo 4.57’de yer alan ailenin geliri ile öğrencilerin “okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir [$\chi^2=30,511$, $p<0,05$]. Aile geliri asgari ücret olanların % 57,9’unun, 551-870 tl olanların % 58,5’inin, 871-1600 tl olanların % 67,7’sinin, 1601-2340 tl olanların %77,1’inin, 2341 tl –üzeri olanların % 63,3’ünün zorbalar yüzünden okula gelmekten “hiç” korkmadıklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Öğrencilerin aile geliri arttıkça zorbalar yüzünden okula gelmekten “hiç” korkmayanların oranında bir artma meydana gelmektedir.

Tablo 4.58’de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.58. Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	2,357	4	,589	4,335	,002
Grup içinde	81,004	598	,136		
Toplam	83,361	602			

Tablo 4.58’de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=4,335$ $p<0,05$). Bu anlamlı farklılığa ilişkin olarak aile gelirinin artmasına bağlı olarak “kimseye söylememe” oranlarında düşüş olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Tablo 4.59’de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “sınıf öğretmenine söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü anova testi sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.59. Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “sınıf öğretmenine söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova” testi sonucu

	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	1,733	4	,433	2,896	,031
Grup içinde	96,094	598	,161		
Toplam	97,827	602			

Tablo 4.59’da öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “sınıf öğretmenine söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=2,896$ $p<0,05$). Aile geliri 551tl-870tl olan öğrencilerin % 27,1’i sınıf öğretmenine söylerken, bu oran aile geliri 1.601tl-2.340 tl olan öğrencilerde % 12,7’ye kadar düşmüştür.

Tablo 4.60’da öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “başka birine söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.60. Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “başka birine söyleme ”davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	,444	4	,111	4,117	,003
Grup içinde	16,075	598	,027		
Toplam	16,519	602			

Tablo 4.60’da öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını “başka birine söyleme ”davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=4,117$ $p<0,05$). 2.341 tl ve üzeri aile geliri olan öğrencilerin % 10’u zorbalığa uğradığını başka

birine söylerken, aile geliri 1.601 tl-2340 tl olanların sadece % 0,80'i başka birine söylemiştir.

Tablo 4.61, 4.62, 4.63, 4.64'de ankette 5. maddede yer alan “okulda zorbalığa uğradığında neler yaptın” sorusuna verilen cevaplara göre tek yönlü anova testi uygulanmıştır.

Tablo 4.61'de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “ağlama” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.61. Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “ağlama” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	1,188	4	,297	2,951	,020
Grup içinde	59,877	598	,101		
Toplam	61,065	602			

Tablo 4.61'de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “ağlama” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=2,951$ $p<0,05$). Zorbalığa uğradığında “ağlama” davranışı oranında gelir seviyesinin yükselmesiyle düşme meydana gelmiştir.

Tablo 4.62'de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “durmalarını söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.62. Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “durmalarını söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	3,573	4	,893	6,254	,000
Grup içinde	84,987	598	,143		
Toplam	88,560	602			

Tablo 4.62’de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “durmalarını söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=6,254$ $p<0,05$). “Durmalarını söyleme” davranışının en fazla aile geliri asgari ücret olan öğrencilerde görüldüğü bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.63’de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “arkadaşlardan yardım isteme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.63. Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “arkadaşlardan yardım isteme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	1,050	4	,262	2,706	,030
Grup içinde	57,690	598	,097		
Toplam	58,740	602			

Tablo 4.63’de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “arkadaşlardan yardım isteme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu

bulunmuştur ($F=2,706$ $p<0,05$). “Arkadaşlardan yardım isteme” davranışlarının en fazla aile geliri asgari ücret olan öğrencilerde görüldüğü bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.64’de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “bir yetişkinden yardım isteme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu sunulmuştur.

Tablo 4.64. Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “bir yetişkinden yardım isteme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” sonucu

	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	3,620	4	,905	6,644	,000
Grup içinde	81,040	598	,136		
Toplam	84,660	602			

Tablo 4.64’de öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığında “bir yetişkinden yardım isteme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F=2,706$ $p<0,05$). Zorbalığa uğradığında “bir yetişkinden yardım isteme” davranışı oranında gelir seviyesinin yükselmesiyle düşme meydana gelmiştir.

5 SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve bunların yorumlanmasıyla önerilere yer verilmektedir.

5.1.SONUÇ

5.1.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Yorum

Öğrencilerin zorbalığa taraf gruplara dağılımları, kurban ve zorba-kurban öğrencilerin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklığı, farklı zorbalık türlerine uğranan yer / mekân ve zamana, kurban ve zorba-kurban öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler hissettiklerine, neler yaptıklarına, hangi öğrencilerin ve hangi yaş gruplarının zorbalığa uğradıklarına, zorbalığa uğradıklarını kimlere söylediklerine ve zorbalığa uğradıklarında kimlerin ilgilendiğine; zorba ve zorba kurban öğrencilerin yaptıkları zorbalık türleri ve sıklıkları, zorbalık yaptıktan sonra neler hissettikleri ve zorbalara yönelik duyguları araştırılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğrencilerin zorbalık taraflarına göre dağılımları incelendiğinde, öğrencilerin % 9,96'sının zorba, % 25,08'inin kurban, % 33,38'inin zorba-kurban ve % 31,58'sinin nötr olduğu görülmektedir. Dölek (2002) yaptığı araştırmada kurban çocukların oranını % 8,17, zorba çocukların oranını % 8,93 olarak, Gültekin (2003) zorbalığa hedef olan çocukların oranını % 13,9 olarak bulmuştur. Dölek (2002) 'in zorba çocuk oranına ilişkin bulguları bu çalışmamız ile paralellik göstermektedir. Fakat kurban çocuk oranına ilişkin bulgusu bu çalışmadan oldukça farklıdır. Çalışmamızda kurban oranı % 25,08 iken Dölek (2002) kurban oranını yalnızca % 8,17 olarak bulmuştur. Bu durumu Dölek (2002)'in araştırmasını ilk ve orta öğretim öğrencileri üzerinde yapmasıyla açıklayabiliriz. Çünkü yaşın artmasıyla zorbalığa uğramada belirgin azalmalara yönelik bulgulara rastlanmaktadır (Bkz:Olweus, 1999; Boulton ve Underwood, 1992). Bu bulgulardan hareketle Dölek'in

çalışmasında kurban oranının az olması beklenen yöndedir. Hilooğlu (2009)'nun 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden 935 ilköğretim ikinci kademe öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında öğrencilerden % 9,3'ünü zorba, % 7,6'sını kurban, % 6,4'ünü zorba/kurban ve % 76,7'sini karışmayan olarak belirlemiştir. Hilooğlu (2009)'nun araştırmasında dikkat çeken nötr oranının oldukça yüksek olduğudur. Bunu nötr olanların bu durumlarını saklama ihtiyacı duymalarıyla açıklayabiliriz. Hilooğlu (2009)'un da Dölek (2002) gibi kurban oranını düşük bulması dikkate değerdir. Dölek (2002)'in kurban oranını düşük bulmasını zorbalık yaş ilişkisiyle açıklarken, Hilooğlu (2009)'un kurban oranını düşük bulmasını kurbanların bazı kaygılardan dolayı kurban olduklarını saklama ihtiyacı duymalarıyla açıklayabiliriz. Pekel ve Uçanok (2005)'un araştırmasında ise ilköğretim öğrencilerinin % 23,3'ünün zorbalık olaylarına karıştığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin en fazla uğradıkları zorbalık türü sözel ve fiziksel zorbalık olarak tespit edilmiştir. En az uğradıkları zorbalık türü ise zorla para ve eşyaların alınması olarak bulunmuştur. Gökler (2007) çalışmasında çalışmamızla benzer bulgulara ulaşmıştır. Kurban ve zorba-kurban öğrencilerin en fazla “isim takma, alay etme, dalga geçme” gibi sözel zorbalık türlerine uğradıkları, bunu “tekme, tokat, vurma, çarpma” gibi fiziksel zorbalık türlerinin izlediği, en az uğranan zorbalık türünün ise “zorla para ve eşyalarının alınması” gibi eşyalarına zarar verme türünden zorbalıkların izlediği bulgusuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin farklı zorbalık türlerine uğrama sıklıkları incelendiğinde ise, “tekme, tokat, vurma, çarpma” gibi fiziksel zorbalık türlerinin ve “isim takma, alay etme, dalga geçme” gibi sözel zorbalıkların, “haftada en az bir kez” meydana gelme sıklığının en yüksek olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin farklı zorbalık türlerine uğradıkları yerler / mekânlara ilişkin dağılıma göre fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, iftira, dedikodu türünden zorbalıklara en fazla sınıfta; gruptan dışlanma ve zorla para istenmesi türünden zorbalıklara en fazla başka bir yerde uğrandığı belirlenmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgular ilgili literatürle uyumludur. Gökler (2007) de araştırmasında fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, zorla para istenmesi ve iftira-dedikodu türünden zorbalıklara en fazla sınıfta rastlandığını ortaya koymuştur. Alper (2008)'in çalışmasında da fiziksel, sözel zorbalığa ve iftira ve dedikoduya en fazla sınıfta maruz kalındığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bulut (2008) çalışmasında da görsel ve yazılı basına yansıyan okul binası içinde gerçekleşmiş şiddet olaylarının en fazla sınıflarda meydana geldiğini ortaya koymuştur. Kılıç (2009) tarafından yapılan çalışmada da fiziksel zorbalığın en sık görüldüğü yer sınıftır. Kılıç'ın araştırmasında çalışma evrenini oluşturan 763 öğrenciden % 23,5'inin zorbalığa sınıfta uğradığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kepenekçi ve Çinkır (2001) tarafından yapılan çalışmaya göre de; Türk öğrenciler en fazla sınıfın içinde zorbalığa uğrarken; bunu okulun koridorları ve sonrasında da okul dışı alanlar ile okulun oyun alanları izlemektedir. Özkan ve Çiftçi Gökçearslan (2010) yaptıkları çalışmada zorbaca davranışların en sık sınıflarda (% 38) yaşandığı bulgusuna ulaşmışlardır. Yukarıda değinilen çalışmalarla, çalışmamızın bulgularının aksi bir bulguya Kapıcı (2004)'de rastlanmaktadır. Kapıcı (2004) tarafından zorbalığın en çok okul bahçesinde gerçekleştiğini ifade edilmiştir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıkları zamanlara ilişkin dağılıma bakıldığında öğrencilerin en fazla teneffüslerde, en az ders sırasında zorbalığa uğradığı görülmektedir. Öğrencilerin en fazla teneffüslerde (% 78,4), en az ders sırasında (% 11,07) zorbalığa uğraması Pişkin (2003), Gökler (2007) ve Bulut

(2008)'un araştırmaları ile tutarlıdır. Pişkin (2003), Gökler (2007) ve Bulut (2008) da, öğrencilerin en fazla teneffüslerde, en az ise ders sırasında zorbalığa uğradıkları bulgularına ulaşmışlardır. Öğrencilerin en az ders esnasında zorbalığa uğramasının sebebi olarak öğretmenin denetimi gösterilebilir. En fazla teneffüslerde zorbalığa uğranması ise denetimsizlikle açıklanabilir.

Öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler yaptıkları incelendiğinde ise, en fazla “karşılık vermeme, görmezden gelme”, en az ise “kaçarak uzaklaşma” ve “arkadaştan yardım isteme” davranışı gösterdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma grubunda zorbalığa maruz kalan öğrencilerin, hangi öğrencilerin zorbalığına uğradıkları incelendiğinde, en fazla “bir erkek öğrencinin”, en az ise “kız ve erkeklerden oluşan bir grup beraberce” zorbalığına uğradıkları saptanmıştır.

Araştırma grubunda zorbalığa maruz kalan öğrencilerin, hangi yaş gruplarının zorbalığına uğradıkları incelendiğinde, en fazla “sınıf arkadaşlarının”, en az ise “daha küçük sınıfta okuyanların” zorbalığına uğradıkları belirlenmiştir. Kurban ve zorba-kurban öğrencilerin en fazla sınıf arkadaşlarının, en az daha küçük sınıfta okuyanların zorbalığına uğraması bulgusu Gökler (2007)'in çalışmasıyla tutarlıdır. Gökler (2007) araştırmasında öğrencilerin en fazla sınıf arkadaşlarının zorbalığına uğradıkları bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgular zorbaların kurbanlarını genellikle akranları arasından seçmesinden kaynaklanmaktadır. En az daha küçük sınıfta okuyanların zorbalığına uğranması, özellikle fiziksel zorbalık söz konusu olduğunda, küçük sınıfta okuyanların güçsüz olmasıyla açıklanabilir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin, zorbalığa uğradıklarını kimlere söyledikleri incelendiğinde, en fazla “arkadaşlarına”, en az ise “erkek ya da kız kardeşlerine” söyledikleri belirlenmiştir. Gökler (2007)'in aktardığına göre bu bulgu Pişkin (2003)'in

çalışmasıyla tutarlıdır. Pişkin (2003)'in çalışmasında da kız ve erkek gruplarında ilk sırada “arkadaşlara” söylendiği, ikinci sırayı öğretmenlerin aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Görüldüğü gibi öğrenciler zorbalığa uğradıklarında bunu en fazla arkadaşlarıyla paylaşmaktadırlar. Ancak çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, kurbanların zorbalığa uğradıklarını genellikle bir başkası ile paylaşmayı tercih etmedikleri ifade edilebilir. Unnever ve Cornell (2004) tarafından 2437 ortaöğretim öğrencisi ile yapılan çalışmada, 898 öğrenci daha önce zorbalığa uğradığını ve bunların % 25'i “hiç kimseye söylemediğini”, % 40'ı ise “hiç bir yetiškine söylemediğini” belirtmiştir. Fekkes, Pijpers ve Verloove-Vanhorick (2005) tarafından 32 ilköğretim okulundan 2766 öğrenci ile yapılan çalışmada, 9-11 yaş arası çocukların yaklaşık yarısının, bunu öğretmenlerine söylemediği belirlenmiştir. Pişkin ve Ayas (2005) tarafından 845 lise öğrencisi ile yapılan bir başka çalışmada ise, erkek öğrenciler en fazla “kimseye söylemediklerini (% 36,9)” belirtmişlerdir.

Öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında onlarla en fazla arkadaşlarının, ikinci sırada sınıf öğretmenlerinin, en az erkek ya da kız kardeşlerinin ilgilendiği bulgusu yine Pişkin (2003)'in çalışmasıyla tutarlıdır. Pişkin (2003)'in çalışmasında da kız ve erkek gruplarında ilk sırada arkadaşların ilgilendiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma grubundaki zorba öğrencilerin son bir yıl içinde yaptıkları zorbalık türleri ve sıklıkları incelendiğinde, “tekme, tokat, vurma, çarpma” türünden fiziksel zorbalıkların en yüksek olduğu, en az yapıldığı belirtilen zorbalık türünün ise “iftira, dedikodu vb” olduğu belirlenmiştir. Yapılan zorbalık türlerinin sıklık durumu incelendiğinde ise, “tekme, tokat, vurma, çarpma” türünden fiziksel zorbalıkların en yüksek olduğu durum haftada en az bir kez ve “sözel zorbalık” türünün en yüksek olduğu hemen hemen her gün olduğu belirlenmiştir. Pişkin ve Ayas (2005) tarafından

lise öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada da çalışmamızla benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Zorbaların haftada en az bir kez yaptıkları zorbalık türleri sırası ile ; sözel, fiziksel ve eşyalara zarar verme şeklindedir.

Öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalığı ne derece büyük bir sorun olarak gördüklerine ilişkin dağılıma baktığımızda öğrencilerin % 70,6'lık bir bölümünün “orta düzeyde” ya da “büyük bir sorun” olarak gördüğü belirlenmiştir. Araştırma grubundaki öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalıklardan ne kadar rahatsızlık duydukları değerlendirildiğinde ise, yine öğrencilerin % 73,2'sinin “orta” ve “çok” düzeyde rahatsızlık duydukları saptanmıştır. Öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösterdiğine ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin yarısından fazlasının “çok” ve “orta düzeyde” ilgi gösterildiği görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen ve yöneticilerin zorbalık olaylarını önlemede ne derece başarılı olduklarına baktığımızda ise öğrencilerin % 58,2'si “çok az” ve “orta düzeyde” başarılı oldukları düşüncesinde olduklarına ulaşılmıştır. Araştırma bulgularından farklı olarak Gökler (2007) çalışmasında öğretmenler ve yöneticilerin zorbalığa karşı etkili şekilde müdahale etmediklerine ulaşmıştır.

Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalar yüzünden okul sevgilerinin ne kadar azaldığına ilişkin görüşler incelendiğinde, görüşlerin “çok az azaldı” ve “hiç azalmadı” seçeneklerinde toplandığı; zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına bakıldığında ise, öğrencilerin ağırlıklı olarak “hiç korkmadıkları” ve “çok az korktukları” belirlenmiştir.

Öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar güvende hissettiklerine ilişkin bulgulara göre öğrencilerin yarısından fazlası okulda kendini çok ve orta düzeyde

güvende hissetmektedirler. Benzer bulgulara Alper (2008)'in çalışmasında da rastlanmıştır. Alper (2008)'in çalışmasında, kendisini okulda güvenli hissedenler grubun % 38'ini; kendisini çok güvenli hissedenler grubun % 38,8'ini oluşturmaktadır. Bulgulardan farklı olarak Gökler (2007)'in çalışmasında öğrencilerin çoğunun kendilerini okulda çok güvende hissetmedikleri bulgusuna ulaşmıştır. Gökler (2007) çalışmasında öğretmen ve yöneticilerin zorbalığı önlemede yeterince başarılı olmadıkları bulgusuna ulaşmıştır. Gökler (2007)'in öğrencilerin kendilerini okulda güvende hissetmeme sonucuna ulaşmasını, daha önce ortaya koyduğu öğrencilerin öğretmen ve yöneticileri zorbalığı önlemede yetersiz bulmaları bulgusuyla açıklayabiliriz.

Öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalık olgusunu ne derece büyük bir sorun olarak gördüklerine, okullarında yaşanan zorbalıklardan ne kadar rahatsızlık duyduklarına, öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösterdiğine, zorbalık yüzünden okul sevgilerinin ne kadar azaldığına, kendilerini okulda ne kadar güvende hissettiklerine ilişkin bulguları birlikte değerlendirdiğimizde; öğrencilerin büyük bölümünün okuldaki zorbalık olaylarını ciddi sorun olarak gördükleri ve yine büyük bölümünün bu durumdan rahatsız oldukları tespit edilmiştir. Bu durumda öğrencilerin büyük kısmının okula gelmekten korkacağı, okul sevgilerinin azalacağı, kendilerini okulda güvende hissetmeyip, mutlu olmayacakları bulgusuna ulaşılması beklenirdi. Fakat öğretmen ve yöneticilerin zorbalık olaylarına uğrayan öğrencilere ilgi göstermeleri ve zorbalığı önlemede büyük ölçüde başarılı olmaları nedeniyle öğrencilerin okula gelmekten korkmayıp, kendilerini okulda zorbalık olaylarına rağmen güvende hissedebileceklerini söyleyebiliriz.

5.2.2. İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar ve yorum

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin olarak; araştırma grubundaki öğrencilerin cinsiyetleri ile bazı görüşlere katılımları yüzde ve frekans ile ;cinsiyetleri ile zorbalık statüleri, okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsız oldukları, zorbalı yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına dair görüşleri arasındaki ilişki “kay kare” testi ile; zorbalığa uğradığında “ağlama”, “karşılık vermeme”, “karşılık verme”; zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe”, “rehber öğretmene söyleme”, “müdüre söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan “tek yönlü anova testi” ile incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

“Başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir”, “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler”, “zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudurlar”, “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve ondan intikam almaktır” görüşlerine ilişkin bulgulara göre; kız öğrencilerin bu görüşlere katılımları erkeklerden daha azdır. Kız öğrenciler zorbalığa yönelik olumsuz tutumları nedeniyle, zorbalığı haklı göstermeye yönelik bu görüşlere daha az katılmış olabilirler.

Öğrencilerin cinsiyetleri ile zorbalık statülerine ilişkin bulgulara göre erkek öğrencilerin zorbalık gösterme oranlarının kızlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Erkeklerin zorbalığa karışan grupta kızlara göre daha fazla yer almaları erkek çocukların saldırgan davranışlarda bulunmasının daha fazla desteklenmesinden ve bu nedenle erkek çocukların zorbalığı kişiler arası problemlerini çözmenin bir yolu olarak algılamalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Zorbalığın erkekler arasında, kurbanlığın da kızlar arasında daha yaygın olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Whitney ve Smith (1993), Pişkin (2002), Pişkin ve Ayas (2005) ve Pekel (2004) araştırmalarında zorba erkeklerin oranının zorba kızların yaklaşık iki katı olduğu

bulunmuştur. Pişkin ve Ayas (2005), 845 lise öğrencisiyle yaptıkları çalışmada son altı ayda meydana gelen zorbalık olaylarında, zorbaların %38,9'unun erkek, %18'inin kız olduğunu belirlemişlerdir. Kurbanlığın küçük bir farkla kızlar arasında daha yaygın olduğu bulgusu literatürle tutarlıdır. Whitney ve Smith (1993) zorbaca davranışlara maruz kalma oranının kız ve erkek öğrencilerde birbirine yakın olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Pişkin (2002) de zorbaca davranışlara maruz kalma oranlarının kız ve erkeklerde birbirine yakın olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin cinsiyetleri ile okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsız oldukları, zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına dair görüşleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu ortaya koyulmuştur. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre okulda yaşanan zorbalıktan daha fazla rahatsız olmakta ve zorbalar yüzünden okula gelmekten daha fazla korkmaktadırlar. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa uğradığını “kimseye söylememe”, “rehber öğretmene söyleme”, “müdüre söyleme” davranışı; zorbalığa uğradığında “ağlama”, “karşılık vermeme” ve “karşılık verme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre zorbalığa uğradığında daha fazla ağlamakta ve daha az karşılık vermeme davranışında bulunmakta; erkek öğrenciler ise kız öğrencilere göre zorbalığa uğradığında daha fazla karşılık vermektedir. Kız öğrenciler zorbalığa uğradığını erkek öğrencilere göre daha fazla rehber öğretmene söylerken, erkek öğrenciler ise zorbalığa uğradığını kızlara oranla daha fazla müdüre söylemektedirler.

5.2.3.Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar ve yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin olarak; araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalık statüleri ile zorbaların güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma duygusu, zorbalarla arkadaşlık yapmama duygusu, okulda zorbalık

yapıldığını gördüğünde neler yaptıkları, bazı görüşlere katılma durumları arasındaki ilişki “kay kare testi” ile incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Zorbalık statüleri ile, “zorbaların güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma”, “zorbalarla arkadaşlık yapmama”, “zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmeme”, “zorbaları sevmeme” okullarda zorbalığın ne derece önemli bir sorun olduğu ve okulda yaşanan zorbalıklardan rahatsız olma durumları, akranlarına zorbalık yapıldığını gördüklerinde neler yaptıkları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Zorbaların % 11,7’si “zorbaların güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma” duygusunda, % 30’u “zorbalara ilişkin hiçbir şey” hissetmemektedirler. Bu oranlar zorba kurban, kurban ve nötr grupta bu görüşlere katılanlardan daha yüksektir. “Zorbalarla arkadaşlık yapmama” ve “zorbaları sevmeme” görüşlerinde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Kurbanların % 68,2’si zorbaları sevmemekte ve % 67,5’i zorbalarla arkadaşlık yapmamaktadırlar. Bu oranlar zorba grupta bu görüşlere katılanlardan daha yüksektir.

“Başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir”, “bazı öğrenciler zorbalığı hak eder”, “zorbalıktan şikâyet eden öğrenciler ana kuzusudur”, “zorbalık büyüme ve gelişmenin bir parçasıdır, insanın yaşam güçlükleriyle baş etmesini kolaylaştırır”, “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur”, “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır”, görüşleri arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Tüm statüler içinde en fazla zorbaların “başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir”, “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler”, “zorbalıktan şikâyet edenler ana kuzusudurlar”, “zorbalık büyüme ve gelişmenin bir parçasıdır”, “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” ve “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve ondan intikam almaktır”

görüşlerine katılması zorbaların yaptıklarını haklı ve normal gösterme çabasıyla açıklanabilir. “Zorbalık büyüme ve gelişmenin doğal bir parçasıdır”, “zorbalığa uğrayan öğrencilerin yaşam güçlükleriyle baş etme becerisi gelişir”, “zorbalığa uğrayan öğrenciler belki bir süre acı çekerler ama yapılanlar zamanla unutulacağından pek de önemli değildir” biçimindeki görüşler doğru değildir. Çünkü insanlar acı çekerek değil, mutlu olarak büyüme ve gelişmeyi hak ederler. Başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir görüşü bu görüşü savunan bireylerin empati becerisinin yeterince gelişmediğini göstermektedir. Zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur görüşü zorbalık yapmayı alışkanlık haline getiren kimselerin yaydığı görüşlerdir. Zorba öğrenciler yaptıklarının yetişkinlere anlatılmasını istemezler. Böylece kendilerini güvenceye almak isterler. Dolayısıyla zorbalık yapan bir öğrenciyi yetişkinlere şikâyet etmek ispiyonculuk değil, tam tersine yapılması gereken bir davranıştır. Benzeri biçimde “zorbalıktan şikâyet eden öğrenciler ana kuzusudur” gibi zorba öğrencilerin yaydığı düşüncelerin ciddi bir temeli yoktur.

5.2.4.Dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar ve yorum

Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin olarak araştırma grubundaki öğrencilerin sınıf seviyesine göre zorbalık statüsüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımları ile; sınıf seviyeleri ile zorbalığın ortaya çıkmasında rolü olan çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler kay kare testi ile incelenmiştir ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Öğrencilerin sınıf seviyesine göre zorbalık statüsüne ilişkin dağılıma baktığımızda zorbaların, kurbanların, zorba kurbanların en fazla 7. sınıf öğrencileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf seviyesi ile “büyük sınıfta okuyanlar” tarafından zorbalığa uğrama, zorbalığa uğradığını “sınıf öğretmenine söyleme”, “başka bir öğretmenine söyleme”, “arkadaşına söyleme” davranışı arasındaki ilişki anlamlıdır.

Sınıf seviyesi arttıkça “sınıf öğretmenine söyleme”, “başka bir öğretmenine söyleme” davranışı azalırken; sınıf seviyesi arttıkça “arkadaşına söyleme” davranışı artmıştır. Bulgumuzu destekleyen araştırma Rigby ve Slee (1991) tarafından Avustralya’da yapılmıştır. Rigby ve Slee (1991) tarafından Avustralya’da yapılan çalışmada, 6-16 yaş arası 685 çocukla çalışılmış ve yaş arttıkça, zorbalığın rapor edilmesinde az ama anlamlı bir azalma olduğu saptanmıştır.

5.2.5. Beşinci alt probleme ilişkin sonuçlar ve yorum

Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin olarak; öğrencilerin aile gelirine göre zorbalık statüsüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımları ile ; aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra “kendini kötü hissetme” ve “acıma” hissi, “öğretmen ve yöneticilerin zorbalığı önlemede ne derece başarılı” olarak gördükleri, “zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişkiler kay kare testi ile; zorbalığa uğradığını “başka birine söyleme”, “kimseye söylememe”, “sınıf öğretmenine söyleme” davranışı; zorbalığa uğradığında “ağlama”, “durmalarını söyleme” “arkadaşlardan yardım isteme”, “bir yetişkinden yardım isteme” davranışı tek yönlü anova testi ile incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Öğrencilerin aile gelirine göre zorbalık statüsüne ilişkin dağılımda aile geliri 2.341 tl ve üzeri olan öğrencilerin zorba, kurban, zorba kurban olma oranlarının çok düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin aile geliri ile zorbalık yaptıktan sonra “acıma” hissi, “öğretmen ve yöneticilerin zorbalığı önlemede ne derece başarılı” olarak gördükleri, “zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin aile gelirlerine göre zorbalığa uğradığını

“kimseye söylememe”, “sınıf öğretmenine söyleme”, “başka birine söyleme” davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin aile gelirine göre zorbalığa uğradığında “ağlama”, “bir yetiştirilenden yardım isteme”, “arkadaşlardan yardım isteme”, “durmalarını söyleme” davranışları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Zorbalığa uğradığında “ağlama” ve “bir yetiştirilenden yardım isteme” davranışı oranında gelir seviyesinin yükselmesiyle düşme meydana gelmiştir. “Arkadaşlardan yardım isteme” ve “durmalarını söyleme” davranışlarının ise en fazla aile geliri asgari ücret olan öğrencilerde görüldüğü bulgusuna ulaşılmıştır.

5.2. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre verilebilecek önerileri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Araştırma öğrencilerde şiddet içerikli davranışların azımsanmayacak düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu yüzden zorbalığın kısa ve uzun dönem etkilerini ve zorbalığa neden olan olası risk faktörlerini belirlemek ve bu bulgular ışığında önleme çalışmalarını planlanması önerilebilir.
2. Zorbalık ile ilgili önleyici çalışmalarda sadece fiziksel zorbalık ile değil aynı zamanda sözel ve duygusal zorbalık üzerinde durulması ve ergenlerin bu konuda bilinçlendirilmesi gibi konulara yer verilmesi önerilebilir.
3. Araştırma bulgularına göre zorbalık olayları kızlar arasında da azımsanamayacak kadardır ve zorba, kurban ve zorba kurbanlar en fazla 7. sınıftadır. Bunun nedenlerini belirlemek için bundan sonra yapılacak araştırmalarda bu bulgulardan da yararlanılarak evreni 7. sınıflardan oluşan araştırmalar yapılması önerilebilir.
4. Araştırma sonuçları incelendiğinde, okulda zorbalığın en fazla sınıf içinde meydana geldiği görülmektedir. Bu durumun nedenlerini ortaya koymaya yönelik araştırmaların yapılması önerilebilir.
5. Zorba, kurban, zorba-kurban ve nötr öğrencilerin kişisel, ailesel özelliklerine dair bilgilere daha çok yabancı literatürde yer verilmiştir. Yerli literatürde de bu öğrencilerin kişisel, ailesel özelliklerine dair bilgileri ortaya koymaya yönelik daha fazla çalışma yapılması önerilebilir.
6. Zorbalığın risk faktörlerinden biri ailedir. Bu yüzden zorbalığı önlemeye yönelik aileler de bilinçlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

AKARCALI, S., " Televizyon Ve Şiddet", Yeni Türkiye, Eylül-Ekim 1996, Sayı 11, Yıl 2, S.553-560.

ALİKASİFOĞLU M, Erginöz E, Ercan O. (2007), "Çocukluk Çağında Kabadayılık/ Zorbalık Davranışları: Hekimler Açısından Anlamı", Türk Pediatri Arşivi, 42, 19-25

ALPER İLHAN, S. (2008), "İlköğretimde Zorbalık", Yüksek lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

AKTAŞ MAVİLİ, A. (2006), Aile İçi Şiddet, Ankara, Elma Yayınevi

ARIMAN, F. (2007), "İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri İle Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ATİK, G. (2006). "The Role Of Locus Of Control, Self-Esteem, Parenting Style, Loneliness And Academic Achievement In Predicting Bullying Among Middle School Students". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BİLGİÇ, E. (2007), "İlköğretim I. Kademedeki Görülen Zorba Davranışlarının Sınıf Değişkenleri Ve Atmosferi Algılamalarına Göre İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Adana.

BİLGİN, A. (2008), Okullarda Şiddeti Önlemede Bir Yöntem Çatışma Çözme, Bursa, Ezgi Kitabevi.

BULUT, S.(2008), Okullarda Görülen Öğrenciden Öğrenciye Yönelik Şiddet Olaylarının Bazı Değişkenler Açısından Arşiv Araştırması Yöntemiyle İncelenmesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: 8, Sayı: 2, Yıl: 8.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2002). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum. (1. Baskı) Ankara: Pegem A Yayıncılık.

CANAT, S. (1999), “Adolesanlarda Davranış Bozukluğu ”, Ben Hasta Değilim: Çocuk Sağlığı Ve Hastalıklarının Psiko-Sosyal Yönü (159-68), İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri

CENKSEVEN, Önder., F. ve Yurtal, F. (2006), İlköğretim Okullarında Zorbalığın İncelenmesi. 1. Şiddet Ve Okul Sempozyumu Bildiri Özetleri. Sayfa:14.

ÇAYIRDAĞ, N., İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Kültürünü Algılayışları İle Zorbalık Eğilimleri Ve Zorbalıkla Başetme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.

ÇINKIR, Ş. Ve Karaman-Kepenekçi, Y. (2003), Öğrenciler Arası Zorbalık, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 9(34), 236-253.

DOĞAN, İ. (2002), Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi Ve İnsan Hakları, Pegem A Yayınları, Ankara.

DÖLEK, N. (2002), “İlk Ve Orta Öğretim Okullarındaki Öğrenciler Arasında Zorbaca Davranışların İncelenmesi Ve “Zorbalığı Önleme Tutumu Geliştirilmesi Programı”nın Etkisinin Araştırılması, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

DURMUŞ, E, Gürkan (2005), Lise Öğrencilerinin Şiddet Ve Saldırganlık Eğilimleri, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(3), 253-267.

ELMACI, F.(2009), Çocukların Korunması Ve Refahlarının Arttırılmasında Okulun Rolü: İngiltere Örneği, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,Kış 2009, 7(1), 69-84

ERÇETİN ,Ş. (2006) Eğitim Ve Şiddet, Ankara, Hegem Yayıncılık.

EUROPEAN COMMUNITY EUROPEAN SOCIAL FUND. (2001). Bullying: A Reader For The Diploma For Connexions Personal Advisers, www.connexions.gov.uk., 1-77.

GELBAL S. (2006), Okullarda Şiddetin Önlenmesi, Mevcut Uygulamalar Ve Sonuçları Türk Eğitim Derneği, http://portal.ted.org.tr/yayinlar/Okullarda_Siddet.pdf adresinden, 05.04.2010 tarihinde alınmıştır.

GLOVER, D, Gough, G, Johnson Ve M.Cartwright, N. (2000), “Bullying İn 25 Secondary Schools: Incidence, Impact And Intervention.” Educational Research, 42,

GÖKLER R. (2007), İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, Ankara.

GÖKLER R. (2009), Okullarda Akran Zorbalığı, Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı:2, 512-537.

GÖZÜTOK DİLEK, F.(2008), Eğitim ve Şiddet, Ankara, Gazi Kitabevi.

GÜLTEKİN Z, (2003), “Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması” *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

GÜVENİR, T. (tarihsiz), Okullarda Akran İstismarı, Kök Yayıncılık, Ankara.

HİLOOĞLU, S.(2009),İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbaca Davranışlarını Yordamada Sosyal Beceri Ve Yaşam Doyumunun Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

İÇLİ GÜNŞEN, T. (2009), Çocuk Suç Ve Sokak, Aile Ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara.

KAPCI GÜL, E. (2004), İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün Ve Sıklığının Depresyon, Kaygı Ve Benlik Saygısıyla İlişkisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 37, Sayı: 1, 1-13.

KARAMAN-KEPENEKÇİ, Y. ve Çinkır, Ş. (2001), Lise Düzeyinde Öğrenciler Arasında Kaba Güç. (Yayınlanmamış Araştırma Raporu), Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

KARTAL H., Bilgin A. (2007). “İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulda Zorbalıktan Arındırma Programı”, Eğitimde Kuram Ve Uygulama Dergisi, 3 (2), 207- 227.

KARTAL, H., Bilgin, A. (2009), İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenler Ve Öğrenim Gören Öğrencilerin Zorbalığa Yönelik Görüşleri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi.

KIZMAZ, Z. (2005), “Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme” C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Aralık 2005 Cilt: 29 No: 2 149-174

KIZMAZ, Z. (2006), “Okuldaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım” C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2006 Cilt: 30 No:1 47-70

KOÇ, Z. (2006), “Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Yordanması ”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

KORKUT, F. (2004), Okul Temelli Önleyici Rehberlik Ve Psikolojik Danışma, Anı Yayıncılık: Ankara

KÖKNEL, Ö. (1996), Bireysel Toplum Ve Şiddet, İstanbul.

KÜÇÜKTURAN, G. Ve Akbaba-Altun, S. (2006), Okulöncesi Dönem Çocuklarına Uygulanan Şiddetin Değerlendirilmesi. I. Şiddet Ve Okul Sempozyumu, İstanbul, 28-31 Mart 2006.

MEB Yaygın Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü (2007), Şiddet İçermeyen Eğitim Araştırma Raporu

MERRELL, J., (2001), Social Support For Victims Of Domestic Violence, Journal Of Psychosocial Nursing, 39 (11):30-35.

ÖGEL, K., Tarı, I., Eke, C. (2004), Okullarda Suç Ve Şiddeti Önleme. Şiddet Ve Okul: Okul Ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet Ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu. (2006)

ÖĞÜLMÜŞ, S. (1995), Okullarda Şiddet Ve Saldırganlık, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları , Ankara

Özcebe, H. ve Sarp Ü. ve Çetik H. (2006), "Adolesanlarda Şiddet Davranışları (Üç Lise, Ankara, 2004)," 1. Şiddet Ve Okul: Okul Ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet Ve Alınabilecek Tedbirler Uluslararası Katılımlı Sempozyumu Bildiri Özetleri, İstanbul, , ss. 27. <http://iogm.meb.gov.tr/siddetveokul/index.htm>. 2007.

ÖZEN vd.(2009), Saldırganlığın Psikolojik kültürel Boyutu Ve Vandalizm, www.aktuelpsikoloji.com adresinden ,10.02.2010 tarihinde alınmıştır.

ÖZÖNDER, C. (2005), İlköğretim Okullarında Şiddet Ve Taciz, Türk- Eğitimsen, Ankara.

ÖZKAN Y., Çiftçi Gökçearslan E., (2010), Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki ilköğretim Okullarında Akran Zorbalığı, İlköğretim Online, 9(2), 576-586,2010 [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>

- PEKEL, N. (2004), “Akran Zorbalığı Grupları Arasında Sosyometrik Başarı Durumlarının İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- PEKEL-Uludağlı, N. Ve Uçanok, Z. (2005), “Akran Zorbalığı Gruplarında Yalnızlık Ve Akademik Başarı İle Sosyometrik Statüye Göre Zorba/Kurban Davranışı Türleri”, Türk Psikoloji Dergisi, 20 (56), 77-92.
- PEKER, H. (1994), Çocuk ve Suç , İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- PİŞKİN, M. (2002), Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler Ve Alınabilecek Önlemler, Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi., Kasım, 531-562.
- PİŞKİN, M. (2003), “Okullarımızda Yaygın Bir Sorun: Okul Zorbalığı”, Yedinci Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresinde Sunulan Bildiri, Malatya: İnönü Üniversitesi.
- PİŞKİN, M. Ve Ayas, T. (2005), Akranlarına Zorbalık Yapan (Zorba) Ve Zorbalığa Uğrayan (Kurban) Lise Öğrencilerinin İçedönüklük, Dışadönüklük, Utangaçlık Ve Özsaygı Değişkenleri Bakımından İncelenmesi, VIII. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi Marmara Üniversitesi, 21-23 Eylül 2005, İstanbul
- POLAT, O. (2001), Çocuk ve Şiddet, İstanbul, Der yayınları.
- RIGBY, K. And Slee, P.T. (1991). Bullying Among Australian School Children: Reported Behavior And Attitudes Toward Victims. Journal Of Social Psychology. 131(5), 615-627.

SABUNCUOĞLU O., Ekinçi Ö., Bahadır T., Akyuva Y, Altınöz E, Berkem M.(2006), Ergen Öğrenciler Arasında Akran Örselmesi ve Depresyon Belirtileriyle İlişkisi, Klinik Psikiyatri Dergisi 2006; 9 (1): 27-35

SEMERÇİ BENĞİ, Z. (2007), Ergen Ruh Sağlığı, İstanbul, Alfa Yayınları

SEZGİN, F., Özok D. (2006) Okulda Şiddet Olgusu Ve Glasser' in Kontrol Kuramı, 1. Şiddet Ve Okul: Okul Ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet Ve Alınabilecek Tedbirler, Uluslararası Katılımlı Sempozyum Bildiri Özetleri, İstanbul.

SMİTH PK. (1999), What Causes The Age Decline In Reports Of Being Bullied At School?, Towards A Developmental Analyses Of Risk Of Being Bullied Educ Research 41: 267-85, 1999.

SOLAK, A., (2007), Okullarda Şiddet Ve Çocuk Suçluluğu, Anı Yayıncılık, Ankara

TOR, H. Ve Sargın, N. (2005), İlköğretim Okullarının İkinci Kademesinde Okuyan Öğrencilerin Şiddet Hakkındaki Görüşleri, 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Denizli

TOTAN T. (2007), Okulda Zorbalığı Önlemede Eğitimciler Ve Ebeveynlere Öneriler AİBÜ., Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 2007), 2 (190-202

TOTAN, T. (2008), “Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba Ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

TÜRK DİL KURUMU (1998), “Türkçe Sözlük”, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ULUDAĞLI, N. P. ve Uçanok, Z. (2006). “Akran Zorbalığı Gruplarında Yalnızlık ve

Akademik Başarı ile Sosyometrik Statüye Göre Zorba/Kurban Davranış Türleri”. 1.

Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu Bildiri Özetleri. İstanbul: Dumat Ofset, s. 28.

- UNNEVER, J. D., Cornell, D. G. (2004). Bullying, Self-Control, And ADHD. *Journal Of Interpersonal Violence*, 18(2), 129-147.
- URAL B., ÖZTEKE N. , (2007), *Okulda Zorbalık*, Kök Yayıncılık, Ankara
- UYSAL M., (2003), “Eğitimde Demokratikleşme Eğitim Yönetimi ve Üniversitelerde Demokratik Yapılanma, Sempozyumu
- ÜSTÜN A., Yılmaz M., Kırbaş Ş., (2006), *Ortaöğretimde Gençleri Şiddete Yönelten Nedenler Ve Çözüm Önerileri:Amasya İli Örneği*, AÜ . Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1(2006) 37-53
- YAVUZER, H. (1998), *Çocuk ve Suç* , Remzi Kitabevi, İstanbul
- YAVUZER, H. (2005), *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- YILDIRIM, A. , (1998), *Sıradan Şiddet*, Boyut Kitapları, İstanbul.
- YÖNDEM, D., ve Totan T. (2008), *Ergenlerde Stresle Başetme Ve Zorbalık*. Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi,3 (35), 28-37
- WHITNEY, I. and Smith, P.K. (1993), *A Survey Of The Nature and Extent Of BullyingInJunior/Middle And Secondary Schools*, *Educational Research*, 35, 3–25

EK

Akran Zorbalığı Anketi

Sevgili Öğrenciler,

Bu ankette “zorbalık” sözcüğü, aşağıdaki tanımda belirtilen anlamlara Gelmektedir:Zorbalık, bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz ya da daha küçük öğrencileri sürekli olarak rahatsız etmesidir”.Zorba öğrenciler, kendilerini koruyamayacak durumda olan öğrencileri döverek, tekme atarak, tokat vurarak, iterek, çekerek, sözlü olarak sataşarak, hoşa gitmeyen ad ve lakap takarak, alay ederek, küçük düşürücü sözler söyleyerek, dedikodu ve söylenti çıkarıp yayarak,para ya da eşyalarını zorla alarak, almaya çalışarak, tehdit ederek, eşyalarına zarar vererek, arkadaş grubundan dışlayıp yalnızlığa terk ederek ya da bunlara benzer başka söz ve eylemlerde bulunarak rahatsız ederler.

Okullarda bu gibi durumlar sıkça yaşanmaktadır ve zorbalığa uğrayan öğrenciler çoğu zaman kendilerini koruyamamaktadır.

1-Cinsiyetiniz:

1) Kız 2) Erkek

2-Kaçıncı sınıfta okuyorsunuz?

1) 6.sınıf 2) 7.Sınıf 3) 8. Sınıf

3- Ailenizin gelir durumu

1. Asgari ücret (550 YTL) 2. 551 YTL- 870YTL

3. 871 YTL- 1.600YTL 4. 1.601 YTL-2.340YTL

5- 2341 YTL ve üzeri

	EVET	HAYIR
1- Okulda yukarıda belirtilen zorbalık çeşitlerinden herhangi birine bir kez dahi olsa uğradınız mı?		

Cevabınız evet ise 2. Sorudan itibaren devam ediniz.

Cevabınız hayır ise 11. soruya geçiniz.

e-	İftira atılması, dedikodu yapılması, hakkınızda söylenti çıkarılması vb.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
----	--	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

<p>4.Okulda zorbalığa uğradığında <u>neler hissettin?</u>(Birden çok seçeneği işaretleyebilirsin)</p> <p>☐ Üzuldüm.</p> <p>☐ Korktum ve kaygılandım.</p> <p>☐ Kendimi güvende hissetmedim.</p> <p>☐ Acı duydum.</p> <p>☐ Kızgınlık duydum.</p> <p>☐ Moralim bozuldu, huzursuz oldum.</p> <p>☐ Kendimi değersiz hissettim.</p>	<p>5. Okulda zorbalığa uğradığında <u>neler yaptın?</u> (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsin)</p> <p>☐ Ağladım.</p> <p>☐Kaçarak uzaklaştım.</p> <p>☐Karşılık vermedim, görmezlikten geldim.</p> <p>☐ Durmalarını söyledim.</p> <p>☐Arkadaşlardan yardım istedim.</p> <p>☐ Bir yetişkinden yardım istedim (öğretmen, müdür vb.)</p> <p>☐ Ben de karşılık verdim.</p>
---	---

6. Kimler sana zorbalık yaptı? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsin)

- Bir erkek öğrenci
- Bir grup erkek öğrenci beraberce
- Bir kız öğrenci
- Bir grup kız öğrenci beraberce
- Kızlar ve erkeklerden oluşan bir grup beraberce
- Hiç kimse

7. Sana zorbalık yapanlar kimler? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsin)

- Sınıf arkadaşlarım
- Aynı sınıf ancak farklı şubelerde okuyanlar
- Benden daha büyük sınıfta okuyanlar

8. Ne zaman zorbalığa uğradın? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- Okulda ders başlamadan önce
- Ders sırasında
- Teneffüslerde
- Okulda dersler bittikten sonra

9. Okulda zorbalığa uğradığında kimlere söyledin? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsin)

- Kimseye söylemedim.
- Sınıf öğretmenime söyledim.
- Başka bir öğretmene söyledim.
- Rehber öğretmen / psikolojik danışmana söyledim.
- Okul Müdürü ya da yardımcısına söyledim.
- Anne ve babama söyledim.
- Erkek ya da kız kardeşime söyledim.
- Arkadaşıma söyledim.
- Başka birine söyledim (yazın)

- Benden daha küçük sınıfta okuyanlar

10. Zorbalığa uğradığında seninle kimler ilgilendi? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsin.)

- Annem ve babam
- Öğretmenimiz
- Rehber öğretmen / psikolojik
- Danışman
- Okul müdürü
- Arkadaşlarım
- Hiç kimse
- Başka (yazınız)

	EVET	HAYIR
11. Aşağıda belirtilen zorbalık çeşitlerinden herhangi birini bir kez dahi olsa yaptınız mı?		

Cevabınız evet ise 12. Sorudan itibaren devam ediniz.

Cevabınız hayır ise 14. soruya geçiniz.

12		Hemen hemen her gün	Haftada en az bir kez	Ayda en az bir kez	Bu dönem en az bir kez	Bu yıl en az bir kez
a-	Tekme ya da tokat atma, vurma, çarpma, itme, saç çekme ve kulak çekme	☐	☐	☐	☐	☐
b-	İsim takma, alay etme, dalga geçme, aşağılama, kızdırma, küfür ya da kötü söz söyleme.	☐	☐	☐	☐	☐
c-	Arkadaş grubundan dışlama, oyuna almama, uzak tutma ve yalnızlığa terk etme.	☐	☐	☐	☐	☐
d-	Zorla para veya eşyaları alma, almaya çalışma ya da eşyalara zarar verme.	☐	☐	☐	☐	☐
e-	İftira atarak ya da dedikodu yaparak diğer öğrencilerle aralarını bozmaya çalışma.	☐	☐	☐	☐	☐

<p>13. Zorbalık yaptıktan sonra neler <u>hissettin</u>? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsin)</p> <p>☐ Çok mutlu oldum.</p> <p>☐ Eğlenceliydi.</p> <p>☐ Onların bunu hak ettiğini düşündüm.</p> <p>☐ Hiç bir şey hissetmedim.</p> <p>☐ Kendimi kötü hissettim.</p> <p>☐ Benden intikam almaya kalkışacaklarından korktum.</p> <p>☐ Öğretmen ya da ailelerine söyleyeceklerinden korktum.</p> <p>☐ Zorbalık yaptığım kişiye acıdım.</p> <p>Diğer (Yazınız)</p> <p>.....</p> <p>14. Zorbalık hakkında neler <u>düşünüyorsun</u>?</p> <p>☐ Zorbalık çok kötü bir şeydir.</p> <p>☐ Hoş olmayan bir şeydir.</p> <p>☐ Aldırmıyorum, pek de önemli bir şey değildir.</p>	<p>15. Zorbalara ilişkin duyguların neler? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsin)</p> <p>☐ Zorbalar güçlüdür bu yüzden hoşuma giderler.</p> <p>☐ Onlardan korkarım.</p> <p>☐ Onlarla arkadaşlık yapmam.</p> <p>☐ Zorbaları sevmiyorum.</p> <p>☐ Bu konuda bir şey hissetmiyorum.</p> <p>16. Okulda bir öğrenciye zorbalık yapıldığını gördüğünde <u>neler yaptın</u>?</p> <p>☐ Sıkça müdahale ettim, ben de karıştım.</p> <p>☐ Zorbalara durmalarını söyledim.</p> <p>☐ Diğer öğrenciler tarafından karışmaya zorlandım.</p> <p>☐ Karışmadım, ancak olanları seyretmek hoşuma gitti.</p> <p>☐ Karışmamaya çalıştım.</p> <p>☐ Bir yetişkine haber vererek durdurmalarını istedim.</p>
---	---

Aşağıda yer alan görüşlere katılıyorsanız EVET, katılmıyorsanız HAYIR kutucuğuna X işareti koyunuz

		EVET	HAYIR
17	Başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir.	☐	☐
18	Bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler.	☐	☐
19	Sadece erkekler zorbalık yapar.	☐	☐
20	Zorbalıktan şikayet eden öğrenciler ana kuzusudurlar.	☐	☐
21	Zorbalık büyüme ve gelişmenin bir parçasıdır, insanın yaşam güçlükleriyle baş etmesini kolaylaştırır.	☐	☐
22	Zorbalık yapanları görmezlikten gelerseniz sizi bırakırlar.	☐	☐
23	Zorbalar, kendilerini değersiz gördüklerinden zorbalık yaparlar.	☐	☐
24	Zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur.	☐	☐
25	Bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır.	☐	☐
26	Zorbalığa uğrayan öğrenciler belki bir süre acı çekerler ama daha sonra yapılanlar unutulur.	☐	☐

Aşağıdaki soruları ilgili kutucuğa X koyarak cevaplayınız.

		ÇOK	ORTA DÜZEYDE	ÇOK AZ	HİÇ	BİLMİYORUM
27.	Okulunuzda zorbalık ne derece büyük bir sorun?	☐	☐	☐	☐	☐
28.	Okulda yaşanan zorbalıklardan ne kadar rahatsız oluyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
29.	Öğretmen ve yöneticiler zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösteriyorlar?	☐	☐	☐	☐	☐
30.	Öğretmen ve yöneticiler okulda zorbalık olaylarını önlemede ne derece başarılılar?	☐	☐	☐	☐	☐
31.	Zorbalar yüzünden okul sevgin ne kadar azaldı?	☐	☐	☐	☐	☐
32.	Zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korkuyorsun?	☐	☐	☐	☐	☐
33.	Kendini okulda ne kadar güvende hissediyorsun?	☐	☐	☐	☐	☐
34.	Kendini okulda ne kadar değerli hissediyorsun?	☐	☐	☐	☐	☐
35.	Kendini okulda ne kadar mutlu hissediyorsun?	☐	☐	☐	☐	☐

